เที่ยวกรรมฐาน

พระอาจารย์บุญนาค โฆโส

วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น

ฐิตวณฺโณ ภิกฺขุ

หนังสือเล่มนี้
พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

โดย

กองทุนพลังชีวิต อาคมธรรมทาน

สพฺพทาน ธมฺมทานํ ชินาติ

สามเณรบุนนาค

ตุลาคม ๒๕๖๓ จำนวน ๑,๒๐๐ เล่ม

โดย กองทุนพลังชีวิต อาคมธรรมทาน

จัดพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมบรรณาการ ไม่มีจำหน่าย

ตามเจตนารมณ์ของ **เรืออากาศตรี อาคม ทันนิเทศ**

ยุทธนา เพ็งปาน

วิทยุทหารอากาศ ๐๑ มีนบุรี คลื่นความถี่ ๙๔๕ กิโลเฮิรตซ์ เอ.เอ็ม.

เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๓๐ น. ทุกวันจันทร์-วันเสาร์

เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

โทร. ๐๒-๙๑๔-๖๓๐๗, ๐๒-๙๑๔-๖๕๑๗, ๐๒-๕๔๓-๗๘๘๘

เปิดทำการ วันจันทร์ - วันเสาร์ เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น.

- การสั่งจ่ายธนาณัติ กรุณาสั่งจ่ายปณ. มีนบุรีเพียงแห่งเดียว
- การโอนเงินทางธนาคาร กรุณาโอนเข้าบัญชี
  - ธนาคารกสิกรไทย สาขามีนบุรี ชื่อบัญชี นายยุทธนา เพ็งปาน เลขที่บัญชี ๐๙๔-๒-๘๙๘๘๘๘ ออมทรัพย์
  - ธนาคารกรุงเทพ สาขามีนบุรี ชื่อบัญชี นายยุทธนา เพ็งปาน เลขที่บัญชี ๑๔๕-๕-๒๔๖๓๔๖ ออมทรัพย์
  - ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามีนบุรี ชื่อบัญชี เรืออากาศตรี ยุทธนา เพ็งปาน เลขที่บัญชี ๑๐๙-๒-๖๖๘๑๗-๙ ออมทรัพย์

เมื่อโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารแล้ว กรุณาส่งสำเนาทางโทรสาร ๐-๒๙๑๔-๖๕๑๗

พิมพ์ที่ ชินอักษรการพิมพ์ ๔๒๗/๑๙ ถ.ประชาราษฎร์สาย ๒ แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กทม. ๑๐๘๐๐ โทร. ๐-๒๕๘๕-๒๒๑๔, ๐๘๙-๑๖๗-๙๐๐๑

เที่ยวกรรมฐาน

โดย

พระอาจารย์บุญนาค โฆโส

และ

วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น

โดย

ฐิตวณฺโณ ภิกฺขุ

คำนำ

หนังสือ **"เที่ยวกรรมฐาน และวิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น"** นี้ เป็นหนังสือที่ส่งเสริมการปฏิบัติกรรมฐานโดยตรง อ่านเพลิดเพลิน น่าติดตาม และเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับนักเรียน เยาวชน และผู้เริ่มสนใจในการปฏิบัติสมาธิตามหลักพระพุทธศาสนา

หนังสือนี้แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่หนึ่ง-เที่ยวกรรมฐาน ของพระอาจารย์บุญนาค โฆโส

ตอนที่สอง-วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น ของข้าพเจ้าเอง

เที่ยวกรรมฐานของพระอาจารย์บุญนาค โฆโส เป็นหนังสือที่ข้าพเจ้าพอใจมากเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าทางด้านปฏิบัติกรรมฐาน ทั้งอ่านสนุก ตื่นเต้น เหมือนนิยายผจญภัย มีการเผชิญกับสัตว์ร้าย บุคคลแปลก ๆ และความยากลำบากนานาชนิด จนแทบไม่น่าเชื่อ แต่เป็นเรื่องจริง เกิดขึ้นจริง ๆ กับพระอาจารย์บุญนาคผู้เขียนเรื่องนี้ อ่านแล้วน่าติดตามแทบวางไม่ลงถ้ายังไม่จบ ผู้อ่านส่วนมากแม้แต่ผู้อยู่ในวัยหนุ่มสาวมักจะอ่านรวดเดียวจบและอยากอ่านเล่ม ๒ ต่อ แต่ยังหาต้นฉบับไม่ได้

พระอาจารย์บุญนาค โฆโส เป็นพระภิกษุชาวอีสานมีจิตใจเด็ดเดี่ยว หาได้ยาก อุทิศชีวิตพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ไม่ได้มุ่งลาภสักการะและเกียรติยศชื่อเสียง ท่านเกิดที่จังหวัดไหน เมื่อไร และบรรพชาเมื่อไรท่านมิได้บอกไว้ แต่จากประวัติที่ท่านเล่าไว้ในหนังสือของท่าน ก็พอคาดคะเนได้ว่า ท่านเกิดที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๕ บวชเป็นสามเณรในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เมื่ออายุได้ ๙ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก็ออกเที่ยวกรรมฐาน เผชิญภัยต่าง ๆ ในป่าลึกเขตอีสานของไทยและประเทศลาวแต่เพียงผู้เดียว ตั้งแต่อายุได้ ๑๕ ปี ท่องเที่ยวไปในแดนป่าเขาลำเนาไพรต่าง ๆ จนกระทั่งได้เข้ามาอุปสมบทที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และต่อมาได้เขียนเรื่องนี้ถวาย**เจ้าจอมมารดาทับทิม** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ในปัจจุบันนี้ ท่านหาชีวิตมิได้แล้ว แต่ข้อเขียนของท่านยังเป็นอมตะอยู่

ข้อเขียนของท่านบางตอนเป็นคำอีสาน แต่คนทั่วไปอ่านเข้าใจ เว้นไว้แต่บางคำเท่านั้น ข้อธรรมรวมทั้งบทกรรมฐานที่ท่านเขียนไว้นั้นถูกต้อง ชัดเจนและฟังเข้าใจดีมาก แม้ข้อธรรมที่ลึกซึ้งท่านก็อธิบายไม่ผิดหลักปริยัติเลย ทั้ง ๆ ที่ท่านท่องเที่ยวอยู่ในป่าเป็นส่วนใหญ่ อันแสดงให้เห็นว่าท่านได้รับการศึกษาดีจากสำนักอาจารย์ในสมัยที่ยังเป็นเด็กและเป็นสามเณรน้อยอยู่ในสำนักอาจารย์ มีข้อความหลายตอนเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านมาก

เช่น ตอนหนึ่งที่ท่านเดินเข้าไปให้เสือกัดเพื่อให้ตายเสีย จะไม่ต้องมานั่งกลัวน้ำตาไหลเป็นทุกข์อยู่อีก แต่เสือไม่กัด ท่านจึงมารำพึงพิจารณาตัวเองว่า **"...ความเป็นอยู่หรือความตายมีกรรมเป็นเจ้าของ ทำหน้าที่นั้นเป็นส่วนพิเศษ เราจะไปหวงแหนช่วยเขาให้ทำดีขึ้นกว่านี้ก็เปล่า หรือจะนึกทำลายของเขาจนนำไปยอมให้เสือกัด เสือก็ไม่กัด เพราะเจ้าของเขารักษาอยู่"** และอีกตอนหนึ่งท่านกล่าวไว้ว่า **"...ชีวิตนี้ถึงไม่มีใครฆ่ามันก็ตายอยู่แล้ว ส่วนความดีคือศีลธรรม เราไม่ปฏิบัติก็ไม่ได้"**

ข้าพเจ้าเองเคยอ่านเรื่องเที่ยวกรรมฐานนี้มาก่อน และรู้สึกชอบใจ แต่เห็นว่ามีการพิมพ์อักษรบาลีคลาดเคลื่อนอยู่หลายตอน อาจจะเนื่องมาจากผู้จัดพิมพ์ในครั้งนั้น ๆ ทำให้คลาดเคลื่อนไป หนังสือเรื่องนี้ได้จัดพิมพ์มาแล้วหลายครั้งเพราะมีผู้สนใจมาก ต่อมาในปลายปี ๒๕๒๒ **คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตกุล** เจ้าของประจักรการพิมพ์ ได้นำหนังสือนี้ซึ่งพิมพ์ในปี ๒๕๑๐ แต่จะเป็นครั้งเท่าไรไม่ทราบ มาให้ข้าพเจ้าตรวจแก้คำผิด โดยเฉพาะด้านภาษาบาลี เพื่อจัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ยินดีตรวจแก้ให้โดยตลอด บางตอนก็ได้ค้นเทียบเคียงกับพระบาลีในพระไตรปิฎก แล้วทำเชิงอรรถหรือวงเล็บไว้ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจชัดเจนดีขึ้น ทั้งข้าพเจ้าเองก็หวังว่าจะได้จัดพิมพ์หนังสือนี้ด้วยทุนส่วนตัวเพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมทานแก่ท่านผู้สนใจ และประจวบกับในปี ๒๕๒๒

นั้น น้องชายฝาแฝดคนสุดท้องของข้าพเจ้ามาถึงแก่กรรมลง จึงได้ถือโอกาสจัดพิมพ์หนังสือนี้เป็นอนุสรณ์แก่น้องชายในปีนั้น

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้แก้ไขเพิ่มเติมทำเชิงอรรถคำอีสานบางคำที่คนทั่วไปยังไม่เข้าใจ และมีภาพประกอบด้วยจำนวน ๑๒ ภาพ รวมทั้งภาพปก โดยมอบให้ **สุเทพ สุวรรณศิล** ลูกผู้น้องของข้าพเจ้าเป็นผู้เขียนภาพ เพื่อให้หนังสือนี้มีคุณค่าและน่าอ่านยิ่งขึ้น

ตอนที่สอง คือ วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น เป็นข้อเขียนของข้าพเจ้าเอง ซึ่งตัดตอนมาจากหนังสือคู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน แล้วเพิ่มหลักปฏิบัติสมาธิตอนสุดท้ายเข้าอีก ๒ บท พร้อมทั้งมีรูปประกอบเช่นเดียวกันจำนวน ๑๑ ภาพ

ดังนั้น ในหนังสือนี้ เมื่อรวมภาพทั้ง ๒ ตอนเข้าแล้วจึงมีภาพทั้งหมด ๒๓ ภาพ นับเป็นหนังสือกรรมฐานที่มีภาพประกอบมากเป็นพิเศษเล่มหนึ่ง และทุกภาพเป็นผลงานของ **สุเทพ สุวรรณศิล** ทั้งสิ้น จึงขออนุโมทนาและขอบคุณไว้ในโอกาสนี้ด้วย

การนำตอนที่สองมาเพิ่มเข้าและมีภาพประกอบมากเป็นพิเศษในหนังสือนี้ ก็เพื่อให้หนังสือนี้มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจในการปฏิบัติสมาธิมากขึ้น

ข้าพเจ้าขอมอบหนังสือนี้ให้แก่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยจัดพิมพ์ออกจำหน่าย เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติกรรมฐานให้มี

ผลกว้างขวางเพิ่มขึ้น และหาทุนสนับสนุนการศึกษาภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรและส่งเสริมเยาวชนผู้ศึกษาพระพุทธศาสนา

หวังว่าหนังสือนี้ จะให้คุณประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้ที่มุ่งปฏิบัติกรรมฐาน

ส่วนดีอันใดของหนังสือนี้ ขออุทิศให้แด่ **พระอาจารย์บุญนาค โฆโส** และท่านผู้มีพระคุณทุกท่าน.

พระเทพวิสุทธิกวี
(พิจิตร ฐิตวณฺโณ)
วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร
อาจารย์ผู้บรรยายวิชากรรมฐาน มมร.
และเจ้าหน้าที่กองตำรามหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

คณะ ๓ วัดโสมนัสวิหาร
เขตป้อมปราบ ฯ กรุงเทพ ฯ ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์. ๒๘๑-๗๙๔๔
โทรสาร. ๒๘๒-๖๐๔๒

คำปรารภ

หนังสือ *"ประวัติพระบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน"* ลงวันที่ ๑๖ เดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำ วันจันทร์ พ.ศ. ๒๔๘๐ เผอิญมี **พระเดชพระคุณท่านเจ้าจอมมารดาทับทิม ที่วังกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช พร้อมด้วยคุณนายอ้นและโยมเข็ม** ขอประวัติการณ์ความเป็นมาแล้วของอาตมาภาพในเวลาหนึ่งโมงเช้า ๗ นาฬิกา ก่อนรับบิณฑบาต อยู่ ณ ที่ตำหนักในวังนั้น

ก่อนพระเดชพระคุณจะบัญชาให้เขียนประวัติความเป็นมาของอาตมาภาพ ในเวลา ๙ ทุ่มวันนั้น ส่วนอาตมาภาพกลับมาจากเดินจงกรม ในลานพระเจดีย์แล้วมาเข้าที่นั่งสมาธิในห้องได้รับบุพนิมิต เห็นบุรุษแก่คนหนึ่งมาประกาศชื่อของตนว่าโยมนี้มีชื่อว่า**อะสะกรรมบุรุษ** แล้วห้างกระแทะเทียมโค (ขี่เกวียนเทียมโค) แล้วว่านิมนต์พระผู้เป็นเจ้าขึ้นนั่ง ครั้นเมื่ออาตมาภาพนั่งเสร็จแล้วปรากฏว่า ณ ที่ทั้งปวงเกิดเป็นห้วงน้ำทั้งหมด บุรุษนั้นก็ขับกระแทะเทียมโคนำพาข้ามน้ำนั้นไป พอพ้นฝั่ง บุรุษแก่คนนั้นแสดงตนเป็นผู้มีฤทธิ์ เกิดแสงสว่างรอบตัวแล้วสั่งอาตมาภาพว่า จงระวังกิจที่จะทำในวันต่อไป กลัวจะเป็นภัยแก่ท่าน ดังนี้

พอรุ่งเช้ามาเป็นเวลาย่ำรุ่ง ๓๐ นาที ก็ออกบิณฑบาต ครั้นไปถึงตำหนักที่พักของพระเดชพระคุณเป็นเวลาหนึ่งโมงเช้า พอนั่งลงประมาณสัก ๕ นาที พระเดชพระคุณท่านก็บัญชาขอให้เขียนประวัติการณ์ความเป็นมาของอาตมาภาพตั้งแต่ยังรุ่นเยาว์ ครั้งแต่เป็นสามเณรเล็ก ๆ จนกระทั่งออกเที่ยวธุดงค์กรรมฐานมาจนบัดนี้

ในประวัติความเป็นมาของอาตมาภาพมีคนขอ ๒ ครั้งมาแล้ว แต่ยังมิได้เขียนให้สักคน ครั้งที่ ๑ ขุนอาจ กำนันอำเภอหยาดฟ้า ครั้งที่ ๒ ขุนประเทือง อุปราชเจ้าเมืองคำทอง แขวงดินแดนฝรั่งเศส ก็มิได้เขียนให้ บัดนี้เป็นครั้งที่ ๓ ซึ่งพระเดชพระคุณบัญชาขอประวัติความเป็นมาแห่งอาตมาภาพ อาตมาภาพจำต้องลิขิตเขียนเรียนมาเพื่อพระเดชพระคุณทราบตั้งแต่ต้นจนอวสาน ในประวัติการณ์แห่งอาตมาภาพ ดังรายละเอียดเรียนมาในสมุดเล่มนี้

พระบุญนาค โฆโส

๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๐

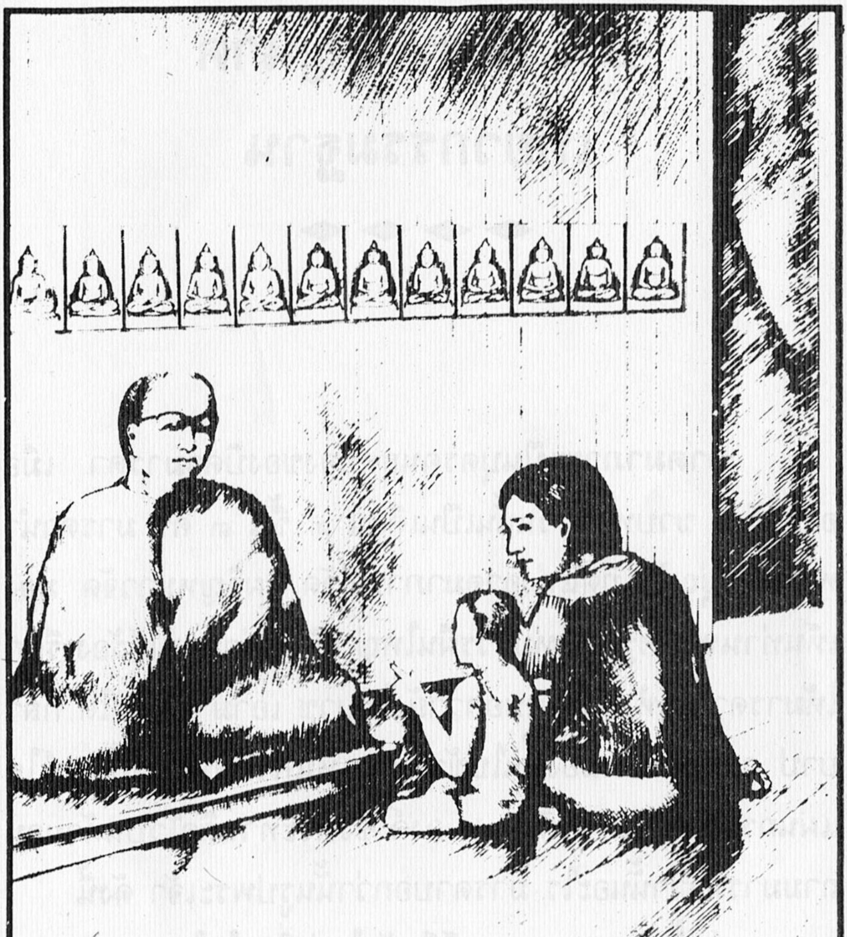
สารบาญ

เรื่อง	หน้า

ประวัติพระบุญนาค
เที่ยวกรรมฐาน

อาตมาภาพเป็นบุตรคนสุดท้องของบิดามารดา เมื่ออายุได้ ๖ ขวบพอดี วันนั้นเป็นเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ มารดานำพาไปทำบุญวันเกิดแห่งอาตมาภาพที่วัด เผอิญหนาวจัด มองเห็น**ท่านพระครูปาน**ห่มจีวรผืนใหญ่ เข้าใจว่าจะอุ่นก็ร้องเรียกให้มารดาขอให้ มารดาบอกว่ายังไม่บวช เอามาห่มไม่ได้ กลัวบาป อาตมาภาพมองขึ้นไปข้างบน เห็นพระพุทธรูปที่พิมพ์ใส่แผ่นกระดาษเรียงลำดับ ๑๒ องค์ ซึ่งพระท่านติดไว้บนหัวนอน ถามมารดาว่านั่นอะไร มารดาบอกว่านั่นรูปพระเจ้า ดังนี้

ต่อนั้น อาตมาภาพก็นึกรักใคร่เลื่อมใสในพระพุทธรูปนั้น บอกมารดาขอให้ มารดาไม่ขอ ก็ร้องไห้ขึ้นในทันใดไม่หยุด ตกลงสมภารวัดได้เอามาให้ แล้วนำไปไว้ที่บ้าน วันหลังถามมารดาว่า แม่ เวลานี้พระเจ้าอยู่ที่ไหน แม่บอกว่า พระเจ้าไปนิพพานแล้ว จึงขอให้แม่นำไปนิพพานที่พระเจ้าอยู่ แม่บอกว่าไปไม่ได้ นิพพานอยู่เมืองฟ้า

เด็กอยากได้จีวรพระ

ต่อมาวันหลัง เห็นพระเดินเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับกันมามาก ๆ องค์ คล้ายกับรูปที่ติดอยู่บนหัวนอน นึกว่าเป็นพระเจ้า จึงร้องบอกมารดาว่า แม่ นั่นพระเจ้ามาหน้าบ้านเรา มารดาโผล่ออกมาดูเห็นพระไปเที่ยวบิณฑบาต มารดาจึงร้องนิมนต์พระว่านิมนต์ก่อนค่ะ พระก็ยืนเป็นแถวลำดับกันอยู่ก็นึกเลื่อมใสมาก ครั้นมารดากลับมาจากใส่บาตรจึงถามว่าแม่พระมาจากไหน มารดาบอกว่าพระมาจากวัด ถามอีกว่าพระมาจากไหนไปอยู่วัด มารดาบอกว่าไปจากบ้านไปบวชอยู่ที่วัด เมื่อทราบว่าพระไปจากบ้านไปบวชอยู่วัด ต่อนั้นอาตมาภาพก็ขอให้มารดานำพาไปบวช มารดาบอกว่า ยังเล็กยังบวชไม่ได้ ก็อ้อนวอนขอให้มารดานำพาไปฝากไว้วัด มารดาก็ห้ามเป็นครั้งที่ ๒ ว่ายังเล็กเกินไป ก็ขอไปไม่หยุด ต่อมามารดาไม่พูดด้วย ก็ร้องไห้ว่าอยากไปอยู่วัด ทั้งบ่นทั้งร้องไห้ แต่เช้าจนเที่ยงจนไม่กินข้าวสาย เพราะเสียใจกลัวมารดาจะไม่ไปฝากที่วัด ตกลงมารดาก็นำพาไปวัด เผดียงต่อสมภารว่า อ้ายหนูร้องไห้อยากมาอยู่วัด ไม่รู้จะทำอย่างไร สมภารก็เรียกไปถามอาตมาภาพตอบว่าอยากบวช ท่านจึงถามอีกว่าอยู่กับเราไปก่อนไหม ใหญ่จึงบวช จึงตอบท่านว่าอยู่ มารดาก็มอบให้อยู่กับพระแต่วันนั้นเป็นต้นมา อยู่กับพระไป ๒ เดือน บิดามาจากขายกระบือไม่เห็นก็ถามหา มารดาบอกว่าแกไปอยู่วัด บิดาก็ออกไปเที่ยววัด ถามว่าแกอยากเข้าไปนอนบ้านไหม จึงบอก

กับพ่อว่าไม่อยากไป พ่อก็มอบให้พระเป็นครั้งที่ ๒ ครั้นจนเข้าพรรษา อาจารย์ก็พาไปจำพรรษาที่วัดป่าอำเภอยโสธร ไกลจากบ้านเดิมประมาณ ๓ พันเส้น คนเดิน ๓ คืนจึงจะถึง ขณะขี่เกวียนไปตามทาง อาจารย์บอกว่าอีก ๓ ปีจึงบวช ไปอยู่ในเมืองเรียนหนังสือกับเขาก่อน แต่นั้นก็นึกดีใจมากเพราะอาจารย์กำหนดจะบวชให้ในระหว่าง ๓ ปี แต่ยังไม่รู้ว่าอะไรเป็นปีเป็นเดือน ตื่นเช้ามาก็ถามอาจารย์ทุกวันว่าถึง ๓ ปีหรือยัง อาจารย์ก็หัวเราะทุกวัน นานเข้าท่านรำคาญ ท่านบอกว่าถ้าถึง ๓ ปีจะบอกให้ดอกน๊ะ และจะบวชให้พร้อม ต่อนี้ไปอย่าถามอีกนะ จงเรียนหนังสือเข้าให้มาก ๆ จึงบวช

ต่อนั้น อาตมาภาพก็ตั้งใจเรียนหนังสือในสำนักอาจารย์ต่อไป จนอายุได้แปดขวบพอดี ตรงกับเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ กลางคืนวันนั้น ฝันเห็นพระเจ้าพร้อมทั้งรัศมีสว่างไสว ตื่นนอนขึ้นมารู้สึกคิดถึงมากจึงกราบพระสวดมนต์แล้วก็ปรารถนาเป็นพระเจ้าอีกองค์หนึ่ง ต่อนั้นไปทุก ๆ วัน ก็ตั้งใจเก็บดอกไม้มาบูชา แล้วปรารถนาเป็นพระเจ้า จนอายุ ๙ ขวบ อาจารย์ก็บวชให้เป็นสามเณร พอบวชแล้วก็เรียนหนังสือกับอาจารย์ ต่อไปอีกเป็นเวลา ๖ ปี พอดีอายุครบ ๑๔ ขวบเต็ม ๑๕ ปีย่าง เผอิญพระภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งชักชวนทำปาณาติบาตฆ่าแย้ ๑ ตัว

พอกลับมาถึงวัด ค่ำลงสวดมนต์ไหว้พระแล้ว ต่อไป

ประมาณ ๔ ทุ่ม ก็จำวัดแล้วนิมิตฝันเห็นพระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระภิกษุ ๒๓ องค์นั่งประชุมอยู่ใต้ร่มไม้หว้าชุมพู และท่านแสดงธรรมว่า *"จะเป็นสมณะเพราะศีรษะโล้นก็หามิได้ คนจะเป็นสมณะเพราะผ้าเหลืองก็หามิได้ จะเป็นสมณะเพราะไม่มีภรรยาก็หามิได้ จะเป็นสมณะเพราะเรียนรู้มากก็หามิได้ ผู้เที่ยวไปไม่มีอาลัยในชีวิตและถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่และที่อาศัยเช่นนี้ จึงได้นามว่าเป็นสมณะ"*

ขณะที่ฝันนั้นปรากฏว่าแดดร้อนจัด อาตมาภาพก็เข้าไปอาศัยอยู่ในร่มนั้นเย็นดี แล้วท่านเอาน้ำให้ฉัน น้ำนั้นเมื่อฉันเข้าแสบสมอง คล้ายกลิ่นสุราและแสบจมูกมาก เลยตื่นขึ้นขณะนั้นเป็นเวลา ๗ ทุ่ม (ตี ๑) เงียบสงัดและเดือนหงายแจ้งสว่างมองไปเห็นเพื่อนบรรพชิตทั้งพระและสามเณรนอนเกลื่อนกล่น อยู่บนพนักเล็กข้างนอกกุฏิ เพราะฤดูนั้นเป็นฤดูร้อน เป็นเดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ต่อนั้นอาตมาภาพจึงลงจากพนักกุฏิเล็ก ไปนั่งอยู่ใต้ร่มมะม่วง หวนนึกถึงคำฝันที่ปรากฏทั้ง ๔ ข้อ แล้วนึกถึงมารยาทความเป็นอยู่ของพระสาวกและพระศาสดา คงไม่ตลกคะนองเกลื่อนกันเช่นนี้ พอนึกแล้วก็ตกลงใจว่าเราจะต้องหลีกออกไปบำเพ็ญความสงบและมารยาทที่ปรากฏฝันเห็นนี้ให้จงได้ นึกแล้วนึกเล่าจนนอนไม่หลับอีกในคืนนั้น

พอรุ่งเช้าขึ้นมา ฉันแล้วก็ลาพระอาจารย์ ท่านก็ไม่อนุญาต บอกพระอาจารย์ว่าผมตกลงแล้วแต่คืนนี้ ผมเห็นจะ

ไม่อยู่ ว่าแล้วก็ขอขมาโทษต่ออาจารย์ วางขันดอกไม้ไว้ซึ่งหน้าท่านแล้วก็หลีกไปวันแรก เดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ ไปพัก**ป่าช้าบ้านหนองแสง** ตอนค่ำลงนึกกลัวผี ได้พิจารณาว่า *"อะไรเป็นผี ได้ความว่าใจเป็นผี เพราะร่างกระดูกเขาเผาและฝังหมดเสียแล้ว ตกลงว่าไม่จริง วัว, ควาย, หมู, ไก่ ก็มีใจทั้งนั้น ทำไมคนกินเนื้อมันได้ เช่นวัว ควายยิ่งตัวใหญ่ไม่กลัวผีมันหลอกหรือ ทำไมกินเนื้อมันได้ ขนเอาเนื้อเอากระดูกมันไปเก็บไว้ที่บ้านทั้งกินเสียด้วย จนกระทั่ง ปู, ปลา ก็มีใจทั้งนั้น หากว่าใจสัตว์ที่ตายแล้วเป็นผีอยู่กับซากศพที่ฝังไว้แล้วนั้นเป็นผีหลอกคน ถ้าเช่นนั้น คนที่ฝังซากวัว, ซากควายลงที่ท้องของตนก็จะไม่เป็นอันอยู่ อันนอน เพราะผีมันจะหลอก เปล่าทั้งนั้น ไม่ปรากฏเลยว่าค่ำมาคนนั้นคนนี้ถูกผีวัวหลอกหรือผีหมูผีไก่หลอกก็เปล่าทั้งนั้น ตกลงว่ามนุษย์นี้หลอกกันทั้งนั้น สิ่งใดกินเนื้อมันเห็นว่าไม่มีผีมันหลอกดังนี้ มนุษย์ที่ตายแล้วฝังอยู่ป่าช้าเช่นนี้ยิ่งแล้ว แต่ยังไม่ตาย ใจของมันทั้งไม่อยากตาย ทั้งไม่อยากมาอยู่แล้ว เพราะมันกลัวป่าช้า ตายแล้ว ที่ไหนมันจะมา ถ้าใจของคนยังมีติดอยู่ที่กายทำไมมันจะตาย ใจคนหนีแล้วแต่อยู่เรือนขณะมันตายทีแรก นั่นมิใช่หรือ มันจึงตาย"*

เมื่อพิจารณาเช่นนี้ แต่วันนั้นมา ขึ้นชื่อว่าป่าช้าอยู่ได้ทุกแห่งไป ไม่ต้องกลัวผีอีก เดินเที่ยวพักไปตามป่าช้าบ้านอื่น ๆ ต่อไปได้ ๙ คืน ถึงฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแดนของฝรั่งเศส

เดินธุดงค์เข้าไปในป่าดงพงไพร

(ในขณะนั้น ประเทศลาวอยู่ใต้ปกครองของฝรั่งเศส) เป็นเวลา ๕ โมงเศษ ข้ามเรือแกวคนหนึ่ง พอข้ามไปถึงฝั่งนั้นบ้านเล็กตั้งริมฝั่งแม่น้ำโขง ยังไม่มีวัด ทั้งอยู่ใกล้ริมภูเขา ชื่อบ้านแก้งกะอาก

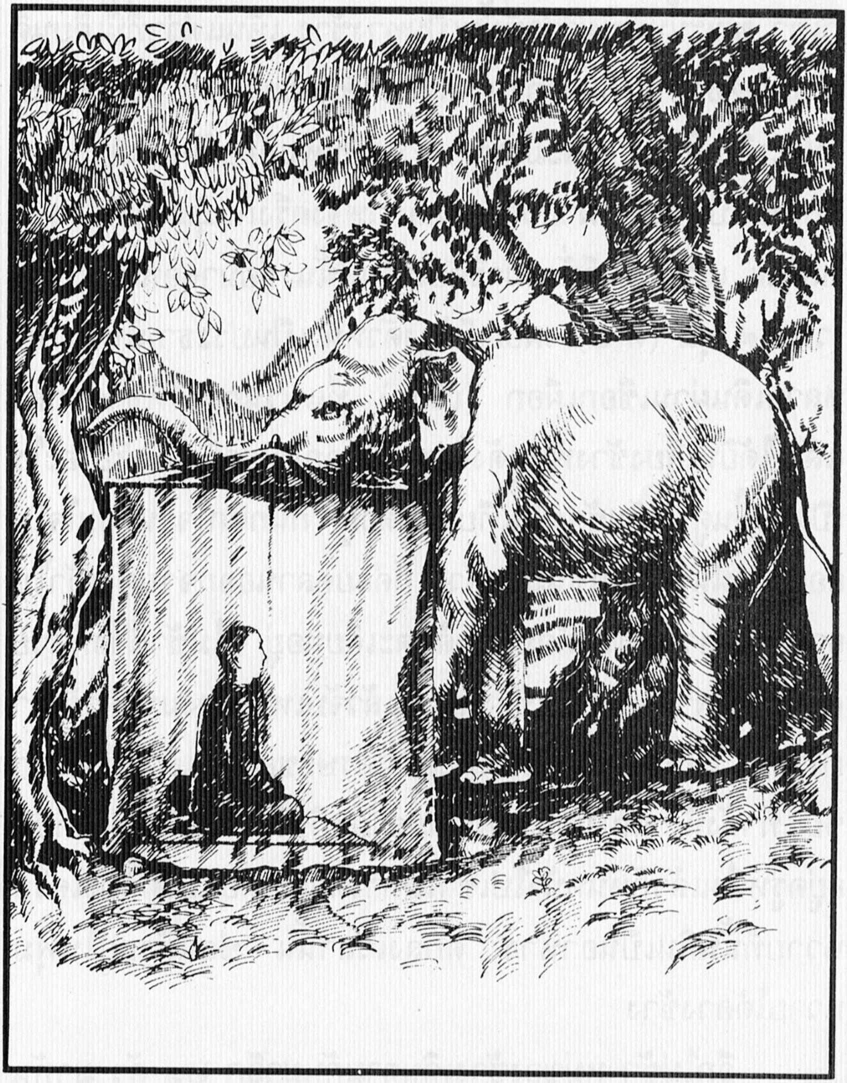
พอไปถึงบ้านนั้นมืด พอดีผู้ใหญ่บ้านเขานิมนต์ให้ขึ้นพักจำวัดที่เรือน เพราะกลัวช้างป่า เขาบอกว่ามันเข้ามารบกวนบ้านนั้นทุกวัน เมื่อได้ยินเขาเล่าเช่นนั้น อาตมาภาพก็ยืนพักพิจารณาอยู่ครู่หนึ่ง ได้ความว่า **"บัดนี้เราเป็นบุตรของพระศาสดา เราจะเชื่อความเป็นพ่อของเราในข้อที่ว่าอย่าลุอำนาจแก่ควากลัวอันมีประจำใจมาแล้วแต่วันเกิด ทุกตัวสัตว์จะนำพาคนได้ดี (อย่างไร) เพราะความกลัว แล้วมนุษย์และสัตว์ทั้งโลกนี้มีความกลัวนี้แลประจำสันดานอยู่ทุกตัวสัตว์ไป ตัวเราเองก็จะมัวแต่กลัวอยู่เช่นนี้ ตกลงว่าหัวใจเราก็จะแค่หัวใจสัตว์เท่านั้น ไม่เห็นแปลกจากสันดานสัตว์"** นึกแล้วก็ตั้งใจอดทนต่อความกลัวเดินผ่านบ้านนั้นไป

คนในบ้านนั้นทักท้วงว่าพระกรรมฐานท่านไม่พักเรือนคน แต่ขณะนั้นก็มีความกลัวอยู่อย่างระส่ำระสาย แต่นึกถึงว่า **ความอดทนคือขันติบารมี** ก็เป็นธรรมอันจะพึงบำเพ็ญส่วนหนึ่ง ตกลงว่าเวลานั้นจำเป็นจำไป ก็คืออดทนต่อความกลัวต่อสัตว์ร้ายนั้นไป มิใช่ไปด้วยความหมดกลัวอย่างไม่กลัวผี

พอไปถึงที่แห่งหนึ่งเป็นหนทางช้างเดิน แถบทราย

ภูเขา ขณะนั้นยังไม่รู้ว่าที่นั่นเป็นทางช้าง เห็นแต่ว่าที่นี้เตียนดี เมื่อเราต้องการเดินจงกรม ก็จะได้เดินตามแนวนี้ และที่นั่นมีต้นตะเคียนใหญ่ และมีเครือหวายเป็นพุ่มห้อยล้อมต้นตะเคียนดกหนาเป็นร่มดี ฝ่ายว่าอาตมาภาพจึงตรึงกั้นมุ้งลงเพื่ออาศัยในที่นั้น เสร็จแล้วก็นั่งสมาธิต่อไปในที่นั้น ต่อมาตอนดึกจวนรุ่งเวลา ๙ ทุ่ม (ตี ๓) เผอิญมีช้างตัวหนึ่งเป็นประธานในช้างทั้งหลายเดินผ่านเชือกเผือก (เชือก) ที่แขวนกลดให้ขาดตกลงแล้ว ได้ยินเสียงช้างพับหูดังโปะ ก็นึกตกใจ ว่านี้เป็นเสียงอะไรเปิดมุ้งขึ้นดู เห็นช้างยืนเทียมกลดอยู่ ก็นึกตกใจจนหายใจไม่ออก แน่นหน้าอกขึ้นมาแล้ว ก็ค่อยคลานออกจากมุ้งเข้าไปอาศัยพุ่มหวายที่รกห้อมล้อมต้นตะเคียนอยู่ ไม่ช้าช้างก็ฉวยเอามุ้งขึ้นฟาดบนศีรษะช้างเอง แล้วจับเหวี่ยงลงมาแล้วก็เอาเท้าขยี้ ไม่ช้าจับเอามุ้งขึ้นฟาดบนศีรษะของตนแล้วก็ดึงลงมาขยี้ ทำดังนี้ จนมุ้งและกลดมุ่นสลายหยิบไม่ถูกแล้ว ช้างก็ยืนอยู่ครู่หนึ่งแล้วก็หันหน้าไปเข้าไปทางต้นตะเคียนแล้วก็ดึงเครือหวายที่นั้นกินเป็นอาหาร ตกลงเวลานั้น ซ่อนตัวอยู่ในพุ่มหวายใต้คางช้าง

อีกไม่ช้า หมู่ของช้างเดินตามกันมาอีก ๒๑ ตัว มาทันช้างตัวที่กินหวายอยู่ก่อนนั้น ต่างตัวก็มายืนห้อมล้อมต้นตะเคียนดึงเครือหวายลงมากินเป็นอาหาร ฝ่ายว่าอาตมาภาพทั้งนี้รู้สึกว่าแค้นใจอยู่ คือแน่นหน้าอกหายใจไม่ออกเพราะ

ช้างที่กลดใต้ต้นไม้

ความกลัวอยู่สักครู่หนึ่ง นึกขึ้นได้ว่า *"มาคราวนี้เพื่อบำเพ็ญกิจของศาสนา ฉะนั้น ขออันตรายทั้งหลายจงพินาศฉิบหายไปด้วยอำนาจคุณพระรัตนตรัย"*

พออธิษฐานเสร็จแล้วก็เกิดคันตามลำคอ และแสบจมูกขึ้นมาทนไม่ได้ก็ไอ และกระแอมขึ้นด้วยเสียงอันดัง ฝ่ายว่าช้างทั้งหลายเหล่านั้น ตื่นเสียงไอพากันวิ่งแตกตื่นหนีไป ขณะนั้น ก็พอดีสว่าง ออกมามองดูบาตรและห่อผ้า เห็นไปอยู่ในเหวซึ่งช้างมันเหวี่ยงลงไป ก็ค่อย ๆ คลานลงไปที่เหวเอาบาตร และผ้าขึ้นมาได้ แล้วก็ครองผ้าและบาตร เข้าไปบิณฑบาตในบ้านนั้น นายดีผู้ใหญ่บ้านถามว่า คุณพักที่ไหน ช้างไม่รบกวนคุณหรือ ฝ่ายว่าอาตมาภาพก็ทำดุจนิ่งอยู่ ไม่พูดและไม่ตอบว่ากระไร แกก็แปลกใจบ่นว่า พระเณรอะไรถามไม่พูด แกก็ตามออกไปดูที่อยู่เห็นรอยช้างมันขยี้กลดและมุ้งแตกสลาย แกจึงถามอีกเป็นครั้งที่สองว่าเวลาช้างมันมาทำลายของท่าน ใต้เท้าไปอยู่ที่ไหน ช้างจึงไม่ทำร้ายตัวของใต้เท้าด้วย

ฝ่ายว่าอาตมาภาพก็นั่งฉันข้าวเรื่อยไป มิได้พูดและตอบแก่โยมคนนั้นคำใดคำหนึ่งเลย พอฉันเสร็จแล้วก็ตะพายบาตรไต่ชายเขาไปประมาณ ๘๐ เส้น พบบึงน้ำมีบัวหลวงบัวทองจอกแหนต่าง ๆ มีร่มไม้สดชื่นหลายอย่างตามริมบึง แต่บึงนั้นมีฝั่งชันและสูง มีท่าลง ๕ แห่งเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้นว่า เสือ, ช้าง, หมี, ลิง, กระทิง สัตว์ทั้งหลาย

เหล่านี้ในป่านั้นย่อมอาศัยมากินน้ำในบึงนั้น ฝ่ายว่าอาตมาภาพไปถึงเข้าก็พิจารณาว่า ที่นี้มีน้ำใสดีและป่าไม้ก็สดชื่นควรแล้วอันเราผู้ต้องการความสงบจะต้องพักบำเพ็ญอยู่ที่นี้ แล้วก็หลีกไปอาศัยอยู่ร่มไทรที่จับอยู่ชายเขาห่างจากบึงประมาณ ๑๐ เส้น

พอตะวันค่ำลง ประมาณ ๕ โมงเย็น เผอิญมีเสียงเสือร้องฮ้าวฮือ ๆ ฮ้าวฮือ ๆ ร้องจากหลังเขา มากินน้ำในบึงนั้นเสียงเสือร้องดังก้องมาในทิศทั้งสี่ ฝ่ายว่าอาตมาภาพได้ยินเข้าก็ตกใจ พิจารณาไปว่า บัดนี้เรานำชีวิตมาสู่อันตรายด้วยหวังเพื่อบารมี เมื่อตกลงใจเช่นนี้ เกิดขนพองสยองเกล้าอย่างพิศวงใจ คือปรากฏว่าขนทั้งตัวยาวออกข้างละแขนตั้งขึ้นตั้งลง เสียงเสือยิ่งร้องใกล้เข้ามาทั้ง ๖ ตัว มาตัวละทิศ ขณะนั้นเกิดแน่นใจลำคอแข็ง น้ำตาทั้งสองข้างไหลหยดหยาดออกมา หยิบจีวรในบาตรมาห่มคลุมปิดทั้งตัวทั้งศีรษะ นั่งขัดสมาธิแล้วนึกอะไรยังไม่ออก เพราะยังแน่นหน้าอก และคอแข็ง น้ำตาทั้งสองข้างก็ไหลไม่หยุด ทั้งแน่นหน้าอก นึกอะไรก็ไม่ออก อยู่ประมาณ ๕ ทุ่ม ยังมีลิงไม่ใหญ่ไม่เล็กขนาดกลาง ๆ ลงมาจากต้นไทร มาร้องโวกเวียนอ้อม ๓ รอบ แล้วเข้านอนข้างที่บนหน้าตัก เอาศีรษะหนุนเข่าขวา ร้องเสียงโวก ๆ ดังนั้นอยู่เรื่อยไป จนกว่าประมาณ ๖ ทุ่ม จึงนึกได้ว่าจะเป็นเช่นนี้กระมังโบราณท่านว่าผีสม่อยกินไส้พุงคนนอนค้างเขากลางคืน

พอนึกได้เช่นนี้แล้วอาการแน่นหน้าอกก็ค่อยทุเลาลงพอให้นึกอะไรต่อไปได้ จึงได้ตั้งสัจจอธิษฐานว่า *"สาธุ สาธุ สาธุ ข้าแต่เทพยดาทั้งหลาย พร้อมด้วยคุณพระรัตนตรัย หากว่าข้าพเจ้ายังมีกรรมเวรกับสัตว์ตัวหนึ่งตัวใดแล้ว ขอสัตว์เหล่านั้นมาล้างผลาญทำลายในชีวิตแห่งข้าพเจ้าให้เป็นไปตามยถากรรมนั้น ๆ หากว่าข้าพเจ้ามิได้มีกรรมเวรกับสัตว์ตัวหนึ่งตัวใดแล้ว ส่วนปฏิปทาการบำเพ็ญบารมีของข้าพเจ้าจงเป็นไป อย่าได้ขัดข้องต่ออันตรายทั้งหลายอันจะพึงมีในเบื้องหน้า"* พออธิษฐานเสร็จลง ลิงตัวนั้นก็กระโดดออกไปขึ้นบนต้นไทรทันใด ก็นึกขึ้นได้ว่า เราคงจะไม่มีเวรเลย พอสำเร็จอธิษฐานลิงก็ออกหนีทันที ก็นึกดีใจขึ้นมาได้ บริกรรมกำหนดนึกพุทโธ ๆ ตามหายใจเข้า หายใจออกอยู่เรื่อยไป

พอจวนสว่างเสือก็ร้อง ฮ้าวฮือ ๆ ขึ้น ก็แน่นหน้าอกขึ้นอีก น้ำตาทั้งสองข้างก็ไหลหยดหยาดซึมซาบออกมา ไม่ช้าช้างพัด* ร้องเสียงดังเอ๊ก ๆ เอ๊กขึ้นอีก ขณะนั้นใจสะดุ้งขึ้นมาแค้นค้างอยู่ที่ต้นคอ หูดังอื้ออยู่ครู่หนึ่ง ปรากฏลิ้นแข็ง ฟันออกมาที่ริมปากแล้วก็หูดับ แล้วไม่รู้อะไร ในระหว่างนั้นคล้าย ๆ

---

* คำว่า "พัด" หมายถึง "ก็"

กับนอนหลับไม่ฝัน ก่อนจะรู้สึกตัวคล้ายกับนอนฝัน แต่ยังนั่งอยู่ ปรากฏว่ายังมีหญิงสาวหนุ่มคู่หนึ่ง ถือดอกบัวมาอันหนึ่ง มาถวายแล้วบอกว่าท่านจงทนไปเถิด ท่านจะเป็นผู้หมดเวรในชาตินี้ ดังนี้ แล้วก็รู้สึกขึ้นทันที

พอดีสว่าง ก็ไปเที่ยวบิณฑบาตบ้านนั้นอีก พอไปถึงบ้าน นายดีผู้ใหญ่บ้านบอกแก่ชาวบ้านนั้นว่าท่านองค์นี้ท่านมาบิณฑบาต ใครมีศรัทธาก็จงใส่บาตรให้ท่านไปเถิด ใครไม่มีศรัทธาก็แล้วไป ส่วนตัวเราเข้าใจว่าจะเป็นคนบ้ากระมัง ถามไม่พูด มิฉะนั้นก็เป็นคนพิกล มาจากแห่งหนึ่งแห่งใดเป็นแน่

วันนั้นมีคนใส่บาตรให้ ๒ คน ได้ข้าวประมาณเท่า ๒ ฟองไข่เป็ดแล้วก็กลับไปฉัน พอฉันเสร็จตอนกลางวันก็นั่งสมาธิและเดินจงกรมไปตามเคย

ครั้นค่ำลงตอนเย็น เสือมันร้องเสียงดัง ฮ้าวฮือ ๆ ทุกวัน ๆ พอได้ยินเสียงเสือร้องขึ้นก็เกิดแน่นหน้าอกน้ำตาไหลซึมซาบออกมาดังนั้นทุกวันไป ตอนกลางคืนนอนไม่หลับเลยสักนิด นั่งอย่างไรก็อยู่อย่างนั้น หากจะติง (ขยับ) ตัวหรือเดินไปมาในเวลากลางคืน ก็นึกว่าเสือหรืออะไรมันจะมองเห็น เอาผ้าจีวรห่อคลุมศีรษะ แล้วก็นั่งนิ่งอยู่ เพื่อว่าจะให้สัตว์ที่มามองเห็นว่าเป็นตอไม้ไป มันจึงจะไม่ทำอันตรายแก่เรา ทำอย่างนั้นอยู่ในที่นั้น ๓ วัน ส่วนเวลากลางวัน ก็เดินจงกรมบ้าง นั่งบ้าง

นอนบ้างตามธรรมดา ส่วนกลางคืนนั่งทำพิธีเป็นตอไม้ไปเลย

อยู่ต่อมาถึงวันคำรบ ๔ คิดปรารภอันจะกลับบ้านและสำนักวัดเดิม ไม่ช้าในขณะคิดจะกลับคืนสู่สำนักวัดเดิมนั้นยังมีตะขาบใหญ่ตัวหนึ่งวิ่งออกมาจากรูหิน มาตรงเฉพาะหน้าแล้วก็กัดสะดือกินไส้ของตนจนจะขาดเป็นท่อนแล้วก็ตายไป ก็นั่งพิจารณาอาการของสัตว์นั้นอยู่ ไม่ช้ายังมีเต่าใหญ่ตัวหนึ่งคาบผลมะสั้นลูกโต ๆ เข้ามาวางจรดกับเข่า หยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วก็หลีกไป อาตมาภาพก็นั่งพิจารณาอาการสัตว์ทั้งสองที่ปรากฏขณะนั้น ได้ความว่า หากเราเพียรทำลายความกลัวของเราได้แล้ว เราก็จะมีผลดังเต่า ตัวโง่ ๆ ทำไมมันยังเอาผลไม้มาให้เราดูได้ ถึงความกลัวนี้ไม่หาย เราก็อดทนต่อความกลัวอยู่ต่อไป ต่างก็ได้บำเพ็ญขันติบารมี คือว่าจะกลัวเพียงใด ก็อดทนอยู่นั้นเอง ทนต่อความกลัวอยู่ที่นั้น ตอนค่ำมาพอเสือร้อง ๒ เสียงดังฮ้าวฮือ ๆ ก็แน่นหน้าอกน้ำตาไหลออกมาอยู่เช่นนั้นได้ ๑๐ วัน

ในวันคำรบ ๑๐ ตอนเย็นเสือร้องที่บนเขา ก็แน่นหน้าอกเข้าอีก จึงนึกขึ้นมาว่า เราทนต่อความกลัวมาเป็นเวลา ๑๐ วันแล้วไม่เห็นหายสักที เป็นทุกข์อยู่ดังนี้ร่ำไป หากจะกลับบ้านก็กลัวเพื่อนบรรพชิตพร้อมทั้งอาจารย์จะดูถูกเรา ว่าไปไม่กี่วันก็กลับมา แล้วไม่เห็นเป็นอะไรไปได้ที่ไหน เราก็จะอายขายหน้าและรำคาญหู คืนไปสู่สำนักวัดให้คนอื่นเขาดูถูก

ปฏิปทาของศาสนา ทั้งเราก็จะเป็นทุกข์ต่อไปเพราะจะรำคาญหู เขาจะเย้ยเล่นว่าเราเป็นกรรมฐานก้อม*

ตกลงถึงจะอยู่ที่นี้ก็เป็นทุกข์ จะกลับคืนสู่สำนักวัดก็เป็นทุกข์ กลัวเขาจะไม่เชื่อถือข้อประพฤติของเราต่อไปอีก คือเป็นคนไม่จริงกลับกลอก แหนงว่าเราไปให้เสือกัดตายในวันนี้เสียดีกว่าจะทนทุกข์อยู่ดังนี้หลายวันไปอีก ถ้าเรายังไม่ตายอยู่ต่อไปอีกพรุ่งนี้หรือมะรืนนี้ก็จะเป็นทุกข์ เพราะความกลัวเช่นนี้ต่อไป หากว่าเสือกัดให้เราตายเสียแล้วในวันนี้ก็ใครเล่าจะมากลัวให้เป็นทุกข์อยู่ที่นี้อีก ตกลงว่าเอาเถิดเป็นทุกข์เพราะเสือกัดไม่กี่ชั่วโมงแล้วก็ตายไป ดีกว่าเราจะทนทุกข์อยู่เช่นนี้ต่อไปหลายวันอีก คิดตกลงแล้วก็เตรียมครองผ้าให้เรียบร้อยเป็นปริมณฑล แล้วก็ตรงไปยังท่าน้ำที่บึงที่เสือเคยลงกินน้ำทุกวัน

พอลงไปถึงริมน้ำแล้วก็นั่งขัดสมาธิ พิจารณาว่า เมื่อมันมากินเรามันก็คงกัดที่ตรงคอของเรานี้ ประเดี๋ยว ๆ ก็ตายเท่านั้น ไม่ต้องลำบากอีกหลายวัน คิดแล้วก็ตั้งปณิธานปรารถนาว่า *"หากข้าพเจ้าตายลงในวันนี้ ด้วยอำนาจแห่งคุณธรรมทั้งหลายมีผลแห่งการรักษาศีลเป็นต้น จงดลบันดาลยังข้าพเจ้าให้ได้ถึงสุคติมีสวรรค์เป็นเบื้องหน้า"*

---

*คำว่า "ก้อม" หมายถึง ค่อม เตี้ย สั้น

อธิษฐานเสร็จก็นั่งอยู่ ไม่ช้าเสือก็มาถึง นั่งหลับตาอยู่ได้ยินเสียงหายใจเสือดังกึกฮือ ๆ เข้าก็ลืมตาขึ้น เห็นเสือตัวใหญ่สีมุ่ม (สีลูกตาล) มองดูเท้าหน้าทั้งสองของเสือใหญ่เท่าต้นคอของเรา นึกแล้วก็แน่นหน้าอกขึ้นทันที น้ำตาก็หยดหยาดลงในขณะนั้น แล้วตระครุบลงหมอบอยู่คอยให้เสือเข้ามากัด ไม่ช้าเสือครางขึ้นเสียงดังกึกฮือ ๆ แล้วก็คว๊ากฝุ่นดินมาใส่ถูกศีรษะ ๓ ที แล้ว เสือก็กระโดดขึ้นบนฝั่งบึงแล้วร้องเสียงดังอ้าวฮือ ๆ ไกลออกไปจึงเงยขึ้นนึกได้ว่า เสือมันไม่กินเราเพราะอันตรายยังไม่มาถึง นึกแล้วก็ขึ้นฝั่งบึงเดินตามหลังเสือขึ้นมาห่างกันประมาณ ๑๐ กว่า ๆ วา พอเสือมองเห็นก็ทำท่าตะครุบก็เดินตรงเข้าไปหาเสือ ยังอีกประมาณ ๒ ก้าวขา เสือก็กระโดดแล้วจึงไปตามชายเขา ส่วนว่าอาตมาภาพครั้งนี้ก็เดินกลับไปยังที่พักร่มไทร ขณะนั้นกำลังเดินไปพลางพิจารณาว่า ขึ้นชื่อว่ามนุษย์คือสัตว์วิเศษ แปลว่าพวกใจสูง พร้อมด้วยบุญญาภิสังขารจึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ตกลงว่า ใครทั้งหมดในโลกนี้จะอยู่ได้ทนเพราะความกลัวตายก็หามิได้ หรือว่านึกอยากตายแล้วก็ตายลงทันทีหามิได้ ข้อนี้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์คงตั้งอยู่ได้หรือตายลงก็ดี ต้องเป็นไปตามยถากรรมของสัตว์ตามให้ผลเท่านั้น

พิจารณาเช่นนี้แล้วก็ถึงร่มไทร นั่งลงที่ก้อนหินที่เคยพักแล้ว ก็พิจารณาต่อไปว่า "เช่นเราเวลานี้คิดอยากตาย ทั้ง

เดินเข้าไปให้เสือกิน

ไปให้เสือกัดกินเสียด้วย ข้อนี้กรรมยังรักษาอยู่ยังไม่ให้ผลใน ความตายมาถึง จึงไม่ตายเช่นคนอื่นเล่า ที่เขาตายแล้วก่อน เรายังอยู่ในบ้านเรือนเสียด้วย มีพี่น้องญาติวงศ์รักษาไม่อยาก ให้เขาตาย คนที่ตายไปนั้นเขาก็ไม่อยากตายแล้วก็ไม่เห็นว่ามี ใครทำเขาตาย ทำไมเขาตายไปแล้ว ข้อนี้ความเป็นอยู่ได้หรือ ความตายไปเหล่านี้มิได้อยู่ในความปกครองต้องการของใคร เสียแล้ว ความเป็นอยู่หรือความตายไปเป็นเรื่องของกรรมจะ ให้ผลเป็นส่วนพิเศษ นอกจากความปกครองของใจต่างหาก มิใช่ว่าใจนี้ปกครองชีวิตได้โดยเด็ดขาด เช่นใจยังไม่อยากตาย เลย พอเจ็บปวดที่ไหน เจ้าใจต้องนึกหายามาใส่ ผลที่สุดก็ ตาย เช่นใจของเราเวลานี้นึกอยากตายก็ไม่เห็นมันตาย ข้อนี้ อย่าเลยเจ้าใจเอ๋ย ชีวิตความเป็นอยู่นี้หรือจะตายลงเมื่อไรมิได้ เป็นกรรมสิทธิ์ในเจ้าเสียแล้ว ฉะนั้นควรแล้วหรือเราจะมานึก กลัวตายหรืออยากตายให้เป็นทุกข์เปล่า ๆ มิเข้าเรื่องเข้าการ **ความเป็นอยู่หรือความตายไปมีตัวกรรมเป็นเจ้าของทำ หน้าที่นั้นเป็นส่วนพิเศษ เราจะไปหวงแหนช่วยเขาให้เขา ทำให้ดีขึ้นกว่านี้ก็เปล่า หรือนึกจะทำลายของเขาจนนำไป ยอมให้เสือกัด เสือก็ไม่กัด เพราะเจ้าของเขารักษาอยู่”**

เมื่อพิจารณาตกลงเช่นนี้แล้วก็รู้สึกหายกลัว แล้วก็ค่ำ เข้าประมาณ ๑ ทุ่มรู้สึกง่วงนอนมาก ก็นอนทับลงที่ลานหินนั้น เงยหน้าขึ้นมองดูดวงดาวสดใสสว่างดี ก็นึกสบายใจขึ้น

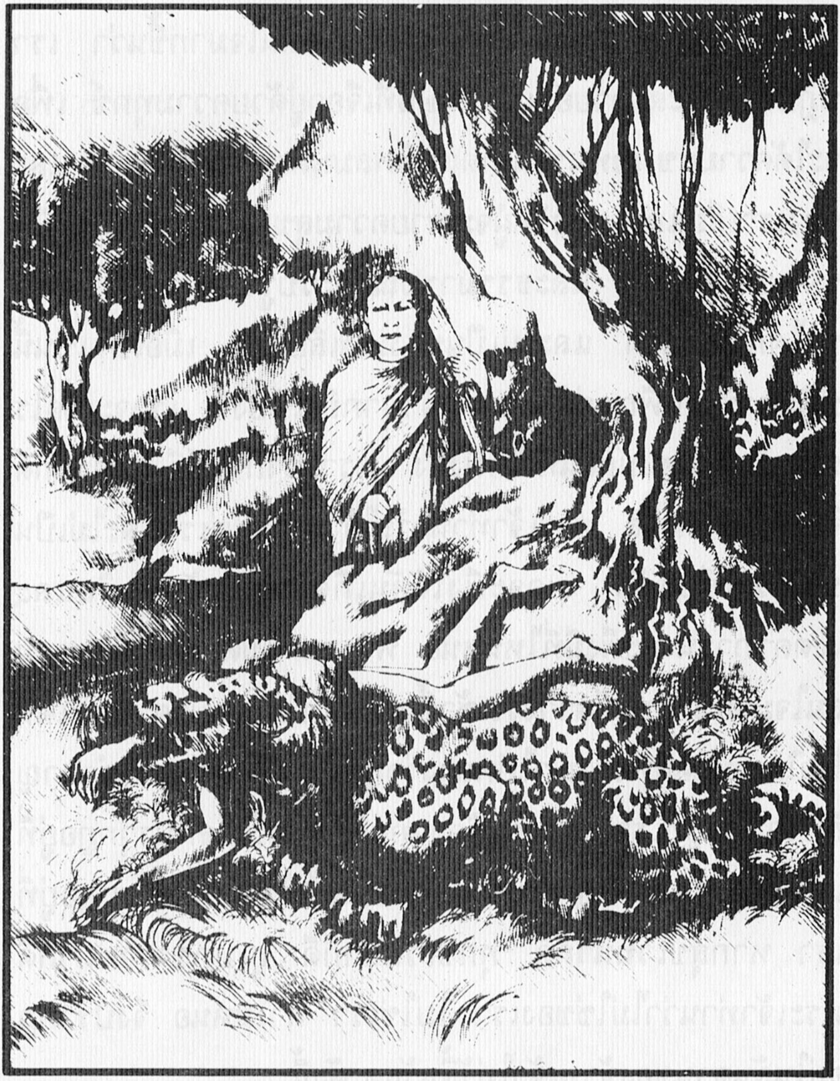
ประการเดียวเท่านั้น ชั่วครู่เสือก็ครางขึ้นใกล้ ๆ เสียงอ้าวฮือ ๆ ใจก็นึกขึ้นทันที *"ว่าบัดนี้ข้าพเจ้ารู้ดีแล้วชีวิตนี้มิได้มีกรรมสิทธิ์ในข้าพเจ้า ใจนึกสั่งเจ้าของชีวิตคือเจ้ากรรม ว่าเจ้ากรรมเอ๋ย ผู้เป็นเจ้าของแห่งชีวิต บัดนี้เสือมาใกล้เข้าแล้ว เห็นสมควรเช่นไร เจ้าก็คงจัดการไปตามเรื่องนั้นแหละหนอ"* นึกแล้วก็นอนหลับต่อ ขณะหลับอยู่นั้น ฝันว่าช้างเผือกมาจับยกเอาทั้งตัวขึ้นนั่งบนศีรษะ แล้วก็เดินขึ้นหลังเขาไปพักอยู่ร่มไม้ใหญ่เย็นเงียบ

ไม่ช้าก็ตื่น พอตื่นขึ้นก็นึกพยากรณ์คำฝันของตนว่าฝันเช่นนี้ปฏิปทาของเราจะเจริญยิ่ง ๆ ต่อไป จึงพึงพิจารณาต่อไปว่า แต่ก่อนเรามีความกลัวมาปิดกั้นสันดาน จนนึกอะไรไม่ออก บัดนี้ ความกลัวอันนั้นก็ถึงความพ่ายแพ้ไปแล้ว บัดนี้เราควรจะบำเพ็ญธรรมบทไหนหนอ พิจารณาไปมาก ๆ ระลึกขึ้นได้ว่า *"สติปัฏฐานทั้ง ๔ นี้ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรับรองว่าเป็นธรรมอันบุคคลพาเจริญให้มากแล้วได้บรรลุธัมมาภิสมัยภายใน ๗ ปีบ้าง ๗ เดือนบ้าง ๗ วันบ้าง"*

ต่อมา อาตมาภาพนั่งสมาธิพิจารณาต่อไปว่า กายก็สักเพียงว่าแต่กาย ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตนเราเขา เรียกกายานุปัสสนา และเวทนาสุขทุกข์ ก็ไม่ใช่เรา เรียกเวทนานุปัสสนา และจิตก็ไม่ใช่เรา เรียกจิตตานุปัสสนา และธรรมารมณ์ที่คิดพล่านกับจิตก็ไม่ใช่เรา เรียกธรรมานุปัสสนา

เมื่อพิจารณาเสร็จลงก็เกิดความสนใจมากขึ้นว่า เราปฏิบัติเพื่อจะละกายอันเป็นมนุษย์ที่เจืออยู่ด้วยความทุกข์ เพื่อจะได้ความสุข เวทนาอันเกิดแก่ทิพสมบัติสุขนั้นก็มิใช่เรา และของเราเสียแล้ว หรือจิตผู้จะเสวยความสุขก็ไม่ใช่ และไม่เป็นของเราเสียแล้ว และธรรมารมณ์ผู้จะรับรู้ซึ่งความสุขอันเราพึงได้ก็ไม่ใช่เรา และไม่เป็นของเราเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ปฏิปทาที่บำเพ็ญอยู่ด้วยความลำบากถึงเพียงนี้ เราจะเมื่อไรหนอเป็นคุณสมบัติอันพึงได้พึงถึง เพราะว่ากายก็ดี เวทนาก็ดี จิตก็ดี ธรรมก็ดี พระเจ้าท่านตรัสไว้ว่า ไม่ใช่เราและไม่เป็นของเราเสียแล้ว ผลจะพึงได้อันเกิดแต่การรักษาศีลและเมตตาภาวนาจะพึงมีที่ไหนหนอ พิจารณาไม่ตกลงก็เกิดความสนใจมากขึ้น พอดีสว่างรุ่งเช้าขึ้นก็เดินไปบิณฑบาต ขณะเดินไปบิณฑบาตก็พิจารณาไปพลางว่าทุกข์อันเกิดแต่ความรำคาญก็ปรากฏอยู่ที่เรา สุขอันเกิดจากแต่ความชื่นใจก็ปรากฏอยู่ที่เรา ความเฉย ๆ ไม่รำคาญใจและได้ชื่นใจก็ปรากฏอยู่ที่เรา หากสุขเวทนาก็ดี ทุกขเวทนาก็ดี อุเบกขาเวทนาก็ดี พระเจ้าท่านว่าไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ทำไมหนอ จึงปรากฏอยู่ในสันดานของข้าพเจ้าไม่รู้สิ้นรู้สุด ดังนี้

พอเข้าไปถึงบ้าน เผอิญนายดีผู้ใหญ่บ้านแถลงมาบอกว่า คนเช่นคุณไม่รู้ว่าบ้าหรือคนทำกลอย่างหนึ่งอย่างใดไม่รู้ จะอยู่อาศัยบ้านนี้ไปนานไม่ได้ จงหลีกไปเถิด พอกลับ

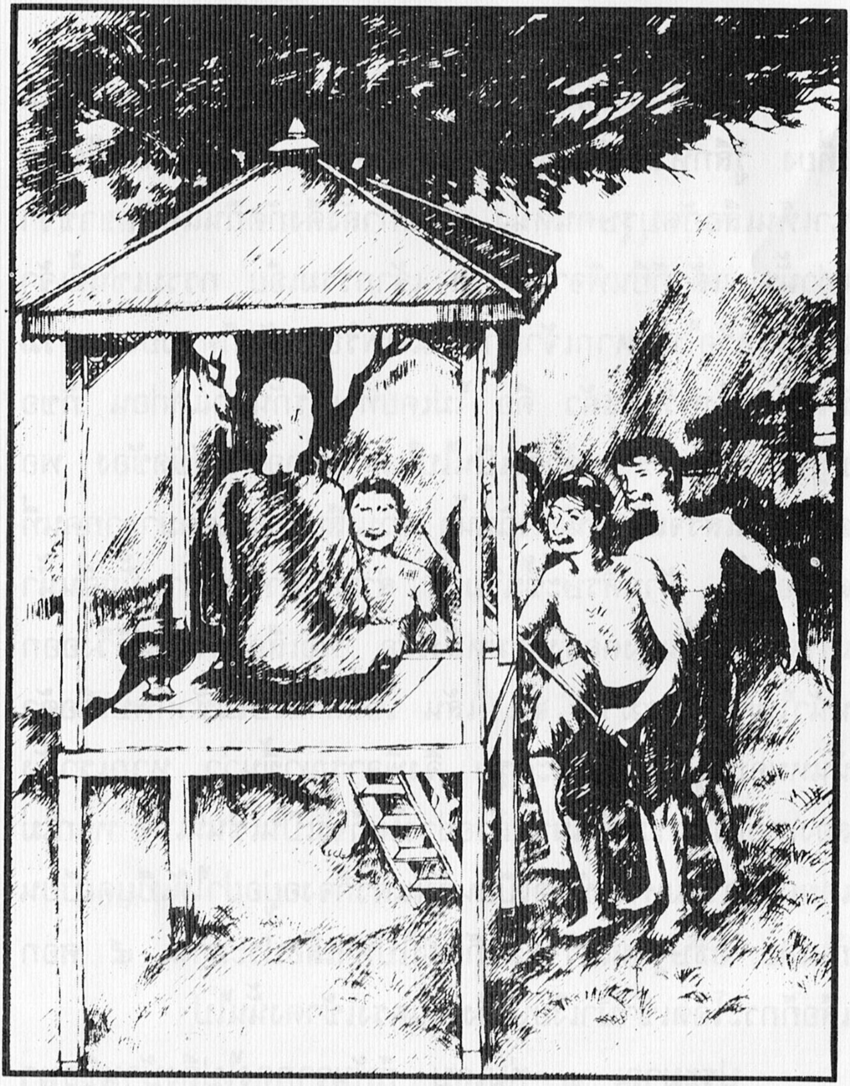

เสือกำลังกินคน

จากบิณฑบาตฉันเสร็จก็เตรียมของหลีกไปในวันนั้น

เดินข้ามเขาไป ๒ ลูก ไปถึงดงตะเบิงนางพอดีตอนเที่ยง รู้สึกหิวน้ำก็แวะลงไปในคลองกลางดงนั้น พอลงไปท่าน้ำเห็นเสือกัดบุรุษคนหนึ่ง เสือกำลังดึงกัดกินแต่ต้นขาขวาเท่านั้น แล้วก็ยืนพิจารณาว่า เจ้ากรรมเอ๋ย กรรมเช่นนี้เจ้าเคยทำหรือไม่ หากเจ้าการมันถึงพร้อมแล้วก็ตามยถากรรม มิใช่การถึงพร้อมแล้ว คือ ไม่เคยทำเวรกันมาแต่ก่อน ก็ขอปฏิปทา ของข้าพเจ้าจงเป็นไปในศาสนาอย่าได้ขัดข้อง พออธิษฐานเสร็จแล้วก็นั่งลงฉันน้ำ ส่วนเสือก็กระโดดมาจากคนที่ตายอยู่นั้น ข้ามศีรษะขึ้นริมฝั่ง ส่วนว่าอาตมาภาพนั้นฉันน้ำเสร็จแล้วก็ขึ้นฝั่งคลองตามหลังเสือ พอเสือมองเห็นก็วิ่งออกหน้าไปก่อนประมาณ ๒๐ เส้น เดินตามไปไม่ช้าก็พบเสือตัวนั้นหมอบอยู่ทำท่าจะตะครุบ จึงพิจารณาขึ้นว่า หากเราทั้งสองเคยเป็นกรรมกันมาแล้วอย่างใดก็จงเป็นเช่นนี้เถิด หากไม่เคยเป็นกรรมหรือเบียดเบียนกันแล้วก็จงอยู่อย่าได้เบียดเบียนกันเลย อธิษฐานเสร็จแล้วก็ตรงไปหาเสือประมาณ ๕ ศอก เสือก็กระโดดเข้าป่าเงียบ จึงเดินตรงเข้าดงนั้นไป

ประมาณ ๓ ทุ่มเศษ ก็พ้นจากดงไปถึงบ้านชื่อนา**บันได** เป็นบ้านของข่าไม่มีศาสนา มองเห็นศาลเจ้าของเขานึกว่าเป็นศาลาที่พักนอกบ้าน ก็ขึ้นพักที่นั้น ไม่รู้การปฏิบัติของเขา ชาวบ้านเขามองเห็น ก็ถือตะบองและหอกดาบหลาว

ชาวบ้านจะฆ่าสามเณรซึ่งขึ้นไปนั่งบนศาลเจ้าของเขา

แหลนต่าง ๆ มาทำท่าจะทุบตีบ้าง จะฟันบ้าง จะแทงบ้าง แล้วพูดขึ้นไม่รู้ภาษากัน เป็นแต่สั่นศีรษะเท่านั้น เขาจึงไปตามคนภาษาเขามาถามเป็นภาษาลาวว่าจะไปไหน จึงได้บอกกับเขาว่าจะไปกรรมฐาน แต่คนนั้นบอกว่าเจ้ามาอยู่ที่นี่เจ้าจุดไฟผิดผีของพวกบ้านแล้ว เจ้าจงไปหาซื้อควายมาเลี้ยงผีก่อนจึงไปได้

อาตมาภาพบอกว่าไม่มีเงิน แต่คนนั้นจึงขอคลี่ดูย่ามและบาตรและสายคาดเอว เห็นไม่มีเงินแกจึงขอมีดโกนกับผ้าสบง ได้ยอมให้แต่ผ้าสบงและเขาให้ตัดผ้าสบงผืนนั้นออกเป็น ๑๖ ท่อนแล้ว เขาแจกกันในคืนวันนั้น จึงได้อาศัยอยู่นั้นตลอดรุ่ง พอสว่างตอนเช้าก็เข้าไปบิณฑบาต ก็มีเฉพาะแต่คนภาษาลาวเขาใส่ให้ข้าวก้อนหนึ่งประมาณเท่าไข่เป็ด จึงกลับไปฉันที่ศาลา เสร็จแล้วก็เดินต่อไปเข้าเขาส้มโรงในวันนั้น ข้ามเขาไปได้ ๔ ลูก เลียบไปตามชายเขา

พอประมาณ ๕ โมงเย็นมองหาที่พัก เผอิญมองไปเห็นสามเณรองค์หนึ่ง นั่งนับลูกประคำอยู่ เข้าไปถามไม่พูดด้วยเป็นแต่เขียนหนังสือบอกว่า "ผมอยู่เมืองหงสาวดี เที่ยวธุดงค์ไปกับอาจารย์ บัดนี้อาจารย์ตายเสียแล้ว ยังเหลือแต่ผมคนเดียว บัดนี้อายุผมได้ ๑๗ ปี จะเที่ยวไปไม่อาลัย ผมชื่อเณรจวง" ดังนี้ จึงพักอาศัยอยู่ในถ้ำเดียวกันในคืนวันนั้นจนตลอดรุ่ง

พอสว่างรุ่งเช้าขึ้น สามเณรรูปนั้นจึงกวักมือเรียกอาตมาภาพว่า สามเณรท่านจงเข้ามานี่ ครั้นอาตมาภาพเข้าไปถึง สามเณรรูปนั้นจึงพูดว่า ต่อไปนี้บ้านมนุษย์ห่าง เมื่อท่านต้องการอาหารแล้ว รุ่งเช้าขึ้นท่านจงฟังเสียงชะนีมันร้อง เมื่อชะนีร้องมากชุมที่ไหนท่านจงเข้าไปที่นั่น เพราะชะนีกินผลไม้เป็นอาหาร ท่านไปถึง เมื่อท่านต้องการ ท่านก็จะได้ฉันผลไม้นั้นเป็นอาหาร ว่าแล้วก็นั่งนิ่งอยู่ อาตมาภาพจึงขอลาท่านไป สามเณรนั้นจึงพูดว่า "ท่านจะเดินต่อไป ท่านจงเรียนพระพุทธมนต์ ๕ พระองค์ด้วยผมก่อน ท่านจะไปด้วยความสวัสดิภาพ" ดังนี้ อาตมาภาพถามว่า พุทธมนต์นั้นอย่างไร สามเณรจึงบอกว่า **"นะเมตตา โมกรุณา พุทปรานี ธายินดี ยะเอ็นดู"** ดังนี้ ท่านจงเจริญบ่อย ๆ ท่านจะปลอดภัย ดังนี้

ต่อนั้น อาตมาภาพจึงลาเณร แล้วเที่ยวต่อไปอีก ๓ วัน ยังไม่พบบ้านคน ฉันผลไม้เป็นอาหาร วันคำรบ ๔ เดินไปมองขึ้นไปบนยอดภูเขาเห็นต้นยาใหญ่ มองไกลคล้าย ๆ กับเจดีย์ เพราะฤดูนั้นเป็นฤดูใบยาร่วงเสียหมด เป็นพัก ๆ คล้ายกับต้นมะพร้าว แต่ต้นมันใหญ่ปลายมันเล็ก คล้ายกับยอดเจดีย์ อาตมาภาพจึงอุตส่าห์ขึ้นไปดู เห็นใบพร้อมทั้งเปลือกเข้าใจแน่ได้ว่าเป็นยาแท้ จึงเก็บเอาใบแห้งมาสูบดู ก็เป็นรสเมาอย่างยาที่มีอยู่ตามบ้านคน อาตมาภาพจึงเอามีดโต้เล่มเล็ก ๆ ที่ติดย่ามไปนั้นบากต้นยาได้สองกีบก็ถือไป จวนค่ำก็ถึงบ้านแห่ง

หนึ่ง ๖ หลังคาเรือน ไม่รู้ชื่อบ้าน เพราะคนเหล่านั้นเป็นข่าไม่รู้ภาษากัน อาตมาภาพจึงแวะเข้าจำวัดอาศัยเงื้อบหินที่ชายเขา รุ่งเช้าก็เข้าไปบิณฑบาต เห็นคนแก่คนหนึ่งนั่งหลามข้าวโพดสาลีอยู่ ผ้าก็ไม่นุ่งห่มเลย อาตมาภาพจึงไปยืนหน้าบ้านแก ๆ ก็คว้าไม้ท่อนฟืนตรงเข้ามาหา ทำท่าจะตีอาตมาภาพ ๆ มองเห็นเช่นนั้นก็หลับตายืนตรงอยู่กับที่ ไม่ช้าแกตรงเข้าไปจับชายจีวร แล้วพูดขึ้น แต่ไม่รู้ภาษา อาตมาภาพจึงตรงเข้าจี้มือลงในกระบั้งหลามข้าวโพด แกก็เอามาให้หมดทั้งกระบั้ง อาตมาภาพก็หลีกไปนั่งฉันอยู่ ณ ลานหินทิศตะวันออกบ้านของคนแก่คนนั้น แกก็ตามไปดูแล้วก็คลานเข้ามาจับฝ่าเท้าของอาตมาภาพแสดงความรักใคร่ คือแกหัวเราะขึ้นแล้วก็กลับเข้าไปในบ้าน เรียกเพื่อนบ้านมาดูทั้งหญิงทั้งชายแต่ไม่มีผ้านุ่งห่มทั้งนั้น

ผลที่สุดผู้หญิงก็จะเข้ามาใกล้ ๆ จับขาอย่างตาแก่คนนั้นอาตมาภาพจึงโบกมือห้ามแล้วตรงไปจับเอาแต่นิ้วมือคนผู้ชายด้วยกันเข้าให้ใกล้ แล้วโบกมือห้ามผู้หญิงไม่ให้เขาจับผู้ชายคนเหล่านั้นก็รู้นัย เขาจึงห้ามผู้หญิงไม่ให้เข้ามาใกล้และจับ

บ่ายพอสายขึ้น อาตมาภาพก็เข้าไปอาศัยอยู่เงื้อบหินที่อาศัยนอน คนเหล่านั้นก็ตามไปดู ที่นั้นมีร่มไทรและต้นตะเคียนมีบ่อน้ำ ใบไม้สดชื่น อาตมาภาพจึงพิจารณาว่าที่นี้จะเป็นที่สบายแก่การบำเพ็ญสมณธรรม ตกลงพักรั้งแรมทำ

ความเพียรเจริญอานาปานสติอยู่ที่นั่น ๑๙ วัน แล้วจึงเดินข้ามเขาไปอีกวันตลอดค่ำ

ไปถึงบ้านข่าแห่งหนึ่งประมาณ ๙ หลังคาเรือน ซึ่งเป็นข่าตะโอ่ยเข้าไปตั้งอยู่ใหม่ ยังมีข่าสองคนพอส่งภาษาลาวได้ มาถามว่าเจ้าอยากไปไส ถ้าคำไทยว่าคุณจะไปไหน ดังนี้ อาตมาภาพตอบว่า จะไปเที่ยวกรรมฐาน แกจึงบอกว่าต่อไปข้างหน้าบ้านคนห่างและส่งภาษากันไม่ถูกเลย อย่าไปดีกว่า ตกลงอาตมาภาพก็ไปหาถ้ำอาศัยจำพรรษาอยู่ที่นั่น ก็มีคนสองคนนั้นใส่บาตรให้ฉัน อาหารบิณฑบาตเป็นข้าวโพดหลามด้วยกระบั้งไม้พุ่ง อาตมาภาพก็อาศัยจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำนั้น บำเพ็ญเพียรเพ่งอาโปกสิณ คือเพ่งน้ำเป็นอารมณ์ บำเพ็ญอารมณ์ทั้งสองนี้เป็นที่สบายใจอยู่จำพรรษาในที่นั้น นับว่าปลอดภัยไม่มีอันตรายมาเบียดเบียน

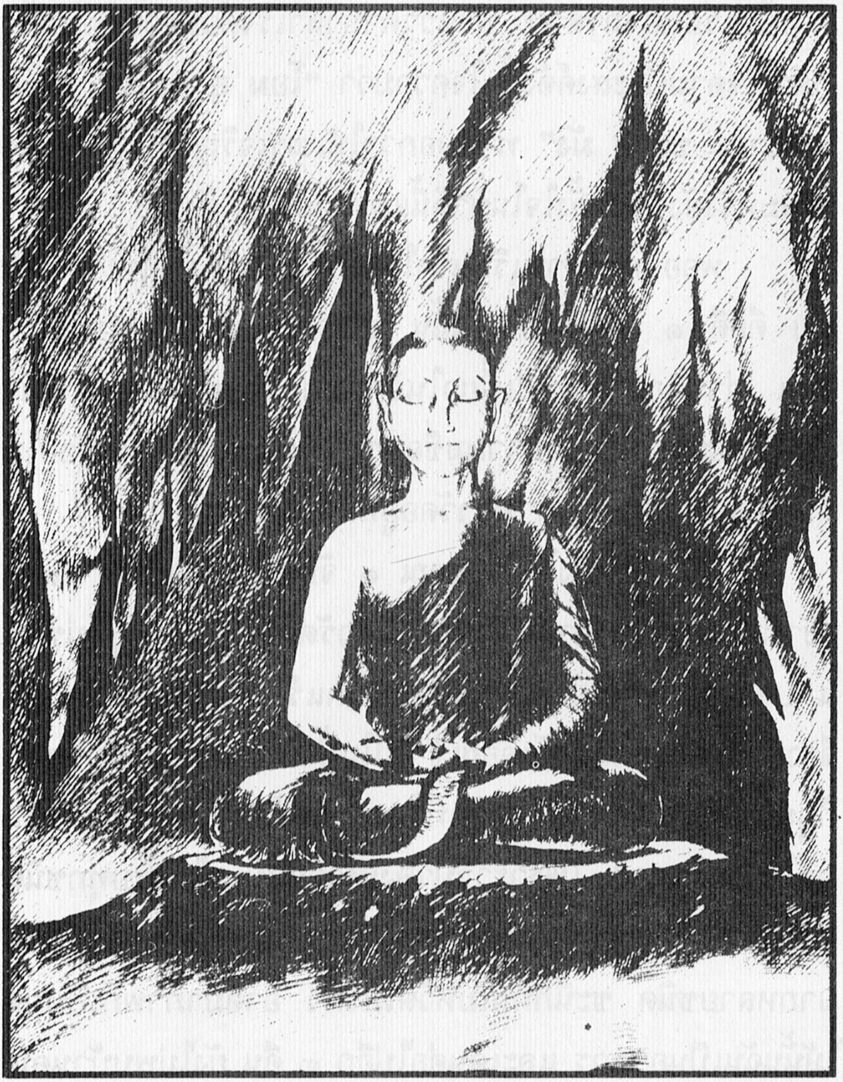
ตอนออกพรรษาแล้ว ๕ วัน จึงเที่ยวต่อไปอีก ข้ามเขา ๓ ลูกแล้ว จวนจะค่ำยังไม่พบบ้านคน อาตมาภาพก็แวะขึ้นเขา หาน้ำฉันเพื่ออันจะพักจำวัดที่นั่นด้วย เผอิญไปพบพระหลวงตาองค์หนึ่งหาบตะกร้าใหญ่เที่ยวเก็บผลไม้มะเดื่ออยู่หน้าถ้ำ อาตมาภาพจึงถามท่านว่าอยู่ที่ไหน ท่านตอบว่าผมอยู่ในจักรวาล อาตมาภาพจึงตะกายขึ้นไปพักที่ถ้ำ วางบาตรไว้แล้วจึงไปสรงน้ำเสร็จกลับมา พระหลวงตาองค์นั้นก็มาพักที่ถ้ำอันเดียวกันจำวัดด้วยกันในถ้ำนั้น ท่านเรียกอาตมา

ภาพไปเรียนคาถาด้วย ท่านว่าคาถาสำเร็จคือปรารถนาอะไรก็สำเร็จตามประสงค์ดังนี้ ใจความว่า **"โอม อุ อะ มะ นะโม พุทธายะ ชะ สุ มัง"** ท่านบอกว่าให้เณรเจริญเป็นนิตย์ เณรจะสมหวังดังความตั้งใจในชาตินี้และชาติหน้า ดังนี้

พออาตมาภาพเรียนจำไว้แล้ว ท่านก็ลงไปในเวลา ๗ ทุ่ม คือตี ๑ ในกลางคืนวันนั้น อาตมาภาพถามว่าท่านจะไปไหน ท่านตอบว่าจะไปเที่ยวในจักรวาล อาตมาภาพถามว่าท่านชื่ออะไร ท่านตอบว่าผมชื่อพระ ดังนี้ แล้วก็เดินเรื่อยไปตามชายเขา อาตมาภาพจำวัดอยู่ที่นั้นจนสว่าง

ยังมีงูตัวหนึ่งโตประมาณ ๑ จับ เลื้อยมาเอาหางสอดเข้าที่น่องเท้าของอาตมาภาพ แล้วรัดเข้าให้แน่นอยู่ไม่ช้าก็แลบหางออกมาแหย่ไปตามตัวตามรักแร้ อยู่นานสว่างขึ้น มันจึงวางพื้นตัวออกแล้วก็เลื้อยเข้าไปในถ้ำนั้น ต่อมาอาตมาภาพก็ลุกขึ้นฟังเสียงชะนีร้องมากที่ไหน ต้องไปที่นั้นเพื่ออาศัยฉันผลไม้เป็นอาหาร เพราะว่าป่าดงเหล่านั้นมีผลไม้ครบทุกชนิด เช่นกล้วย หรือขนุน ผลส้ม ลูกฝรั่ง ลูกมะเดื่อ หรือส้มจีนมีมากหลายชนิด ชะนีก็กินไม่หวัดไม่ไหว อาตมาภาพก็เก็บผลไม้นั้นฉันเป็นอาหาร และเดินต่อไปอีก ๓ คืน ยังไม่พบบ้านคน

ไปพบคนจำนวนหนึ่ง ไม่มีบ้านไม่มีเรือน อาศัยอยู่ตามถ้ำ ตามเขา กินผลไม้เปลือกไม้เป็นอาหาร ไม่ห่มผ้าห่มผ่อนเลย ส่วนลูกอ่อนของเขาเอารังผึ้งที่มันร้างแล้วมาห่มให้และปู

งูรัดสามเณร

ให้เด็กนั้นนอน พอไปพบเข้าเขากลัวแตกตื่นวิ่งหนี ทิ้งไม้สีไฟ และเครื่องมือใช้สอยและรังผึ้งร้าง อาตมาก็เข้าไปตรวจดูเห็นแน่ได้ว่าพวกนี้เขากินผลไม้ และเปลือกไม้เป็นอาหาร อาตมาภาพก็เดินผ่านข้ามเขานั้นไปอีก เป็นเวลา ๓ คืน ถึง**เมืองพาบัง** มีวัดและเจดีย์ โบสถ์ และศาลา มีพระศาสนาอย่างเมืองเรา แต่พระเณรเมืองนั้นฉันข้าวค่ำ และจับต้องสตรีในอาวาสไม่เป็นอาบัติ จับต้องสตรีนอกอาวาสจึงเป็นอาบัติ ดังนี้ อาตมาภาพจึงพักอยู่ที่นั้น ๑๖ วัน ถูกเจ้าอาวาสไล่หนี เพราะเห็นว่าแข่งดีเขา เพราะฉันหนเดียว ประเทศนั้นเป็นคนยาง มีคนลาวเมืองหล่มคนหนึ่งไปอยู่ที่นั่น พอส่งภาษากันได้ อาตมาภาพจึงหนีจากที่นั้นเดินข้ามเขามาอีก ๒ คืน ไปพบบ้านหนึ่งชื่อ **บ้านป่าเหล็ก** มี ๔๐ หลังคาเรือน เป็นคนพวน ส่งภาษาลาวได้ แต่ไม่มีวัด พวกนี้ทำไร่ข้าวโพดกินเป็นอาหาร และมีบึงน้ำใหญ่ในระหว่างดงป่าไม้ใกล้กับตีนเขา อาตมาภาพพิจารณาเห็นว่าที่นี้เป็นที่บำเพ็ญสมณธรรมดี อาตมาภาพจึงพักอยู่ที่นั้นอีกประมาณ ๑๓ เดือน

ตกลงจำพรรษาที่นั้นอีกพรรษาหนึ่งบำเพ็ญให้ใจนิ่งอยู่ที่ลมสุด คือที่ว่างตรงสะดือ รู้สึกว่าได้ความสบาย เพราะจิตนิ่งอยู่ที่อันเดียว ได้ความว่าทั้งโลกนี้เป็นทุกข์เพราะใจทำงาน คือคิดไม่หยุด ตกลงคนทั้งโลกนี้ก็เป็นทุกข์เพราะใจเท่านั้น จะเป็นสุขก็เพราะใจเท่านั้น จิตนี้นำมาซึ่งอารมณ์เป็นที่พอใจก็

เป็นสุขขึ้น เมื่อจิตนำมาซึ่งอารมณ์เป็นที่ไม่พอใจก็เป็นทุกข์ขึ้นเท่านั้น สาธุชนผู้ปฏิบัติทางใจมีสติเป็นหลักฐานพอเป็นที่อาศัยจิต ให้จิตเฉยอยู่มิให้จิตนำมาซึ่งอารมณ์เป็นที่พอใจ และอารมณ์ไม่เป็นที่พอใจ ได้ดักจิตเฉยอยู่ที่อารมณ์อันเดียว ทั้งกลางวันกลางคืนจนจิตไม่นำมาซึ่งอารมณ์ทั้งสอง ทั้งส่วนเป็นที่พอใจและไม่พอใจไม่มีแล้ว ทุกข์จะมาทางไหน เมื่อจิตเฉยอยู่ที่อันเดียวนั้นได้ศัพท์ว่า **วิหะระติ** แปลว่า **ย่อมอยู่สบาย** สบายศัพท์นี้ไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ เฉย ๆ นั่นเอง ตกลงอาตมาภาพบำเพ็ญเพียรโดยวิธีดักจิต อยู่ถ้ำชื่อ**นางแพง**

อยู่พอพ้นเขตพรรษาแล้ว ก็เที่ยวไปตามภูเขาอีกประมาณ ๕ วัน ไปถึงเขาลูกหนึ่งชื่อ**ภูเขาอ่าง** เพราะมีหนังสือจารึกแผ่นศิลาเป็นตัวลาวอ่านได้ความว่า **"นี้ภูเขาอ่างเงิน เป็นที่พักของพระองค์เจ้าเมต"** ดังนี้ และที่นั้นมีบ่อน้ำใหญ่ไหลออกมาจากภูเขา แต่น้ำนั้นฉันไม่ได้ เพราะมีกลิ่นคาวคล้ายกับน้ำล้างไส้เดือน ถึงจะล้างมือล้างเท้าก็ติดมือติดเท้า พอถูกกลิ่นก็ทนอาเจียนไม่ได้ อาตมาภาพเห็นน้ำเหม็นเช่นนั้นจึงพักพิสูจน์ดูว่าน้ำนี้จะเป็นเพราะอะไรจึงคาวนัก นั่งเข้าที่อยู่ที่นั้นประมาณ ๕ โมงเย็น เสียงน้ำงดไหล ลืมตาขึ้นไม่เห็นน้ำไหลจริง ไม่ช้าเห็นสัตว์ชนิดหนึ่งตัวคล้ายกับปลาไหลออกมาจากรูนั้น ใหญ่ประมาณ ๔ จับ ยาวประมาณ ๑๒ ศอก มีสีแสดอิฐบ้าง เหลืองบ้าง แดงบ้าง สีน้ำเงินบ้าง

เลื้อยลงสู่บึงที่มีในภูเขานั้น

ต่อจากนั้น อาตมาภาพจึงเดินขึ้นเขาไป เพื่อหาถ้ำที่สำหรับจำวัด เพราะเดือนมืดจะเดินกลางคืนก็เห็นจะลำบาก พอขึ้นไปบนหลังเขาไปพบพระองค์หนึ่งชื่อ **สาธุวันดี** ท่านบอกว่าท่านอยู่เมืองหลวงพระบาง ขณะนั้นอายุของท่านองค์นั้นกำลัง ๒๕ ปี ท่านถามอาตมาภาพว่าเณรเที่ยวมานานแล้วได้คุณวุฒิอะไรบ้าง อาตมาก็เล่าเรื่องที่เป็นมาของตนให้กับท่านฟัง ท่านจึงแนะนำว่า "บุคคลซึ่งบำเพ็ญเพียรอันเป็นบุพเพของตนเป็นมาแล้วอย่างไร คนนั้นจะมีความเพียรก้าวหน้าไม่ท้อถอย เพราะว่าชาติที่เป็นมาแล้ว สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ดีบ้าง ชั่วบ้าง เป็นสัตว์บ้าง เป็นมนุษย์บ้าง เมื่อเห็นเช่นนี้ว่าความเกิดเป็นมนุษย์และสัตว์ในโลกมีภพอันไปปรกติ ผู้นั้นจึงกล้าต่อความเพียรนั้นอีกในโลกนี้ เหตุนั้นผู้เห็นบุพเพนิวาสานุสสติ แล้วจึงมีความเพียรก้าวหน้าไม่หยุด ผู้บำเพ็ญทั้งหลายเมื่อชำนาญการดักจิตแล้ว ควรบำเพ็ญปัญญาจักษุอันนี้ให้เจริญขึ้น จึงจะไม่ท้อถอยต่อการบำเพ็ญ" ดังนี้ ต่อไปนั้นอาตมาภาพจึงถามท่านว่าปฏิบัติแค่ผมควรบำเพ็ญแล้วหรือยัง ท่านตอบว่าการดักจิตของเณรก็ชำนาญบ้างแล้ว แต่ขาดปัญญาจักษุ เหตุนั้น ควรอบรมปัญญาจักษุให้กล้าก่อนจึงควรต่อไป จากนั้น ท่านก็แนะนำทางปัญญาจักษุพอสมควร แล้วท่านจึงแสดงฤทธิ์ของท่านบางสิ่งบางอย่าง เช่น หายตัว คือ

ขณะนั้นไปเที่ยวบิณฑบาตด้วยกันกับอาตมาภาพ ๆ เดินตามหลังท่านเดินก่อน ทายกเขาไม่เห็น ข้าวบิณฑบาตก็ไม่ได้ ได้เฉพาะแต่อาตมาภาพผู้เดินหลัง ที่ถ้ำนั้นมีบ้านอาศัยบิณฑบาต ๕ หลังคาเรือน ทำไร่ข้าวเป็นอาชีพของคนชาติพวน

ต่อนั้นไป อาตมาภาพพักศึกษากรรมฐานกับท่านองค์นั้นอยู่ ๑๖ วัน จากนั้นท่านออกเดินตามคลองน้ำ ชายฝั่งเป็นถนน คือ ท่านเดินไต่หลังน้ำไป เป็นของสุดวิสัยของอาตมาภาพที่จะตามได้ จึงเป็นอันว่าหมดหนทางจะตามไปด้วยท่าน ต่อนั้นไป อาตมาภาพก็เดินตามเขาอีก ๒ วันไปถึงเมืองวัง ไปพักอยู่ถ้ำเต่างอย ไปเที่ยวบิณฑบาตบ้านแดง ทางประมาณ ๑๐๐ เส้น ที่นั้นมีบ่อน้ำอาศัยเป็นที่สบายแก่การบำเพ็ญสมณธรรม อาตมาภาพพักทำความเพียรเพ่งกสิณอาโปธาตุบ้าง เพ่งอากาศธาตุบ้าง บำเพ็ญอยู่ที่นั่น ๒ พรรษา เกิดเรื่องอธิกรณ์ ๔ ครั้ง

คือไปอยู่ทีแรก เจ้าคณะแขวงเรียกเข้าไปในเมืองตรวจดูใบสุทธิ อาตมาภาพบอกว่าไม่มีอุปัชฌายะ เจ้าคณะแขวงบอกว่า เณรต้องเข้ามาอยู่วัดด้วยหมู่คณะ อย่าไปอยู่ถ้ำอยู่เขาคนเดียวไม่สมควร อาตมาภาพบอกว่าผมบำเพ็ญกรรมฐาน ขอใต้เท้าจงให้โอกาสแก่ผมบ้าง ท่านตอบว่าบำเพ็ญอะไรข้าไม่รู้ ถ้าเป็นพระเป็นเณรแล้วควรเข้าไปอยู่ในวัดทั้งนั้น

อาตมาภาพได้ยินคำนี้นึกขันได้ว่า ที่นี้จะเป็นอุปสรรค

เจ้าคณะแขวงเรียกตัวไปสอบถาม

แก่การบำเพ็ญสมณธรรม แต่เราทนอยู่ได้เราก็จะได้บำเพ็ญขันติบารมี เมื่อนึกขึ้นมาเช่นนี้อาตมาภาพจึงกราบลาท่านเพื่อจะออกไปอยู่ถ้ำตามเดิม ท่านบอกว่าพรุ่งนี้ต้องเข้าอยู่วัดนะ อย่าไปอยู่ป่าอยู่เถื่อนตามลำพังของตน เพราะเป็นเณรต้องอยู่บังคับของพระ อาตมาภาพก็นิ่งไม่พูด ออกจากวัดของท่านก็กลับเข้าไปอยู่ถ้ำตามเดิม อธิษฐานไม่พูด จะบำเพ็ญแต่สมณธรรมส่วนเดียว ใครจะว่าอะไรไม่พูดด้วย ต่อนั้นก็ตั้งหน้าบำเพ็ญความเพียรส่วนเดียวอีก ๑๐ กว่าวัน เจ้าคณะแขวงใช้พระให้ไปบอกให้เข้ามาอยู่วัด อาตมาภาพก็นั่งเข้าที่ทำสมาธิเรื่อยไป ไม่พูดด้วย พระที่ไปถ้ำมาบอกแก่เจ้าคณะแขวงว่าเณรเป็นแต่นั่งสมาธิหลับตาอยู่ไม่พูดด้วย

วันหลังต่อมา เจ้าคณะแขวงให้นายตำบลไปบอกให้หนีถ้าไม่หนีต้องเข้าไปหาเจ้าคณะแขวงในวันนี้ อาตมาภาพก็เข้าไปหาเจ้าคณะแขวงในเมือง แต่ไม่พูด ท่านถามว่าจะหนีหรือก็ไม่พูด จะเข้ามาอยู่ในอาวาสด้วยไหม ก็ไม่พูด ท่านถามอะไร ๆ ก็ไม่พูด ท่านดุด้วยคำหยาบหลายอย่างหลายประการหนักเข้านั่งสมาธิอยู่ที่นั้น วันตลอดค่ำคืนตลอดรุ่ง ดักจิตอยู่ไม่ให้จิตตามเอาอารมณ์อะไรทั้งหมดเข้ามาสิงอยู่ภายในใจ รู้สึกสบายและทำความเข้าใจว่าคำพูดอะไรทั้งหมดเป็นสักเพียงแต่เสียง เป็นธาตุอันหนึ่งไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวเราเขา เป็นแต่ว่าเสียงนั้นเป็นที่พอใจของตนก็ว่าเสียงนั้นดี เสียงอันใดไม่เป็นที่

พอใจของตน ก็ว่าเสียงนั้นชั่ว ที่จริงเสียงนั้นจะได้เป็นรูปเป็นกายเป็นหญิงเป็นชายก็หามิได้

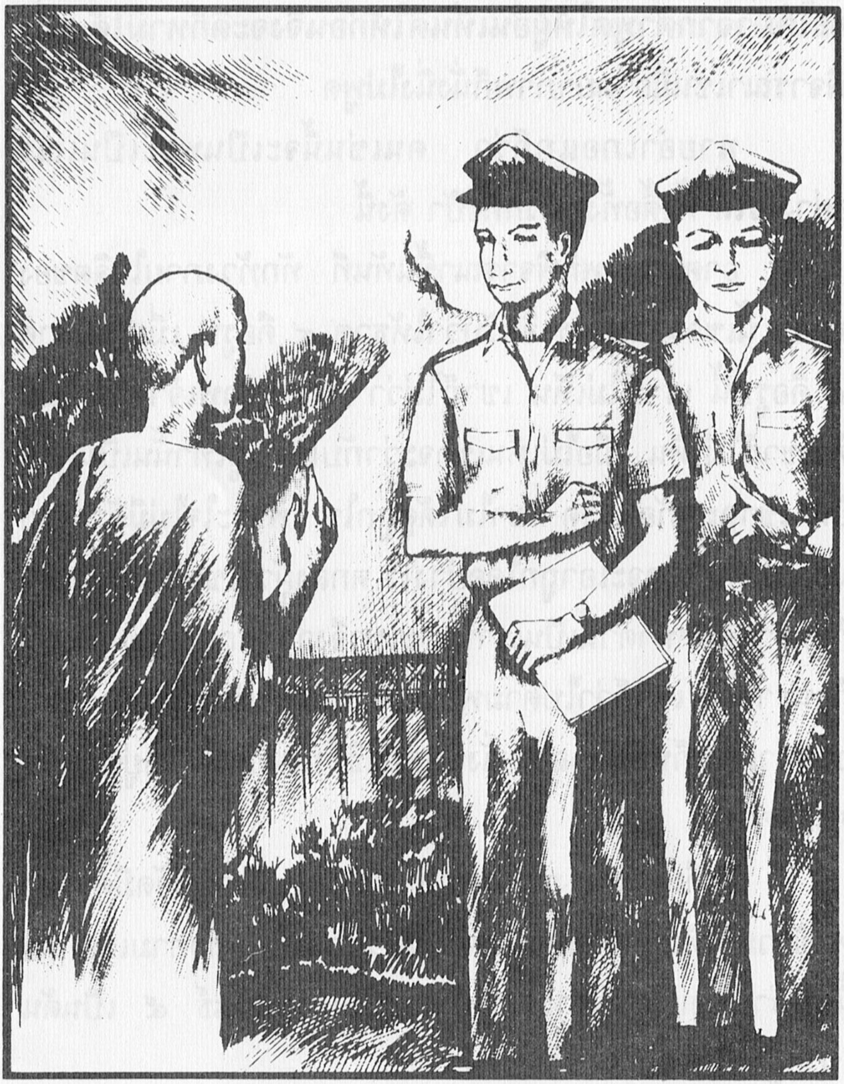
ตกลงทั้งโลกนี้จะสงัดจากเสียงไม่มี เพราะหูเรายังมีอยู่ เข้าบ้านก็เสียงคน ออกป่าดงก็เสียงสัตว์ เช่นอยู่ป่า สัตว์บางชนิดร้องเสียงเพราะเป็นที่พอใจเราก็ว่าเสียงดี บางทีเสียงสัตว์บางตัวร้องขึ้น ไม่เป็นที่พอใเรา ก็ว่าเสียงนั้นชั่วร้าย ผลที่สุดลมพัดต้นไม้เสียงออดแอดซะนิดหน่อยเป็นที่พอใจน่าฟังก็ว่าเสียงนั้นดี หากพายุมันพัดมาแรงเสียงอืดอาดครึกครื้นเรากลัวก็ว่าเสียงนั้นร้ายหรือชั่ว ที่จริงเสียงหรือหูเท่านั้นเป็นไปตามธรรมดาของโลก เช่นหู ถ้าเสียงดังขึ้นไม่ฟังก็ได้ยิน เช่นเสียงไม่ดี หูไม่ได้ต้องการฟัง มันก็ดังขึ้นเอง เหตุนั้น มิเป็นการควรละหรือที่เราทำโทษหูที่ได้ยินและเสียงที่ดังขึ้น อันเป็นไปตามธรรมดาวิสัยของโลก

เมื่ออาตมาภาพได้พิจารณาเช่นนี้ ยังมีความอิ่มอกอิ่มใจมิได้โศกเศร้าเสียใจในกิริยาอันที่ท่านขู่เข็ญดุดันต่าง ๆ ไม่ช้าอาตมาภาพก็ไปพักจำวัดอยู่ที่โบสถ์ หลับไปฝันเห็นเทวดาเหาะมาทางอากาศมาบอกอาตมาภาพว่า ดูกรเจ้าสามเณร จะมีผู้มาขัดขวางต่อปฏิปทาของท่านอย่างน่าพิศวงใจดังนี้ อาตมาภาพก็ตื่นนอนขึ้นมา แล้วพิจารณาว่า อะไรจะขัดขวางข้อปฏิปทาของข้าพเจ้ายิ่งกว่าความตายไม่มี แม้แต่เสือทำท่าจะกัดอยู่เดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าสละชีวิตมาหลายหนแล้ว

มิได้ทอดธุระเลยว่าไม่ปฏิบัติศีลธรรมต่อไปอีก นี้มนุษย์เหมือนกัน ที่สุดท่านก็คงฆ่าให้ตายเท่านั้น **ชีวิตนี้ถึงไม่มีคนฆ่ามันก็จะตายเองอยู่แล้ว ส่วนความดีคือศีลธรรม เราไม่ปฏิบัติเอาก็ไม่ได้** ตกลงเราจะหวงชีวิตอันจะตายอยู่เองเปล่าๆ มาละศีลธรรมอันเป็นที่พึ่ง ทั้งในภพนี้และภพหน้า มิเป็นการควรเลย

เมื่ออาตมาภาพตกลงเช่นนี้แล้วก็ออกจากโบสถ์ เข้าสู่ถ้ำที่อยู่ตามเดิม บำเพ็ญเพียรพิจารณาอนัตตาธรรมเป็นลำดับไป มิได้เพ่งกสิณอย่างเดิม โดยเหตุที่ว่าปัญญาเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากอุปสรรคเช่นนั้น จะเป็นอันตรายแก่ข้อปฏิบัติ บำเพ็ญอยู่ที่นั้นตลอดจนฤดูแล้ง

ต่อมา ฤดูฝนจวนเข้าพรรษา ญาหลวงเมืองวัง (ไทยเราเรียกนายอำเภอ) ต้องการอยากพบสามเณรกรรมฐานที่ไม่พูดอยู่ถ้ำเต่างอย จึงใช้ปุริด (ไทยเรียกตำรวจ) ไปนำตัวของอาตมาภาพไปที่ว่าการอำเภอ แล้วซักไล่ไต่ถามด้วยอรรถด้วยธรรมเป็นต้นว่า ศีล ๑๐ กรรมบถ ๑๐ เหล่านี้ เป็นต้น และกรรมฐาน ๔๐ คืออะไรบ้าง ดังนี้ อาตมาภาพก็นั่งพิจารณาว่าคนเช่นนี้มิใช่ผู้ถามเพื่อปฏิบัติ มาถามเพื่อทดลองเล่นเท่านั้น เมื่อจะกล่าวแก้หรือก็ไม่เห็นประโยชน์แก่ผู้มาถามด้วยความประมาทเช่นนี้ ทั้งเราก็เปล่าทั้งนั้น ก็คงเป็นสักเพียงแต่จะพูดให้เขาเห็นดีตนเท่านั้น **ตกลงดีหรือชั่วก็เราปฏิบัติเอาเท่านั้น**

นายอำเภอสอบสวนสามเณร

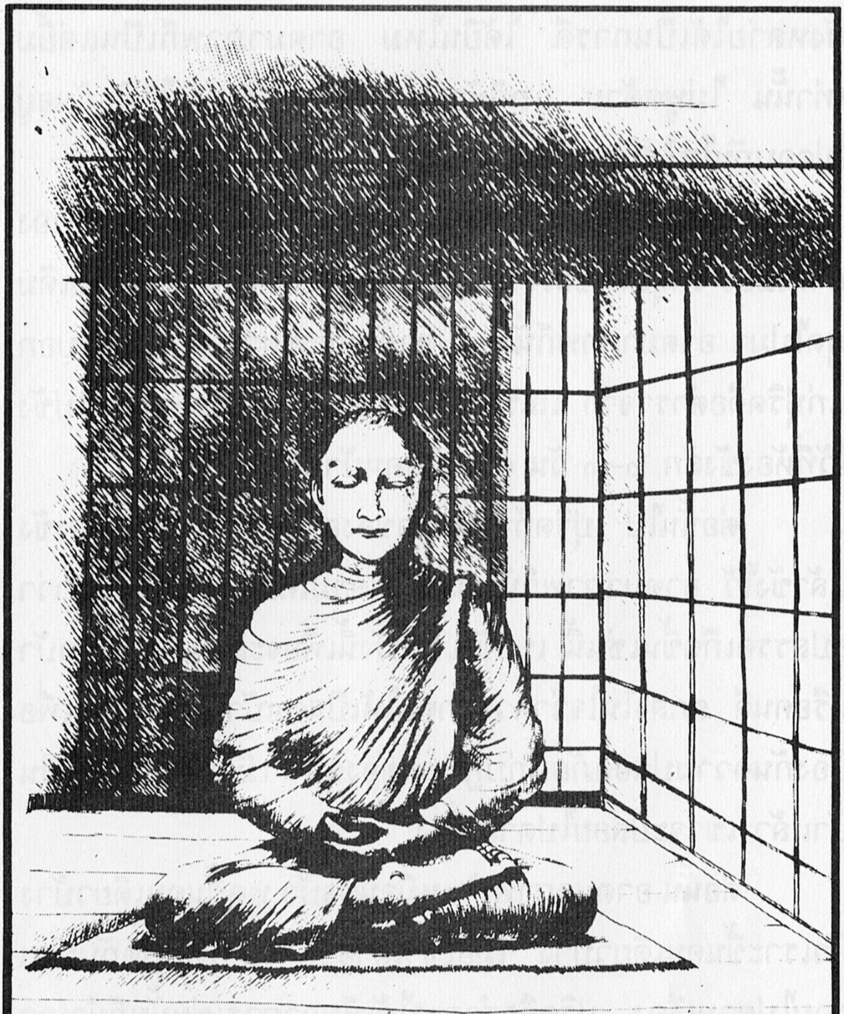
จะได้มาจากคำพูดให้ผู้อื่นเห็นดีให้ก่อนจึงจะดีก็หามิได้ เมื่อพิจารณาเช่นนี้อาตมาภาพก็นั่งนิ่งไม่พูด

นายอำเภอแกก็ว่า คนเช่นนี้จะเป็นพระเป็นเณรอย่างไรได้ ทั้งดื้อทั้งหนวกทั้งบ้า ดังนี้

อาตมาภาพก็พิจารณาขึ้นทันที ทักท้วงภายในจิตของตนว่า นี้เขาว่ากับใคร จิตรับว่าให้ธาตุ ๔ คือรูป เมื่อไม่มีธาตุ ๔ คือรูปนี้ เราก็ไม่เห็น เขาก็ไม่ว่า เพราะข้าพเจ้าคือจิตไม่มีตัวเขาก็ไม่เห็น เมื่อไม่เห็นเขาจะว่ากับใคร หูเท่านั้นเป็นผู้ได้ยิน เขาดูถูกก้อนธาตุ เขาไม่ได้ดูถูกใจ เพราะใจไม่มีตัว เขามองไม่เห็น เขาจะเอาถูกได้อย่างไร ตกลงผู้ว่าเขาก็คงมองเห็นก้อนธาตุคือหน้าตานี้เป็นเรานั้นละเขาจึงว่า ตกลงเขามองเห็นก้อนธาตุ ๔ เขาก็ว่าไปตามพอใจของเขา จะยุ่งอะไรนัก ต่อนั้นอาตมาภาพก็หลับตาลง นั่งขัดสมาธิขึ้นในทันใด อยู่ที่นั้นวันตลอดค่ำ

จนคืนตลอดรุ่งสว่างพอดี ก็ออกไปนั่งอยู่ที่วัดมีคนเขาหาข้าวมาให้ฉัน อาตมาภาพฉันแล้วก็กลับไปสู่ถ้ำตามเคย ต่อนั้นก็บำเพ็ญเพียรพิจารณาวิปัสสนาภูมิตั้งแต่ขันธ์ ๕ เป็นต้นไป อยู่ต่อไปจวนวันเข้าพรรษา

เข้าพรรษาแล้ว ๒ วัน ญาหลวง คือนายอำเภอเมืองวังจึงใช้ปุริดคือตำรวจไปเรียกอาตมาภาพไปยังที่ว่าการอำเภออีก พอไปถึงแกสั่งว่า เณรจงเข้าจำพรรษาที่วัดเดิมด้วยพระ

สามเณรถูกขังกรง

ทั้งหลายได้เป็นการดี ได้ยินไหม อาตมาภาพก็เป็นแต่ยิ้มเท่านั้น ไม่พูดด้วย แกก็หัวเราะด้วยว่า คนพูดได้ยินกันอยู่ไม่ตอบกันให้ได้ก็สุดเรื่องเท่านั้น

นายอำเภอบอกว่าการอยู่เช่นนั้น มันผิดต่อการปกครองบ้านเมือง เหตุนั้น ขอเจ้าสามเณรจงกลับไปอยู่อาวาสตามเดิม พูดไปมา อาตมาภาพก็นั่งหลับตาขัดสมาธิตามเคย แกจึงบอกแก่ปุริดคือตำรวจว่า เณรอวดดีแต่หลับตาเท่านั้น จงเอาไปขังไว้ที่ห้องขังสัก ๒-๓ วัน ดูซิจะใช่คนบ้าหรือคนดี

ต่อนั้นไป ปุริดก็จับนิ้วมือของอาตมาภาพไปยังห้องขังแล้วขังไว้ อาตมาภาพก็นั่งสมาธิไปตามเคย แล้วพิจารณาว่าอุปสรรคเกิดขึ้นเช่นนี้ เขาขังเราครั้งนี้เพื่อจะสังเกตว่า เราบ้าหรือคนดี ตกลงในใจว่าควรทำตนให้เป็นคนบ้าเสียดีกว่า เพื่อป้องกันความปลอดภัยแก่ปฏิปทาของตน เมื่อเห็นว่าเราเป็นบ้าแล้ว เขาจะปล่อยไปตามเรื่อง

ต่อนั้น อาตมาภาพทำเหมือนดุจบ้า พูดขึ้นคนเดียวบ้าง หัวเราะขึ้นคนเดียวบ้าง เมื่อเขาเอาอาหารมาให้ก็พูดกับถ้วยชามไปตามเรื่อง ปุริดคือตำรวจได้เห็นอาการเช่นนั้นก็นำเอาความนั้นไปบอกแก่นายอำเภอว่าบ้าแน่นอน จะเอาเรื่องกับคนบ้าก็จะได้หรือ เสียผลประโยชน์เปล่า ๆ บอกในบัญชีว่าบ้าก็แล้วกัน ปล่อยไปตามเรื่อง

ต่อนั้น เขาก็ปล่อยอาตมาภาพ ๆ ก็กลับไปอยู่ที่ถ้ำ

ตามเคย แล้วก็ทำเป็นคนดี แต่ไม่พูด ต่อนั้นไป คนนอกเมือง ทั้งในเมืองบางคนก็ว่าบ้า บางคนก็ว่าไม่ใช่บ้า ตกลงเป็นส่วนมากว่าไม่ใช่บ้า บ้าทำไมจะประพฤติศีลธรรมเรียบร้อยนัก มีผู้ไปหารู้จักห่มผ้าสบงจีวร ทำท่านั่งรับแขกอย่างเรียบร้อยแต่ไม่พูดเท่านั้น ต่อมา กลางพรรษา มีคนมาทำบุญด้วย ๑๐ กว่าคน แสดงตนว่า ผมเชื่อว่าท่านไม่ใช่คนบ้า โดยเหตุท่านรักษาศีลธรรม และมีมรรยาททั้งนั่งทั้งเดิน พร้อมกับการเที่ยวบิณฑบาตก็มีอินทรีย์สงบเสงี่ยม แต่ข้าพเจ้าอยากทราบความจริง ขอผู้เป็นเจ้าจงแก้ความสงสัยแก่ข้าพเจ้าบ้าง

ต่อนั้น อาตมาภาพก็กระทำหัวเราะดุจยิ้ม ๆ เท่านั้น แกก็น้อมอาหารบิณฑบาตถวาย อาตมาภาพรับฉันเสร็จแล้วก็ยถาสัพพี โมทนาให้พรแก่โยมคนนั้น แล้วอาตมาจึงเตือนกับโยมคนนั้นว่า โยมเอ๋ย จงรู้ได้โดยเหตุมีประมาณเท่านี้ก่อน ต่อจะรู้ได้ใกล้ชิดเมื่ออีกพรรษาที่ ๒ ตกลง อาตมาภาพจะจำพรรษาบำเพ็ญบารมีอยู่ที่นี่ประมาณเพียง ๒ พรรษาเท่านั้น ว่าแล้วอาตมาภาพก็นั่งนิ่งอยู่

โยมแกบอกว่า โยมเฒ่าหมดความสงสัยว่าบ้าแล้ว เชื่อว่าไม่ใช่บ้า โยมเฒ่าขอเป็นโยมอุปัฏฐาก จนกว่าเจ้าสามเณรจะหลีกไป ต่อนั้น โยมเฒ่าคนนั้น แกก็อุตส่าห์ไปใส่บาตร และสำรับทุกวัน

ต่อจากนั้น มีพวกคณะญาติของโยมนั้นมีความเชื่อถือ

อาตมาภาพมากขึ้นว่าไม่ใช่บ้า อาตมาเที่ยวบำเพ็ญบุญบารมีของอาตมา ต่างคนก็ต่างมีความเชื่อถือมากขึ้นมาทำบุญวันละหลาย ๆ คน จนตลอดพรรษาอยู่ต่อไป เมื่อออกพรรษาแล้วนายอำเภอได้ข่าวว่ามีคนไปทำบุญด้วยวันละมากคน จึงนำคนเหล่านั้นไปสอบสวนที่ว่าการว่าพวกเธอทั้งหลายไปเชื่อถือสามเณรบ้าด้วยเหตุอย่างไร โยมแก่คนนั้นตอบนายอำเภอว่าเณรไม่ใช่บ้า เณรเที่ยวบำเพ็ญบุญบารมีในศาสนานี้ นายอำเภอจึงให้คนนำตัวของอาตมาภาพไปยังที่ว่าการอีก เมื่อไปถึงคราวนี้นายอำเภอทำการปฏิสันถาร มีน้ำฉันและหมากพลูบุหรี่ แล้วอาราธนาศีลขึ้น อาตมาภาพก็ให้ศีลแก่พวกข้าราชการหลายคน ซึ่งอยู่ในที่ว่าการนั้นเสร็จลง แกจึงอาราธนาเทศน์ต่อไป

อาตมาภาพพิจารณาอยู่ในใจว่า หากเราแสดงธรรมขึ้นในเวลานี้ บางคนก็จะเชื่อถือมากขึ้น บางคนก็จะนินทาและเบียดเบียนว่าเราอวดรู้อวดฉลาด ตกลงเชื่อถือก็จะเป็นภัยแก่ความสงบอย่างหนึ่ง คือมาคบหาสมาคมเพื่อฟังเทศนาบ่อย ๆ เราก็จะมัวแต่รับแขก มิได้ทำความสงบ ส่วนผู้นินทาว่าเราอวดรู้อวดฉลาด เขาก็จะนำเรื่องอันนี้ไปเล่าโดยความไม่พอใจของคนต่าง ๆ ว่า เราแสดงตนเป็นคนมีบุญอย่างนั้นอย่างนี้ เราก็จะถูกไต่สวน เป็นอันตรายแก่ความสงบอีกอย่างหนึ่ง

พิจารณาเช่นนี้แล้วอาตมาภาพก็นั่งนิ่งอยู่ มิได้ทำ

อะไร นายอำเภอบอกว่านิมนต์แสดงธรรมครับ อาตมาภาพพูดว่าการแสดงธรรมนี้อาตมาภาพของดไว้ เมื่อไปข้างหน้าคือพรรษาที่ ๒ เมื่อออกพรรษาแล้ว ๓๖ วัน นั่นแหละอาตมาภาพจึงจะแสดงธรรมที่ถ้ำเต่างอย เมื่อท่านทั้งหลายมีประสงค์จะฟังแล้ว จงไปฟังที่นั่น

ต่อนั้น อาตมาภาพก็นั่งนิ่งมิได้พูดต่อไปอีก นายอำเภอแกนิมนต์อีกเป็นครั้งที่ ๒ ว่า ขอท่านจงแสดงเดี๋ยวนี้ ต่อนั้นไปอาตมาภาพก็หลับตาลงนั่งขัดสมาธิเท่านั้น มิได้พูดต่อไปอยู่ประมาณ ๑ ชั่วโมง คนก็เลิกไปเสียหมด อาตมาภาพก็กลับไปสู่ถ้ำตามเคย บำเพ็ญสมณธรรมต่อไป จนตลอดฤดูแล้งและฤดูฝน นับว่าได้รับความสงบ ทั้งภายนอกและภายในใจต่อไปจนออกพรรษา รวมเป็นพรรษาที่ ๔ แห่งการออกเที่ยวธุดงค์คราวนั้น

แต่นั้นออกพรรษาแล้วเดือน ๑๒ วันเพ็ญ ก็มีผู้คนไปทำบุญเพื่อจะฟังธรรมเทศนาด้วยจนกระทั่งนายอำเภอเมืองวังก็ออกไปด้วย เมื่อฉันเสร็จก็มีคนอาราธนาธรรม อาตมาภาพจึงได้แสดงธรรมในข้อที่ว่า **“สุขินทริยัง ทุกขินทริยัง มายุปะมาวิญญาณัง”** อธิบายว่า ความสุขซึ่งเป็นของมีจริง ทั้งเป็นใหญ่ด้วย แต่ไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ทางกายทางใจก็มีจริง ทั้งเป็นใหญ่ด้วย แต่ไม่เที่ยง ถูกหลอก เจ้ามายาคือวิญญาณังเจ้าวิญญาณตามรู้แจ้งว่าสิ่งนี้เป็นสุขเข้าอาศัย ความสุขที่มา

ถึงพร้อมชั่วขณะจิตดูแล้วก็หายไป เพราะความสุขอันเกิดจากความพอใจเนื่องมาจากความคิดในอารมณ์ อันเป็นที่พอใจแล้วก็สุขหรืออิ่มใจขึ้นประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นแล้วก็เสื่อมไป เพราะเขาเป็นของไม่เที่ยง ประเดี๋ยวก็ไปฉวยเอาความคิดและอารมณ์อันไม่เป็นที่พอใจ ก็เป็นทุกข์ขึ้นเท่านั้น ประเดี๋ยวทุกข์นี้ก็หายไป ก็ไปฉวยเอาอารมณ์อันอื่นอีก ตกลงความสุขอันเกิดจากความยินดีและพอใจในสิ่งที่ตนต้องประสงค์เท่านั้นจัดเป็นที่พึ่งแน่นอนยังไม่ได้ คือ *บรรดาสาธุชนในโลกนี้ต้องการความสุขทุกขณะจิตมิใช่หรือ ก็ความสุขและความอิ่มใจต่างก็เคยพบเคยเห็น เคยมีความสุขความอิ่มใจมาแล้วทุกคนมิใช่หรือ ความสุขและความอิ่มใจนั้นต่างคนก็รู้แล้วว่าเป็นของดี ทำไมจึงไม่คิดและถือเอาความสุขนั้นไว้ประจำสันดาน จนตลอดชีวิตนี้* เนื่องมาจากความไม่เที่ยงอันเป็นความจริงของโลกนั้นเองมาตัดรอนให้จิตใจแปรผันไปหน่วงเหนี่ยวยึดถือ เอาความคิดความเห็นอันไม่เป็นที่พอใจมาปรากฏขึ้นในสันดาน แล้วก็รู้แจ้งขึ้นว่าเป็นทุกข์ ใจคอไม่สบายประเดี๋ยวเท่านั้นได้พบ หรือได้เห็นสิ่งเป็นที่หัวเราะพอใจก็กลับมีความสุขแช่มชื่นขึ้นอีก เหตุนั้น เจ้าสังขารคือความคิดความนึกอันปรับปรุงขึ้นมาก็เป็นเจ้ามายา เจ้าเล่ห์ เจ้ากล

อีกอันหนึ่ง โดยศัพท์ว่า **"มายุปมา จะ สังขารา"** แปลว่า เจ้าสังขารผู้ช่างนึกช่างคิด ปรับปรุงประจำสันดานนี้

ก็เจ้ามายาใหญ่ คือ ประเดี๋ยวก็ปรับปรุงและคิดอารมณ์อันเป็นที่พอใจขึ้นมา เจ้าวิญญาณรับรู้ว่าเป็นสุขก็เข้าอาศัยและยึดถือ ประเดี๋ยวก็นึกคิดปรับปรุงอารมณ์ไม่เป็นที่พอใจขึ้น มาพล่าอารมณ์ที่ดี คือความพอใจอันนั้นให้เสื่อมหายไป เจ้าวิญญาณก็รับรู้ว่าใจคอไม่สบายยุ่งและจุกจิกคือทุกข์ใจขึ้นมา ตกลงว่าความเป็นอยู่ของสาธุชนทุกจำพวก ยกแต่พระอริยเจ้าผู้ได้ประสพสันติสุขเสีย ล้วนแต่ถูกสังขารหลอกทั้งนั้น แล้วแต่เจ้าสังขารปรุงหรือคิดขึ้นมาอย่างไรก็เป็นไปตาม ปรุงความสุขขึ้นมาก็พลอยสุขไปตาม ประเดี๋ยวปรุงความทุกข์ขึ้นมาก็พลอยทุกข์ไปตาม ตกลงถึงจะมีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ๑,๐๐๐ ปีก็ดี ปรุงแต่สุขหรือทุกข์เท่านั้นลวงตนเล่นอยู่หาที่พึ่งมิได้ แล้วแต่เจ้าสังขารจะปรุงให้ร้องไห้ก็ร้องไห้ เจ้าสังขารจะปรุงให้หัวเราะก็หัวเราะขึ้นเท่านั้น ตกลงอำนาจของจิตไม่มี เพราะเจ้าสังขารลวงเล่นไม่มีเวลาหยุด

ฉะนั้น สมเด็จพระศาสดาจึงตรัสเทศนาสรรเสริญความสงบจิต เอาอาโยโค ความเข้าไปสงบจิต เป็นยอดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เมื่อจิตสงบกายและสงบวาจา เมื่อกายวาจาสงบก็เป็นศีลสังวรเสร็จอยู่ที่ใจสงบเท่านั้น ไม่ต้องไปอ่านหรือนับว่านี้ศีล นี้สมาธิ นี้ปัญญา เมื่อรักษาจิตให้สงบแล้วก็บริบูรณ์พร้อมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา เท่านั้น เมื่อไม่มีปัญญาจิตก็ไม่สงบ เมื่อปัญญาทำให้จิตสงบได้แล้ว ศีล

สมาธิก็บริบูรณ์ขึ้นในขณะนั้น เหตุนั้น สาธุชนผู้ต้องการอยากเป็นผู้มีศีล มีสมาธิในศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้ว ขอท่านจงแสวงหาครูอาจารย์แนะนำทางปัญญา หาอุบายจะทำให้จิตสงบลงเมื่อใด ก็เมื่อนั้นท่านจะเป็นผู้บริบูรณ์ไปด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา ดังรับประทานวิสัชนามา ก็สมควรแก่กาลเวลา ดังนี้

ต่อไป อาตมาภาพก็นั่งสมาธิหลับตาไปเรื่อย ก็ยังมีศรัทธา (โยม) ขอปวารณาเป็นอุปัฏฐาก และขอขมาโทษที่ได้ดูหมิ่นประมาทต่าง ๆ ขอเณรจงงดโทษแก่ฝูงข้าทั้งหลาย แต่ก็ข้าเผอิญดังนี้ ต่อไป มีคนมาทำบุญมากและขอฟังธรรมทุกวัน อาตมาภาพอยู่ไปอีก ๓ วันเท่านั้น พิจารณาเห็นว่าเราก็เป็นผู้ฝึกหัดอยู่ จะมาตั้งตัวเป็นคนรับแขกและคลุกคลีอยู่เช่นนี้ เป็นอันตรายแก่ความสงบ เป็นที่ตั้งแห่งความกำเริบของวิญญาณ ฉะนั้น เราควรหลีกไปเสียดีกว่า

ต่อมา เป็นวันคำรบ ๘ บิณฑบาตเสร็จ อาตมาภาพก็ลาโยมเหล่านั้นไป รู้สึกว่ามีบางคนบ่นว่าเราไม่รู้จักว่าท่านมาบำเพ็ญบุญบารมีเลย ต่างคนก็เข้าใจว่าบ้าทั้งบ้านทั้งเมืองดังนี้ ต่อนั้น อาตมาภาพจึงเที่ยวไปทางหนองน้ำจันทร์ ไปพักที่ป่าช้า บ้านหนองน้ำจันทร์อยู่ ๙ วัน พระครูเขียวไปไล่หนีว่าเณรนี้หรือเขาว่าเป็นบ้าอยู่เมืองวัง เรารู้เรื่องของเณรแล้ว คือเธอนี้แหละเขาบอกว่าเป็นบ้า จะได้เป็นสามเณรในศาสนาก็

หามิได้ เหตุนั้นเณรจงหลีกไปเถิด อย่าได้อยู่ในท้องถิ่นที่นี้เลย

อาตมาภาพได้ตอบท่านองค์นั้นว่า สามเณรมาจากสมณศัพท์ แปลว่าผู้สงบ ใครเป็นผู้สงบ ผู้นั้นแหละพระพุทธเจ้าเรียกว่าสามเณรหรือสมณะ บุคคลผู้มีอิสสาและโลภอยู่ คนนั้นจะศีรษะโล้นก็ไม่ชื่อว่าสมณะ โดยพระพุทธภาษิตว่า *"**อัพพะโต อะลิกัง ภะณัง อิจฉาโลภะสะมาปันโน** แปลว่า **บุคคลผู้มีอิจฉาและมีความโลภอยู่ ไม่รักษาธุดงควัตร จะชื่อสมณะอย่างไรได้**"

ครั้นเมื่อท่านได้ยินเช่นนี้ ท่านก็โกรธหาว่าดูหมิ่นท่านผู้ไม่รักษาธุดงค์ก็ไม่ชื่อว่าสมณะหรือเณร อาตมาภาพตอบท่านว่า ๑. เป็นผู้มีความอิสสา ๒. โลภ ๓. ไม่รักษาธุดงค์คือความสงบ ผู้ขาดคุณสมบัติทั้ง ๓ นี้แหละครับ พระพุทธเจ้าตรัสว่าไม่ชื่อว่าสมณะ ตามบาลีที่มีมาในธรรมบทภาค ๗ ธัมมัฏฐวรรค ว่าดังนี้แหละครับ

ท่านก็โกรธว่า "บ้าอะไรมาอ้างศัพท์อ้างแสง อ้าง

---

*พระบาลีที่มีมาจากคำภีร์ธรรมบท ตอนนี้ มีคาถาเต็มว่า

น มุณฺฑเกน สมโณ อพฺพโต อลิกํ ภณํ
อิจฺฉาโลภสมาปนฺโน สมโณ กึ ภวิสฺสติ

แปลว่า "ผู้ไม่มีวัตร (คือไม่มีศีลวัตรและธุดงควัตร) พูดจาเหลาะแหละ ไม่ชื่อว่าสมณะ เพราะศีรษะโล้น ผู้มีความริษยาและความโลภ จะเป็นสมณะได้อย่างไร"

คัมภีร์ธรรมบทภาคนี้ จะมาแข่งดีกับพระหนองน้ำจันทร์หรือเณร” อาตมาภาพตอบว่า “การแข่งดีกันเป็นอุปกิเลส ๑๖ ในข้อ ๑๒ ว่าสารัมภะ การแข่งดีเป็นกิเลสอันหนึ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าไม่ได้สรรเสริญเลยครับ ผมพูดในที่นี้ผมพูดตามศัพท์บาลีหรือความเป็นจริงเท่านั้น คนที่มีกิเลสในสันดาน ได้ยินเข้าก็น้อมเป็นกิเลสทั้งนั้น เพราะความจริงเข้าไปถึงสันดาน คนที่เป็นกิเลสก็ดิ้นรนออกมาเท่านั้นครับ”

ท่านพระครูเขียวยิ่งโกรธใหญ่หาว่า อาตมาภาพดูหมิ่นท่านว่าไม่ใช่สมณะ ทั้งเป็นเจ้ากิเลสด้วย ท่านจึงนำตัวของอาตมาภาพเข้าไปที่วัดของท่านแล้วขังไว้ในโบสถ์ เพื่อไต่สวนในขณะนั้นต่อไป อาตมาภาพก็นั่งสมาธิและเดินจงกรมในโบสถ์เรื่อย ไม่พูดด้วยกับใคร

ต่อไปอีก ๒ วัน ท่านนำตัวไปไต่สวน อาตมาภาพก็ไม่พูด มีแต่นั่งหลับตาทำสมาธิ ผลที่สุดท่านก็ตัดสินลงโทษว่าให้อาตมาภาพขนดิน ขนทรายเข้าวัด แล้วถามว่า เณรยอมตัวไหม อาตมาภาพก็ไม่พูด เป็นแต่นั่งหลับตาดักจิตไว้ภายในใจเรื่อยไป

ตกลงท่านก็มอบให้ฝ่ายบ้านเมือง นำตัวไปพิสูจน์ว่าเป็นคนอย่างไรแน่ ปุริดคือนายตำรวจก็นำตัวของอาตมาภาพไปขังไว้ในเรือนจำของศาลเมืองสองครได้สองวัน นายอำเภอเมืองสองครจึงนำตัวของอาตมาภาพไปยังศาล เพื่อชำระคดี

เรื่องนั้นกับท่านพระครูเขียวเจ้าคณะแขวง นายอำเภอเมืองสองครอ่านคดีฟ้องเสร็จแล้วถามอาตมาภาพว่าได้ว่าให้ท่านพระครูเขียวเช่นนี้หรือไม่ อาตมาภาพตอบว่าได้ว่าอย่างนั้นจริง แต่ไม่ว่าให้ท่านพระครู นายอำเภอจึงถามต่อไปว่า เณรว่าให้ใคร อาตมาภาพตอบว่า อาตมาว่าที่ปากของอาตมาเองไม่ได้ว่าให้ใครและไม่ได้ออกชื่อของใคร ว่าคนชื่อนี้ไม่รักษาธุดงค์และมีความโลภและความอิจฉาไม่ซื่อว่าสมณะดังนี้ เป็นแต่อาตมาว่าไปตามคาถาธรรมบท ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เท่านั้น

ท่านพระครูเขียวท่านก็ว่าบ้ากึก* ถ้าไม่พูด มันก็ไม่พูด ถ้าพูด มันก็พูดเล่นสำนวน จริงหรือไม่เณร อาตมาภาพตอบว่าจริงครับ ตามความประสงค์ของท่านแล้ว แต่จะจริงตามคำของพระพุทธเจ้าก็หามิได้ ท่านถามต่อไปว่า จริงตามคำของพระพุทธเจ้านั้นอย่างไร อาตมาภาพตอบว่า **จริงคือความดับนั้นแหละ เป็นความจริงของพระพุทธเจ้า** ท่านถามต่อไปว่า **ดับอะไร?** อาตมาภาพตอบว่า **ดับความโกรธและความจองล้างจองผลาญจึงได้นามว่า สาวกะ คือสาวกผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า**

---

*คำว่า "กึก" หมายถึง พิลึก ผิดปกติมาก แปลกประปลาดเงียบ

ท่านถามต่อไปว่า "เณรดับได้และฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วหรือยัง" อาตมาภาพตอบว่า "ถ้าผมดับความโกรธและความจองล้างจองผลาญกับคนอื่นได้ ก็ได้ชื่อว่าผมดับและฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าผมดับไม่ได้ผมก็คงยังไม่ดับนั้นเอง"

ท่านจึงถามต่อไปว่า "เดี๋ยวนี้เณรดับได้ไหม อาตมาภาพตอบว่า ถ้าผมดับความโกรธของผมได้เดี๋ยวนี้ผมก็ดับได้ ถ้าผมดับยังไม่ได้ผมก็ยังอยู่นั่นเอง"

ถ้าเช่นนั้นเณรเป็นอรหันต์แล้วหรือ อาตมาภาพตอบว่า "ถ้าผมสิ้นอาสวะผมก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าผมยังไม่สิ้นอาสวะผมก็ยังเป็นปุถุชนอยู่"

ท่านถามอีกว่าเณรสิ้นอาสวะแล้วหรือยัง อาตมาภาพตอบว่า "ถ้าผมสิ้นไปแล้วจากอาสวะ อาสวะก็สิ้นไปจากผม ถ้าผมยังไม่สิ้นจากอาสวะ อาสวะก็ยังอยู่ที่ผม"

ต่อนั้น นายอำเภอเมืองสองครจึงว่าหยุดก่อนครับท่านพระครูเขียว อย่าเร่งถามเณรนักในเรื่องเช่นนี้ ผมเข้าใจดีว่าเณรไม่ใช่คนกึกและบ้าเลย ท่านองค์นี้เป็นนักพรตคือผู้บำเพ็ญเพียรในศาสนาแน่นอน

ต่อนั้น นายอำเภอจึงถามว่าเณรอายุเท่าไร อาตมาภาพตอบว่าเวลานี้อายุของสังขาร ๑๘ ปีนี้ นายอำเภอจึงว่าผมขอนิมนต์เณรอยู่วัดในเมืองนี้ได้หรือเปล่า อาตมาภาพตอบ

ว่าได้แต่เฉพาะวัดที่อาตมาอยู่ ถ้าอาตมาหนีแล้วก็เป็นว่าไม่ได้

ต่อนั้นไป ทางศาลก็ตัดสินยกเลิกว่าไม่จำเป็นจะเกี่ยวข้องในท่านผู้เช่นนี้ เพราะท่านเที่ยวบำเพ็ญส่วนกุศลเท่านั้น ท่านไม่หวังว่าจะอยู่ในท้องถิ่นเขตแดนของใคร จะไปหรือจะอยู่ก็แล้วแต่เรื่องของท่านเท่านั้น ต่อนั้นก็เลิกแล้วกันไป

ฝ่ายอาตมาภาพจึงเที่ยวไปแขวงสุวรรณเขต แล้วข้ามฝั่งแม่น้ำโขง เที่ยวไปตามดงปังอี่ ไปถึงเขาสีถาน พักบำเพ็ญอยู่ที่นั่นภายใน ๓ เดือน มีบ้านข่าอยู่ตามชายเขานั้นหลายหลังคาเรือน และมีหลายบ้าน การบำเพ็ญอยู่ที่นั่นได้ทดลองกำลังใจด้วยวิธีอดข้าว ๓ วัน จึงฉันหนหนึ่ง เพราะอยากทราบว่าเราปฏิบัติมานานปีเพียงนี้ เราจะมีกำลังของขันติมากน้อยเพียงไร เราอาจจะมีอุบายระงับเวทนาแก้หิวเท่านี้ได้หรือไม่ เมื่อเวทนาใหญ่คือความตายจะมาถึงจะไม่ซ้ำร้ายกว่าหิวข้าว ๓ วันนี้หรือ เราทดลองในเวลาเช่นนี้ เมื่อเวทนากล้าจนถึงตายมาถึงเข้า เราจะรู้ได้อย่างไรว่า เราอาจดักจิตให้ล่วงทุกขเวทนาเช่นนี้ได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาเช่นนี้ แล้วก็ตั้งหน้าบำเพ็ญเพียรด้วยวิธีสามวันจึงฉันหนหนึ่ง อยู่ที่นั่นสิ้น ๓ เดือน เผอิญพวกข่าพากันแตกตื่นว่าเป็นผู้มีบุญไม่ฉัน ๓ วันยังเดินได้คล่อง ๆ ต่างก็พากันมาเฝ้าแน่นดูอยู่มากมาย อาตมาภาพบอกเขาว่า อาตมาบำเพ็ญขันติบารมี ไม่ใช่ผู้มีบุญมีบาปอะไรดอก เป็นสามเณร

ภาวะในศาสนาของพระพุทธเจ้า เสมอด้วยสามเณรทั้งหลายที่มีอยู่ทั่วไป เขาก็ไม่เชื่อยิ่งแตกตื่นกันมามากเฝ้าอยู่ทั้งกลางวันกลางคืน อาตมาภาพพิจารณาเห็นเป็นอันตรายแก่ความสงบ จึงหลีกไปเสียจากที่นั้น ข้ามไปทางภูเขาคั่วแขวงอำเภอนาแก ไปพบท่านองค์หนึ่งเป็นพระกรรมฐาน พักอยู่ถ้ำพระเวส ชื่อ **อาจารย์หลาย** ซึ่งคนเล่าลือว่าท่านรู้หัวใจคนผู้ไปหา อาตมาภาพคิดปัญหา ๔ ข้อว่าจะไปศึกษาท่าน คือ **"จิตรวม ๑ จิตอยู่ ๑ จิตเข้าสู่ภวังค์ ๑ จิตเป็นสมาธิ ๑ ต่างกันอย่างไร? และคุณสมบัติจะพึงได้ถึงของขณะจิตทั้ง ๔ นี้ต่างกันบ้างหรือไม่"** พอคิดไว้แล้วก็เดินเข้าไปหาท่าน พอกราบลงเท่านั้น ท่านหัวเราะยิ้ม ๆ แล้วพูดว่า **"อย่างไรปัญหา ๔ ข้อ ที่ทำความสงสัยมานั้นยกขึ้นสนทนากันได้"** ที่จริงอาตมาภาพยังไม่ได้ถาม ท่านยกขึ้นมาปรารภก่อน ส่วนอาตมาภาพทั้งนี้ก็กระดากใจขึ้นมาว่า แม้ท่านรู้จริง ๆ แล้ว อาตมาภาพก็จึงขออาราธนา ให้ท่านแสดงมีนัยต่างกัน พร้อมทั้งคุณสมบัติของจิตทั้ง ๔ ขณะจิต ต่อนั้นอาตมาภาพก็มีความเลื่อมใสในข้อปฏิบัติของท่าน อาตมาภาพขอเรียนกรรมฐานอยู่ด้วยท่าน ๑๖ วันพอดี อาตมาภาพก็ป่วยหนักลง ท่านก็จากไปวันนั้น

ก่อนท่านจะไปท่านสั่งว่า ถึงป่วยหนักก็ไม่เป็นไรในชีวิตนี้ เณรจะต้องได้บวชเป็นพระภิกษุ แต่ก่อน ๆ มาทุกชาติ เณรได้บวชและบำเพ็ญมาดังนี้ได้ ๑๑๑ ชาติแล้ว แต่ยังไม่ได้

บวชเป็นพระสักที ครบอายุ ๑๘-๑๙ ก็ตายเสียก่อน ด้วยบุพกรรมของเณรเคยได้เป็นเสือโคร่งใหญ่มา ๑๑๐ ชาติ ทำลายชีวิตสัตว์ที่มีคุณทั้งหลาย ๑๐ ตัวมาเป็นอาหาร ด้วยกรรมอันนั้นมาขีดคั่นทำให้ชีวิตสั้น จึงยังไม่ได้อุปสมบทเป็นพระสักที บัดนี้เณรพ้นจากเวรเช่นนั้นแล้ว ต่อไปก็จะมีปฏิปทาอันสะดวกดีและพึงได้อุปสมบทเป็นพระแต่ชาตินี้เป็นต้นไป และท่านทำนายต่อไปว่าเณรมีนิสัยเสือโคร่งเป็นสันดาน เพราะเณรเกิดเป็นชาติเสือติด ๆ กันทั้ง ๑๑๐ ชาติ ๑. น้ำใจกล้าหาญ ๒. ชอบเที่ยวกลางคืนสบายกว่ากลางวัน ๓. ถ้าได้อยู่ในที่ซ่อนเร้นสงัดจากคนจิตเป็นที่สบาย ๔. ได้ลงมือทำอะไรแล้วผิดหรือถูกก็ถอนได้ยาก เพราะทำอะไรมักอยากอยู่ในกำมือของตน ค่อนข้างกล้าไปด้วยโทสะสักหน่อย แต่ว่าพยายามไปเถิด อายุ ๒๐ ปีจะมีความรู้ความเห็นเป็นที่อุ่นใจดังนี้

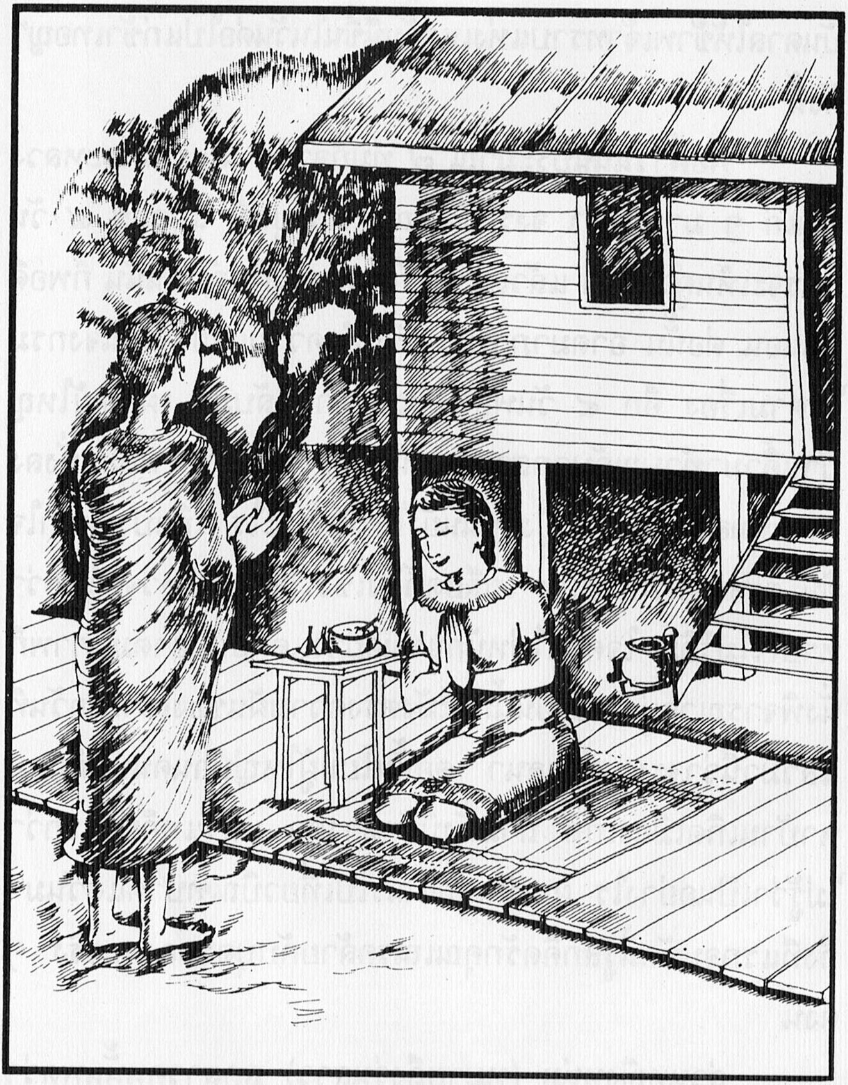
ต่อนั้นท่านก็เที่ยวไปตามชายภูเขา ฝ่ายว่าอาตมาภาพก็นอนป่วยอยู่นั้น ๔ วันก็รู้สึกทุเลาลงพอจะเดินไปบิณฑบาตได้ อาตมาภาพก็ทำความเพียรอยู่นั้นสิ้น ๑ ปี กับ ๖ เดือน และได้รับความสบายใจมาก ทางอาศัยบิณฑบาตบ้านแก้งมะหับทางจากถ้ำถึงบ้าน ๑๐๐ เส้น ระหว่างบำเพ็ญอยู่ที่นั่นได้ ๑๑ เดือน ฝันเห็นคนมาบอกไปเอาพระพุทธรูปออกจากถ้ำไทรทุก ๆ วัน จนแทบจะนอนไม่หลับ หลับลงก็ปรากฏคน

มาบอกในทันใด ตกลงอาตมาภาพก็เข้าไปในถ้ำนั้นดู เข้าไปประมาณ ๓ เส้นเศษ เห็นแผ่นทองฝังตั้งอยู่ ดูจารเป็นตัวลาวใจความว่าพระภิกษุอ่อนพรรษา ๗ ได้สร้างพระพุทธรูปบรรจุไว้ที่นี้ แต่พระเจ้านิพพานแล้ว ๕๒๑ ปี ต่อนั้น อาตมาภาพก็คลานเข้าไปอีกประมาณ ๒ เส้น เห็นพระพุทธรูปตั้งอยู่กับเสือเหลืองตัวหนึ่ง งูเหลือมตัวหนึ่งที่อาศัยในถ้ำนั้น อาตมาภาพก็หยิบเอาแต่พระพุทธรูปองค์หนึ่ง เป็นพระปรอทมาไว้เป็นที่สักการะ แต่อยู่ในถ้ำก็หลายวัน อาตมาภาพถือเอาเฉพาะแต่พระปรอทอันหนึ่งกับดาบเล่มหนึ่ง กับแผ่นทองนั้นหนัก ๑๒ บาท นายฮ้อยอุ่น บ้านซองไปล่าเนื้อไปแวะเห็นเข้าขอดูว่าเป็นทองแท้แล้วก็ขอ อาตมาภาพก็ให้ไป ส่วนพระปรอทนั้นถึงกำหนดที่อาตมาภาพจะเที่ยวหลีกไปจากที่นั่น มานิมิตฝันว่ามีคนมาห้ามไม่ให้เอาพระปรอทไปด้วยพร้อมทั้งดาบ อาตมาก็คืนไว้ที่คงเดิม แล้วเที่ยวไปที่ภูเขาค้อที่ถ้ำไทร อาศัยบิณฑบาตบ้านคิ้ว ไปพักทำความเพียรที่นั่นด้วย **ได้รับนิมิตฝันเห็นแต่งูมารัดแทบทุกวัน** บางวันก็จนละเมอร้องไห้ก็มี เพราะฝันเห็นแล้วก็กลัว ฝันว่างูรัดแน่นไปจนจะหายใจไม่ออกแล้วก็ละเมอร้องทั้งแรงก็มี เมื่อตื่นนอนขึ้นมาแล้วก็ไหว้พระแล้วอธิษฐานว่า "ข้าพเจ้ามาบำเพ็ญบารมีอยู่ที่นี้ เป็นเพราะเหตุไรหนอจึงฝันเช่นนี้ทุกวัน หากข้าพเจ้าจะถึงแก่ความเสื่อม หรือความเจริญสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว ด้วยอำนาจคุณพระรัตนตรัยจงดล

บันดาลให้ข้าพเจ้าทราบแห่งเหตุอันนี้ขึ้นในวันต่อไปแก่ข้าเทอญ” ดังนี้

พอค่ำวันนั้นประมาณ ๗ ทุ่มก็จำวัด ฝันเห็นพระหลวงตาแก่ ๆ มาบอกว่า จงระวัง เณร มาอยู่ที่นี้ แล้วอีก ๔ วัน เณรจะเห็นคู่วาสนา แล้วเณรจะร้อนเพราะผู้หญิงคนนั้น ก็พอดีตื่นนอน ต่อนั้น อาตมาภาพก็ลุกขึ้นทำความเพียร เดินจงกรมไปตามเรื่อง อีก ๔ วันพอดี บิณฑบาตกลับมา เผอิญผู้ใหญ่บ้านคิ้วมาทำบุญกับลูกสาวคนหนึ่งอายุ ๒๐ ปี พอมานั่งลงเท่านั้นมองเห็นหน้าหญิงคนนั้นยังไม่ได้พูดอะไร เกิดประหม่าใจขึ้น ดูเหมือนรักก็ไม่ใช่ เกลียดก็ไม่เชิง ใจคอว้าเหว่จนรู้สึกว่าหายใจไม่รู้อิ่ม ใจคอก็ไม่หนักแน่นอย่างแต่ก่อน อาตมาภาพก็นั่งพิจารณาอยู่ จะเป็นนี้กระมังตรงความฝันของเราเมื่อวันที่แล้วมานี้ว่าจะพบคู่วาสนา ต่อนั้นโยมผู้ใหญ่บ้านคนนั้นก็ถามหาบ้านเกิดเมืองเกิด ถามทั้งบิดามารดา แล้วแกก็ปรารภว่าไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ผมเห็นคุณเณรไปเที่ยวบิณฑบาตแต่วันมาถึงทีแรกจนบัดนี้รู้สึกคิดรักคุณเณรคล้ายกับบุตรของตนจริง ๆ ดังนี้

ส่วนหญิงหนุ่ม (หมายถึงรุ่นสาว) ลูกสาวคนนั้นพูดว่า “ฉันเองก็ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไรนับแต่วันได้เห็นท่านเข้าไปบิณฑบาตจนบัดนี้รู้สึกคิดรักท่านยิ่งกว่าพี่ชายน้องชายของตน ท่านก็เป็นคนหนุ่ม ๆ ทำไมเที่ยวกรรมฐานนอนตามถ้ำตามเขา

สามเณรพบคู่วาสนา

คนเดียว ข้อนี้เองยิ่งเป็นเหตุให้ดิฉันคิดสงสารมากขึ้น แทบน้ำตาจะร่วงออก" ดังนี้

ต่อนี้ อาตมาภาพก็นั่งพิจารณาในใจว่า นับแต่วันเราเกิดเป็นมนุษย์มา ไม่มีเลยที่เราจะมาคิดชอบคิดรักกับคนจนหายใจไม่อิ่มอย่างนี้ไม่มีเลย แต่ไม่พูดอันนี้ เป็นแต่คิดในใจเท่านั้นแล้วพิจารณาต่อไปว่า เราจะหาคำพูดอันหนึ่งอันใดมิให้เป็นที่พอใจรักใคร่กันต่อไปอีก จึงนึกได้ขึ้นมาแล้วก็ข่มใจพูดดูประหนึ่งว่า ไม่มีความยินดีสักนิดเดียว พูดว่าโยมผู้ใหญ่พร้อมทั้งนางสาวนั้นเป็นคนโง่หาปัญญามิได้ ทำไมจะมารักของทิ้งคือรูปโฉมทั้งสาระร่างกายนี้ ทั้งของโยมทั้งสอง ทั้งของอาตมานี้ต่างก็จะพากันเอาไปฝังดินทิ้งอยู่แล้ว ก็ประโยชน์อะไรมาคิดรักของทิ้งกันเล่นเปล่า ๆ ใครก็อยู่ไปจนกว่าจะเอาไปทิ้งเท่านั้นสิ่งที่ควรรักก็คือศีลธรรมเท่านั้น ไม่ควรรักร่างกายกระดูกคือรูปโฉมอันเป็นของจะทิ้งลงสู่แผ่นดินทุกคนไป ว่าแล้วอาตมาภาพก็ฉันบิณฑบาตนั้นเรื่อยไป

พออิ่มเสร็จแล้ว แกจึงถามว่า คุณเณรดูเหมือนจะไม่สึกสักทีแหละหรือ อาตมาภาพจึงตอบขึ้นในทันใดว่า อาตมาภาพไม่ได้บวชเพื่อจะสึก บวชเพื่อจะบำเพ็ญกุศลบารมีเท่านั้นคืออาการของสึกยังไม่ได้คิดไว้เสียแล้ว อาตมาได้คิดไว้แต่เพียงว่าการบวชของเรามีประโยชน์ และธุระจะบำเพ็ญส่วนกุศลเท่านั้น ธุระหรือประโยชน์นอกนั้นไม่ใช่การงานของนักบวช

จึงมิได้คิดไว้ ว่าแล้วอาตมาภาพก็ให้พรยถาสัพพี

พอเสร็จหญิงหนุ่มคนนั้นพูดสอดขึ้นว่า คุณเณรมัวแต่จะสร้างบารมีนานเข้าจะลืมคิดสึก เดี๋ยวจะแก่เสียก่อน ดังนี้

ต่อนั้น อาตมาภาพนึกขึ้นได้ว่าพูดในเรื่องเช่นนี้ จะเป็นอันตรายแก่ความสงบ ต่อนั้นก็นั่งสมาธิเรื่อยไปไม่พูด คนทั้งสองพ่อลูกเห็นอาการเช่นนั้นก็ชวนกันกลับบ้าน

ฝ่ายว่าอาตมาภาพ ทั้งนี้พอคนทั้งสองหลีกไปแล้ว ก็รู้สึกคิดถึงหญิงคนนั้นจนรู้สึกหายใจไม่อิ่ม และใจคอว้าเหว่มากนั่งไม่นาน นอนก็ไม่หลับ ฉันข้าวก็ไม่ได้ เพราะปรากฏว่าลูกหัวใจแขวนเหวี่ยงไปเหวี่ยงมา เป็นอยู่เช่นนี้ ๒ วัน รู้สึกเป็นทุกข์มาก อาตมาภาพจึงดำริว่าประโยชน์อะไรเราจะอยู่ด้วยความเป็นทุกข์เช่นนี้ เราตายเสียในเร็ว ๆ นี้จะไม่ดีกว่าหรือ หากเราจะสึกไปมีครอบครัวของฆราวาส ต้องทำปาณาติบาตเป็นอาชีพ เราก็จะสร้างบาปกรรมขึ้นอีกไม่ใช่เล่น กว่าชีวิตนี้จะสิ้นไปเราก็จะบาปกรรมเป็นที่อาศัยไปข้างหน้า สู้ว่าเราตายเสียก่อนอย่าให้ทันได้ทำบาปเลย ฉวยเอาศีลธรรมที่เราได้ประพฤติมาแล้วนี้เป็นที่อาศัยไปเสียก่อนดีกว่า เราจะสึกออกไปสร้างเอาบาปกรรมต่อไปอีกตั้งหลายปีหลายเดือนไปอีก

เมื่อพิจารณาตกลงเช่นนี้แล้ว จึงตั้งสัจอธิษฐานว่า หากความรักกับหญิงคนนี้ไม่ตายไปจากจิตจากใจของข้าพเจ้า

แล้วขอให้ข้าพเจ้าจงได้ตายไปเสียก่อนภายใน ๑๐ วันนี้ ข้าพเจ้าจงอย่าทันได้สึกไปทำบาปทั้งหลายเหล่าอื่นต่อไปอีก เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้วก็ตั้งใจว่า ***"หากไม่หายจากความรักหญิงคนนี้ เราจะไม่ฉันข้าวแต่วันนี้เป็นต้นไป จนกว่าให้ชีวิตนี้ตายไปเสียก่อน"***

ต่อนั้น อาตมาภาพก็ตั้งหน้าไม่ฉันข้าวไปได้ ๕ วัน แต่ฉันน้ำอยู่ถึง ๕ วัน จึงสังเกตภายในจิตว่าความรักและคิดถึงเช่นนั้นเบาลงแล้วหรือยัง รู้สึกว่าหนักแน่นอยู่เสมอเก่า จึงนึกขึ้นมาว่า เมื่อเรายังฉันน้ำอยู่ ชีวิตนี้ก็จะตั้งอยู่ได้นาน ความรักอันนี้จะกำเริบเรื่อยไป มิฉะนั้นอย่าเลย ต่อแต่นี้ไปเราจะไม่ฉันทั้งข้าวทั้งน้ำ ให้ชีวิตนี้ตายไปเสียเร็ว ๆ หากความรักอันนี้ยังไม่เบาลงหรือหายไปจากสันดานของเราเมื่อไรเราก็จะไม่ฉันทั้งน้ำทั้งข้าวจนกว่าจะถึงวันตาย หรือจนกว่าความรักจะหายไปจากสันดาน ต่อไปเมื่ออดทั้งข้าวทั้งน้ำอยู่อีกภายใน ๒ วัน รู้สึกว่าเมื่อนอนหลับไปหายใจเข้าออกลำคอแห้ง เสียงหายใจดังโวด ๆ ตื่นนอนขึ้นจึงพิจารณาต่อไปว่า ***"แม้ความรักใคร่และความกระสันอันนี้จะมีรากลึกลงไปแค่กับชีวิตนี้แหละหรือ ตกลงว่าเอาเถิดชีวิตกับความรักอันนี้จะถอนจากความเป็นอยู่ในชีวิตนี้พร้อมกันแล้วตายไปก็ตาม ขอแต่อย่าทันได้สึกออกไปทำบาปกรรมเหล่าอื่นอีก หากเราตายไปเสียเวลานี้ยังดี เพราะเราเกิดมาในชาตินี้เรายังมิได้***

สร้างบาป บาปก็จะมิได้มีแก่เรา เราได้สร้างแต่ส่วนเป็นกุศลคือศีลธรรม ก็บุญกุศลคือธรรมที่เราสร้างไว้นี้ จะเป็นของเรา เพราะเราได้สร้างไว้แล้ว สู้ว่าเราตายไปแล้ว ฉวยเอาบุญไปสู่สุคติก่อน อย่าให้ทันให้ดึงเอาเราไปสร้างวัตถุที่เป็นบาปเลย"

เมื่อพิจารณาเช่นนั้นแล้ว ก็ตั้งหน้าอดทนต่อความหิวนั้นอีกวันหนึ่ง จวนค่ำรู้สึกหายใจไม่ไหวติงถึงสะดือเลย แต่อย่างนั้นความกระสันก็ปรากฏอยู่บ้างแต่เบาลง ที่สุดต่อไปตอนกลางคืนประมาณ ๔ ทุ่ม รู้สึกหายใจขัดไหล่ทั้งสองหอบขึ้นด้วย คือ สูบเอาลมหายใจแรง ๆ ก็ไม่ปรากฏว่ามีลมเข้าไปปรากฏแต่ลมออกเป็นส่วนมาก ขณะนั้นจึงรู้สึกว่าความกระสันหายไป เป็นเย็นขึ้นตามเนื้อตามตัว สวิงสวายเป็นที่วิง ๆ เวียน ๆ คล้ายกับจะอาเจียนแต่ไม่อาเจียน เป็นแต่เย็นขึ้นมาไม่ช้ารู้สึกหายใจสูบลมเข้าไปทั้งแรง รู้สึกถึงแค่หน้าอกขึ้นมาลำคอ ไม่ถึงท้องอย่างแต่ก่อน หนักเข้าหายใจเข้าออกทั้งแรงก็ปรากฏว่ามีลมเข้าออกด้วย รู้สึกปลายจมูกตึง แล้วก็เหงื่อไหลออกที่ริมสบง และทั่วไปทั้งศีรษะรู้สึกว่า ความรักความกระสันเช่นนั้นขาดไปจากสันดาน คือความเป็นอยู่ในขณะนั้นไม่ช้าปรากฏมีแสงคล้ายกับแสงหิ่งห้อยออกจากตา และลืมตาอยู่ก็ไม่เห็นอันอื่น เห็นแต่แสงชนิดนั้นหลั่งไหลออกจากลูกตามีทั้งสีแสด สีแดง, ดำ, ขาว, เขียว ครบทุกชนิดลอยขึ้นข้างบน

ลูกตาก็เหลือกขึ้นข้างบนตามแสงอันนั้น รู้สึกว่าอันนี้ไม่ใช่อื่น วิญญาณทางตาของเราออกไปแล้ว ไม่ช้าวิญญาณทางหูก็จะดับ ก็เป็นอันว่าเราตายไปเท่านั้น ที่นี้ความกระสันยิ่งไม่ปรากฏ จึงนึกทดลองน้ำใจดูว่าสึกไปเอานางสาวนั้นเถิด รู้สึกขณะนั้นจิตใจไม่เกี่ยวข้องด้วยเลยเป็นอันขาด เป็นแต่สวิงสวายไปเท่านั้น จึงกำหนดได้ว่าเรายังไม่ตายความรักความกระสันเช่นนั้นตายไปก่อนแล้ว ฉะนั้น เราควรจะฉันน้ำเสียในเวลานี้พอให้ชีวิตนี้ตั้งอยู่กว่าจะถึงเวลาเช้า จึงไปบิณฑบาตมาฉัน นึกแล้วก็คว้าเอาน้ำอยู่ในกระบอกไม้ไผ่มาฉัน เมื่อฉันน้ำลงไปในท้องรู้สึกท้องสั่นดังวุบวับ ปรากฏลำไส้ข้างในครู้ยเป็นขด ๆ ขึ้นมาแล้วเรอออก ๒-๓ พัก รู้สึกหายใจสะดวกดี ลงถึงที่สะดือเมื่อหายใจสูบลงแรง ๆ ก็ดูเหมือนที่สะดือพุ่งออกและหยุดเข้า รู้สึกมีกำลังพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ ต่อนั้นก็คลานไปที่บ่อน้ำฉันน้ำให้อิ่ม สรงน้ำพร้อมเสร็จแล้วแต่เช้าตรู่ยิ่งรู้สึกสบายขึ้นเดินได้แข็งแรงพอสมควรก็ไปบิณฑบาตวันนั้น ต่อนั้นฉันข้าววันละ ๗ คำ อยู่ ๑๕ วัน รู้สึกเบากายเบาใจ หายจากความอาลัยในความกระสันรักใคร่ ต่อนั้นก็เที่ยวไปตามหลังเขาได้ ๓ วันถึงภูผากูด พักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่นั้น เกิดสัญญาวิปลาสสัญญาว่าตนพ้นวิเศษ ก็จำพรรษาอยู่ที่นั้น

ในกลางพรรษานั้น ได้พิจารณาเรื่องราวของศาสนาได้ความว่าเวลานี้มีภิกษุเป็นมหาโจรปล้นพระศาสนา คือภิกษุ

ประพฤติผิดพระธรรมวินัยทำการซื้อถูกขายแพง ประจบประแจงกับชาวบ้านและซื้อม้าวัวควายขับขี่เป็นพาหนะ สะสมเงินทองสิ่งของไว้เป็นทุนเป็นกำไร อาศัยได้ทรัพย์ไปจากพระพุทธศาสนาที่เขานำมาบูชา เมื่อตนยังเป็นบรรพชิตอยู่ พอได้แล้วก็ลาสิกขานำเครื่องบูชาที่เขาให้แต่ยังเป็นพระไปเป็นทุนกำไรค้าขาย ในคราวที่ตนสึกออกไปเท่านั้น ตกลงผู้บวชในศาสนาจะแสวงหาพระนิพพานนั้นเป็นส่วนน้อย ผู้บวชแสวงหาแต่ลาภยศเป็นส่วนมาก พระพุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จะเป็นลัทธิอันนี้พระพุทธเจ้าวางไว้ เพื่อกุลบุตรผู้ต้องการความพ้นทุกข์เท่านั้น มิได้วางไว้เพื่อเป็นทางหากินของบุคคลผู้เพ่งต่อความโลภ บัดนี้ มีพระภิกษุบวชอาศัยในพระพุทธศาสนาเพ่งต่อความโลภมาก จนเป็นหมอดูและหมอยารักษาไข้เอาปัจจัยเงินทองของชาวบ้าน ยังมีการซื้อถูกขายแพงเข้าอีกหลายอย่างหลายประการ เป็นอันตรายแก่พระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาเช่นนี้แล้วตกลงออกพรรษาแล้วจะเที่ยวประกาศพระพุทธศาสนาพร้อมทำสังคายนา

ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้วก็ลงไปจากเขาไปบ้าน ชักชวนพี่ชายออกเที่ยวกรรมฐาน ไม่ช้าจะนำพาสังคายนา พี่ชายก็ติดตามไปถึงอำเภอท่าบุ่ง ยังมีโยมหลายคนมาฟังธรรมเทศนา มีนายพิมพ์และนายอินเป็นต้น จึงได้แสดงธรรมเทศนาเพื่อประกาศพระศาสนาตามความสำคัญวิปลาสของตน

ว่า ***ปุพเพ ธัมมะวาทิโน ทุพพะลา โหนติ อิทานิ อวินะยะวาทิโน พะละวันโต โหนติ** แปลเอาเนื้อความว่า ในกาลก่อนพระธรรมวาทีมีกำลังกล้า รักษาธรรมวินัยในศาสนานี้เรียบร้อยเป็นน่าเลื่อมใสบูชา บัดนี้อธรรมวาที คือภิกษุโจรปล้นพระศาสนามามีกำลังกล้าเบียดเบียน ประพฤติย่ำยีพระธรรมวินัยให้เสื่อมสูญเป็นตัวอย่างแก่กุลบุตรผู้บวชเมื่อภายหลังฝ่ายญาติโยมกลายเป็นเดียรถีย์ให้กำลังแก่พระอลัชชีประพฤติย่ำยีพระพุทธศาสนาเช่นนำพระให้เป็นหมอดู และหมอขับภูติผีและทำการติดต่อยืมทองของพระไปเป็นทุนซื้อขาย

---

*พระบาลีข้างต้นนั้น เป็นพระบาลีที่ท่านได้ตัดตอนมาจากคัมภีร์จุลลวรรคแห่งวินัยปิฎก ซึ่งพระมหากัสสปเถระได้กล่าวปรารภแก่ภิกษุทั้งหลายก่อนการทำสังคายานาพระธรรมวินัยครั้งที่หนึ่งว่า "หนฺท มยํ อาวุโส ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายาม ปุเร อธมฺโม ทิปฺปติ ธมฺโม ปฏิพาหิยติ อวินโย ทิปฺปติ วินโย ปฏิพาหิยติ ปุเร อธมฺมวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ ธมฺมทิวาโน ทุพฺพลา โหนฺติ อวินยวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ วินยวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺติฯ แปลว่า อาวุโสทั้งหลาย เชิญพวกเรามาทำสังคายนาพระธรรมและวินัยกันเถิด เพราะต่อไปในภายหน้า อธรรมจะรุ่งเรือง พระธรรมจะเสื่อมถอย อวินัยจะรุ่งเรือง พระวินัยจะเสื่อมถอย อธรรมวาทีบุคคลทั้งหลายจะมีกำลัง ธรรมวาทีบุคคลทั้งหลายจะมีกำลังน้อย พระภิกษุทั้งหลายที่เป็นอวินัยวาทีจะมีกำลังกล้า พระภิกษุทั้งหลายที่เป็นวินัยวาทีจะมีกำลังน้อย"

แบ่งทุนแบ่งกำไรกันและกัน นี่แหละฝ่ายพระก็เป็นอลัชชี ฝ่ายโยมก็เป็นเดียรถีย์ไม่รู้เนื้อรู้ตัว ช่วยกันย่ำยีพระพุทธศาสนา เป็นมหาโจรปล้นพระศาสนาทั้งนั้น ตกลงว่าท่านเหล่านี้กำลังกัตวา (เป็นผู้กระทำ) ครั้นทำกาลกิริยาตายไปแล้วจะไปตกมหาอเวจีนรก ด้วยโทษประพฤติเป็นอลัชชี ย่ำยีพระธรรมวินัยให้เสื่อมทรุดชำรุดไป

ต่อนั้น ก็แสดงไปหลายนัยเอนกประการ เมื่อเทศนาจบลงมีคนแสดงความเลื่อมใสมาก ขอปฏิญาณตนเป็นอุบาสกในพระศาสนาเสียใหม่ เพื่อชำระบาปกรรมที่ได้กระทำกันมาแล้ว ดังนี้

ต่อนั้น ยังมี**ขุนคีรีสมันการ** ปลัดขวาอีกคนหนึ่งเห็นพร้อม นอกนั้นเขาก็ว่าแสดงธรรมกระทบ ทั้งไม่เรียบร้อยจนกระทั่งเจ้าคณะแขวงก็เข้าใจว่าแกล้งแสดงธรรมกระทบท่านสั่งไปกับปลัดขวาว่าให้สามเณรหนีเสียดีกว่า มิฉะนั้นจะเดือดร้อนทั้ง ๒ ฝ่าย ขุนคีรีสมันการก็นำเอาความอันนั้นมาแนะนำว่าเจ้าคณะแขวงท่านเคือง ขอเณรจงหลีกไปเสียก่อน

ต่อนั้น ขุนคีรีสมันการจึงเล่าให้ฟังว่า บัดนี้ยังมีอาจารย์ ๒ ท่าน คือ **พระอาจารย์สิงห์องค์หนึ่ง พระมหาปิ่นองค์หนึ่ง** ท่านใฝ่ใจในทางนี้ ขอท่านสามเณรจงหลีกไปหาท่านเหล่านั้นเถิด เวลานี้ท่านอยู่จังหวัดขอนแก่น อาตมาภาพได้ทราบข่าวว่า ท่านเหล่านี้รักษาธุดงค์และมุ่งประโยชน์ในพระศาสนา

อาตมาภาพก็เดินจากอำเภอบุ่ง ๘ คืนไปถึงจังหวัดขอนแก่น ได้ทราบว่าพระอาจารย์สิงห์และอาจารย์มหาปิ่นพักอยู่ที่ป่าช้า อาตมาภาพก็ตรงเข้าไปศึกษาได้ความว่าพระเถระทั้งสอง พร้อมด้วยสานุศิษย์ทั้งหลาย ๗๐ รูป ปฏิบัติตรงตามพระธรรมวินัย ต่อนั้น อาตมาภาพก็น้อมตนเป็นศิษย์ของท่านพระเถระทั้งสอง แล้วก็ลาท่านไปบำเพ็ญอยู่ในป่าช้าบ้านโนนรังพรรษาหนึ่ง

ในกลางพรรษานั้น บำเพ็ญเพียรไปก็เพียงแต่ตระหนักไว้ในใจว่า เมื่อออกพรรษาแล้วเราจะออกเที่ยวแสดงธรรมประกาศพระศาสนาให้พวกอลัชชีและพวกเดียรถีย์รู้ตัวสักหน่อย ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้วก็เที่ยวมาจังหวัดกาฬสินธุ์ไปพักอยู่ที่บ้านหนองสะพัง และบ้านหนองมันปลา แสดงเรื่องพระเป็นอลัชชี โยมเป็นเดียรถีย์ รู้สึกว่ามีคนเลื่อมใสและเห็นด้วย คือนายสุวรรณผู้ใหญ่บ้านหนองสะพัง เขาก็นำลูกบ้านมาฟังธรรม และมาขอปฏิญาณตนเป็นอุบาสกในศาสนา จะไม่ถืออื่นเป็นที่พึ่งจนตลอดชีวิต และนายบุญมาผู้ใหญ่บ้านหนองมันปลา ก็นำลูกบ้านมาปฏิญาณตนเป็นอุบาสกในศาสนา ว่าจะไม่ถือภูตผีปีศาจต่อไปอีก ปฏิญาณว่าจะถือเฉพาะคุณพระรัตนตรัย เท่านั้นเป็นที่พึ่ง จนตลอดชีวิต

อีกฝ่ายภิกษุยาคู พระเจ้าคณะหมวดก็นำพระมาฟังธรรมที่ป่าช้าทุก ๆ วัน และมายอมตัวพร้อมด้วยสานุศิษย์ว่าจะ

ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยต่อไป และนำพาสานุศิษย์มาฝึกหัดกรรมฐานด้วยทุก ๆ วัน แต่ก่อนท่านองค์นี้ท่านเลี้ยงหมูขายบ้าง เลื้องไก่ขายบ้าง เลี้ยงม้าไว้ขี่บ้าง ซื้อโคให้คนไปขายเอากำไรแบ่งกันบ้าง ต่อเมื่อได้ฟังธรรมเทศนา ซึ่งอาตมาภาพนำไปแสดงว่าเป็นลัทธิของพระอลัชชี แต่นั้นท่านก็ให้คนนำเอาหมูเอาไก่เอาม้าโคออกหนีจากวัดให้หมด ประพฤติตนตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย

ต่อนั้นยังกำเริบใหญ่ พิจารณาไปว่า เรานี้จะรื้อพระศาสนาให้เจริญได้จริง ๆ เพราะมีคนเห็นพร้อมด้วยแล้วเป็นส่วนมาก เท่าที่ได้ยินฟังก็นับว่ามีคนเชื่อถือมาก ต่อนั้นก็ตั้งใจเที่ยวธุดงค์ไปอีก ๒ คืน ถึงจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปพักอยู่ป่าไม้ทิศตะวันตกเมือง อยู่ภายใน ๓ วันเท่านั้น นายอัมผู้ใหญ่บ้านหัวขัวมาฟังธรรม ก็เกิดความเลื่อมใสปฏิญาณตนเป็นอุบาสกในศาสนา ต่อมาวันหลังก็นำลูกบ้านทั้งหมดมาปวารณาและปฏิญาณตนเป็นอุบาสกพร้อมทั้งลูกบ้าน

ต่อมาอีก ๒ วัน มีนายหอมนักปราชญ์บ้านดงเมืองเคยเป็นครูสอนบาลีและมูลกัจจายมาหลายปี ครั้นมาเห็นเข้าก็ปฏิญาณด้วยวจีเภทอันเลื่อมใส ว่าจำเดิมแต่ข้าพเจ้าเกิดมาอายุ ๕๕ ปีนี้พึ่งได้พบตัวศาสนาในวันนี้ เหตุนั้นขอท่านสามเณรจงจำไว้ว่าข้าพเจ้าเป็นอุบาสกในพระศาสนาอันหมดจดแต่วันนี้เป็นต้นไป จนตลอดชีวิต ดังนี้

วันหลังต่อมา นายหอมนักปราชญ์ก็นำเพื่อนพร้อมทั้งผู้ใหญ่บ้านมาฟังธรรม ก็มีความเลื่อมใสทุก ๆ คน มิได้แสดงความขัดขวางอันหนึ่งอันใด

ต่อนั้น อาตมาภาพก็แสดงธรรมด้วยความหวังใจจะประกาศพระศาสนาตามความสำคัญของตนว่า "อนิจจา อนิจจา สมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า ดับขันธ์เสด็จเข้าสู่ปรินิพพานนานมาได้ ๒๔๗๓ ปีเท่านั้น บัดนี้ฝ่ายโยมก็กลายเป็นเดียรถีย์ ฝ่ายพระก็เป็นอลัชชี ประพฤติย่ำยีพระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธศาสนา ของสมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า ให้เศร้าหมองเสื่อมสูญอันตรธาน จะมิตั้งอยู่ได้นาน เหตุนั้น บัดนี้ มาเถิดท่านอุบาสก จงช่วยยกพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองวัฒนาถาวร ธัมมวาทิโน ทุพพลา โหนติ อวินยวาทิโน พลวันโต โหนติ บัดนี้ภิกษุผู้เป็นยุคเป็นธรรม ทุพพลภาพมีกำลังน้อยเสื่อมถอยลง มิอาจจะกล่าวแก่อลัชชี ฝ่ายมหาโจรปล้นพระศาสนามีกำลังกล้าสนุกประพฤติฝ่าฝืนพระธรรมวินัย เล่นทุกเล่นกระสายเล่นถั่ว เล่นโป เที่ยวเกี้ยวสีกาตามทุ่งตามนา ซื้อถูกขายแพงหาทุนกำไรสั่งสมปัจจัยไว้ เพื่อญาติเพื่อวงศ์ มิได้ครองต่ออริยมรรคธรรมวินัย กลายเป็นเหล่าอลัชชี มิได้มีหิริความละอายต่อบาป ประพฤติหยาบ ๆ ล่วงสิกขาบท นี้แหละท่านทายกอุบาสกอุบาสิกา เห็นเป็นการ

ควรและหรือที่ท่านทั้งหลายจะสมคบให้กำลังแก่พวกอลัชชี ย่ำยีพระศาสนาให้กำเริบมากมายขึ้นทุกวัน ฉะนั้น ควร แล้วท่านทั้งหลายจะกลับตัวเสียจากการยืมเงินทองของพระ ของเณรไปเป็นทุนซื้อทุนขาย แบ่งทุนกำไรซึ่งกันและกัน อันเป็นทางแห่งอบาย”

เมื่อเทศน์จบลงยังมีนายอาจารย์เรื่อง และครูโรงเรียน ชื่อนายแก้ว ซึ่งอาศัยกินอยู่กับเจ้าคณะจังหวัด ท่านพระครู สังฆปาโมกขทวาจารย์ นำเอาเนื้อความซึ่งอาตมาภาพกล่าว ว่าโยมทั้งหลายเป็นเดียรถีย์ พระทั้งหลายก็เป็นอลัชชีไปเรียน ท่านพระครูสังฆปาโมกขทวาจารย์เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อท่านได้ทราบท่านก็โกรธใหญ่ ให้พระสมุห์ภัยไปไล่ให้หนี บอกว่าสามเณรจะมาแข่งดีกับจังหวัดกาฬสินธุ์หรือเณร อย่า มาทำอย่างนี้เลย เณร จงหลีกไปเถิด เดี๋ยวจะถูกจับสึก

อาตมาตอบว่า ผมนี้มาแล้วจากอุบลจนถึงนี้ จะให้ผม หนีอย่างไรอีก ท่านสมุห์เล่าหนีแล้วหรือยัง ผมเห็นว่าท่าน สมุห์ก็ควรหนีไปเที่ยวธุดงค์บ้างตามอริยประเพณี

ท่านถามว่าเณรเดินตามอริยประเพณีแล้วหรือยัง

อาตมาภาพตอบว่าผมเข้าใจว่าอริยประเพณีเป็นมาดังนี้

ท่านถามอีกว่า อริยประเพณีมีกี่อย่าง?

อาตมาภาพตอบว่า มี ๕ อย่างคือ ๑. ไม่ฆ่าสัตว์อื่น ๒. ไม่เข้าไปว่าร้ายและล้างผลาญคนอื่น ๓. สำรวมในพระ

ปาฏิโมกข์ ๔. นั่งนอนเสนาสนะอันสงัด ๕. เป็นใหญ่ในจิตของตน ๕ อย่างนี้แหละเรียกว่าอริยประเพณี

ท่านถามว่าถ้าเณรเดินตามอริยประเพณีแล้ว ทำไมว่าเขาเป็นเดียรถีย์ เป็นพระอลัชชี ไม่ชื่อว่าเบียดเบียนเขาหรือ

อาตมาภาพตอบว่า เปล่าผมไม่ได้เบียดเบียน หากจะมีคนเดียรถีย์และพระอลัชชีแล้ว ผมสงสารเขาจะไปตกนรก ผมกล่าวขึ้นเพื่อบุคคลเช่นนั้นรู้สึกตัวสักหน่อย เพื่อจะให้เขากลับสำรวมในพระธรรมวินัยในพระศาสนานี้

ท่านจึงถามว่าเณรเข้าใจว่าใครเป็นเดียรถีย์ ท่านองค์ไหนเป็นอลัชชี

อาตมาภาพตอบว่า บุคคลไม่ถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง บุคคลนั้นเป็นเดียรถีย์ ท่านองค์ไหนแกล้งประพฤติล่วงเกินพระธรรมวินัย ท่านองค์นั้นชื่อว่าอลัชชี

ท่านถามว่า เช่นฉัน เณรเห็นว่าเป็นอลัชชีหรือลัชชีบุตร

อาตมาภาพตอบว่าถ้าท่านสำรวมในพระปาฏิโมกข์ ท่านก็เป็นลัชชีบุตร หากท่านไม่สำรวมในพระปาฏิโมกข์ละเมิดล่วงเกินในพระธรรมวินัย ท่านก็เป็นอลัชชี

ท่านจึงถามต่อไปว่า เณรเป็นอรหันต์หรือ?

อาตมาภาพตอบว่า ถ้าผมสำเร็จอรหันต์ ผมก็เป็นอรหันต์เท่านั้น ถ้าผมยังไม่สำเร็จอรหันต์ ผมก็ยังเป็นปุถุชนอยู่

ท่านจึงถามอีกว่าธรรมอะไร ทำให้บุคคลให้เป็นอรหันต์?

อาตมาภาพตอบว่า ผู้เห็นจริงในอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ ชื่อว่า พระอรหันต์

ท่านจึงถามต่อไปว่า เณรเห็นอริยสัจทั้ง ๔ แจ้งแล้วหรือยัง?

อาตมาภาพตอบว่า ความรู้แจ้งในอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ เป็นความรู้ความเห็นของพระอริยเจ้า หากผมเป็นพระอริยเจ้า ผมก็รู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ หากผมเป็นปุถุชนอยู่ตราบใดผมก็ไม่รู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจ ๔ ข้อ อยู่ตราบนั้น

ท่านจึงพูดขึ้นว่า ถ้าเช่นนั้นเณรก็เป็นทั้งปุถุชนทั้งอริยะ ใช่ไหม?

อาตมาภาพตอบว่า ธรรมดาผู้บำเพ็ญพรตในศาสนาพระพุทธเจ้า แรกก็เป็นปุถุชนปฏิบัติเพื่ออริยมรรคนั่นเอง

ท่านสมุห์ภัยถามต่อไปว่า เณรได้อริยมรรคแล้วหรือยัง?

อาตมาภาพตอบว่าผมจำได้ซึ่งองค์อริยมรรค ๘ ประการ มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น สัมมาสมาธิเป็นที่สุด

ท่านจึงบ่นต่อไปว่า ความจำองค์อริยมรรค ๘ ได้เท่านั้นจะสำคัญตนเป็นผู้วิเศษไป อ้ายพันนี้มันบ้าจริง ๆ ตัวของเณรนี่แหละเป็นตัวอลัชชีใหญ่ แกบวชเข้ามาเบียดเบียนหมู่พวกภิกษุสามเณร ดูหมิ่นดูถูกเพื่อนบรรพชิตด้วยกัน

ทั้งหมดว่าพวกนั้นเป็นอลัชชีพวกนี้เป็นลัชชีบุตร เดี๋ยวแกยุแหย่ให้สงฆ์แตกร้าวเป็นอนันตริยกรรม ตัวของเณรเองจะเป็นโทษถึงอนันตริยกรรม ตายแล้วแกก็ไปตกอเวจีมหานรกเท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้แกก็ไม่ควรเป็นเณรแล้ว การติเตียนพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์เป็นนาสนังคะ ขาดครองเณรมิใช่หรือตกลงเณรนี้แกไม่ใช่เป็นเณรแล้ว แกติเตียนพระสงฆ์ นี้ท่านอุบาสก อุบาสิกา เธอคนนี้ไม่ใช่เณรแล้ว พวกเจ้าทั้งหลายอย่าพากันเชื่อถือมาก พวกเจ้าจะนำพากันเป็นบ้าไปตามเธอคนนี้ทั้งหมดใช้ไม่ได้ พวกเจ้าจะพากันติเตียนพระสงฆ์แล้วพวกเจ้าจะพากันไปทำบุญที่ไหน เพราะพระสงฆ์เท่านั้นเป็นบุญเขตของโลก

ต่อนั้น ท่านจึงผินหน้ามาถามอาตมาภาพว่า ใช่ไหมเธอ หรือเธอเห็นเป็นอย่างไรอีก?

อาตมาภาพตอบว่า ท่านจะถามถึงความเห็นของผมแล้วก็มีความเห็นอยู่หลายอย่าง หลายประการ มีนัยอันจะพูดอยู่มากมายมิใช่เล่น

ท่าสมุห์ภัยท่านจึงบอกว่า แกมีความเห็นมากมายนั้นเห็นอย่างไร จะพูดได้มากมายนั้น แกจะพูดได้อย่างไรจงพูดขึ้นมา

อาตมาภาพพูดต่อไปว่า เท่าที่ท่านสมุห์จะมาโทษว่าผมขาดจากเณรทีเดียว ด้วยเหตุแห่งการติเตียนพระอลัชชี

เท่านั้นผมไม่เห็นด้วย เพราะผมมิได้ติเตียนพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผมพูดเพื่อจะให้พระอลัชชีรู้ความผิดของตนเท่านั้น ส่วนพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผมไหว้อยู่ทุกวันว่า สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ จนถึงสามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ผู้ปฏิบัติดีและผู้ปฏิบัติชอบนั้นแหละถือว่าพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผมมิได้ติเตียนพระสงฆ์ผู้ประพฤติดี ผมกล่าวตามโทษของบุคคลผู้กระทำผิดพระวินัย ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ท่านเคืองอะไรหนักหนาหรือท่านประพฤติผิดพระธรรมวินัยกับเขาบ้าง

ท่านตอบว่าไม่ว่าแต่ฉันเลย เจ้าคณะแขวงก็มีม้ามีวัวมีเงินตั้งหลายพันบาท ไม่เห็นว่าท่านเป็นพระอลัชชี

อาตมาตอบท่านว่า ถ้าเช่นนั้นท่านทั้งหลายค่อนข้างเป็นพระอลัชชีไปแล้วมิใช่หรือ พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้ามิได้ยกเว้นเจ้าคณะแขวงให้ประพฤติผิดพระธรรมวินัยมิใช่หรือ ใครต่อใครก็ตาม ครั้นเมื่อบวชแล้วก็มีศีลสังวร ๒๒๗ ข้อเสมอภาคกันมิใช่หรือ หรือท่านยกเว้นที่ไหนบ้าง

ท่านสมุห์จึงพูดว่าขี่ม้าเท่านั้น จับเงินขายทอง และซื้อของบางสิ่งบางอย่างเท่านั้น จะขาดความเป็นสมณะด้วยหรือเณร

อาตมาภาพตอบว่าไม่ชื่อว่าเป็นสมณะด้วยเหตุแห่งการเบียดเบียนสัตว์อื่นนั้นเอง ดังมีในภาษิตว่า **นะ หิ**

ปัพพชิโต ปะรูปะฆาตี สะมะโณ โหติ ปะรัง วิเหฐะยันโต แปลว่าผู้ฆ่าสัตว์อื่นเบียดเบียนสัตว์อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย ดังนี้ครับ

ท่านโกรธใหญ่ว่า ถ้าเช่นนั้นเณรก็คงเหมาพระทั้งหมดไม่ชื่อว่าเป็นสมณะทั้งนั้นใช่ไหม?

อาตมาภาพตอบว่า ผมไม่ได้เหมาใครเลย เป็นแต่ผมแสดงธรรมไปตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น

ท่านสมุห์ภัยจึงพูดขึ้นว่า เรื่องอื่นมีถมไป ทำไมเณรไม่เทศน์ ทำไมเณรจึงเทศน์เรื่องส่อเสียดพระเจ้าพระสงฆ์

อาตมาภาพตอบว่า อันที่จริงผมต้องการประกาศศาสนา ในเรื่องนี้ผมพิจารณาเห็นว่า ผู้บวชในศาสนาทุกวันนี้ถือกันเป็นแค่เจ้าลัทธิเท่านั้น สำคัญว่าได้บวชแล้วก็เป็นตัวบุญเท่านั้น คือถือเอาแค่ลัทธิศีรษะโล้นห่มผ้าเหลืองเท่านั้น เป็นอันว่าสำเร็จในการบำเพ็ญบุญมาแล้ว ก็ประพฤติผิดพระธรรมวินัยไปต่าง ๆ เพราะสำคัญว่าเราเป็นพระแล้ว ทำไปบ้างก็ไม่เป็นไร เพราะใครเขาคงจะไม่อาจว่าเราได้ง่าย ๆ เพราะเราเป็นพระ ถ้าเขามาดูหมิ่นเราโดยเหตุเล็กน้อยเท่านั้น เขาก็กลัวบาปเพราะเราเป็นพระแล้ว ข้อนี้แหละเป็นเหตุให้ศาสนาเสื่อม ฝ่ายพระก็ทนงตัวว่าเราเป็นพระ ใครไม่อาจดูหมิ่นเราได้ ฝ่ายโยมเห็นความผิดของพระก็ไม่กล้าทักท้วงเพราะกลัวเป็นบาปนี้เอง ทั้งฝ่ายพระก็ไม่มีความละอาย

กลายเป็นพระอลัชชี ทั้งฝ่ายโยมก็เห็นผิดกลายเป็นเดียรถีย์ ต่างก็พากันมาสำคัญลัทธิที่ผิด ๆ เท่านี้ว่าเป็นบุญกุศล มิได้ประพฤติหาความจริงของพระพุทธศาสนา ต่างก็มาสำคัญว่าเป็นปฏิปทาของพระพุทธศาสนาหมด วิธีทำกันเท่านี้แล้วก็นอนใจอยู่ มิหนำซ้ำยังประพฤติเหลวไหลผิดธรรมวินัยลงไปอีก พวกนี้มันเกิดมาประพฤติย่ำยีพระพุทธศาสนาให้ถึงแก่ความคร่ำคร่าลงไป **จะได้นามว่าพุทธบริษัทคือหมู่เหล่าของท่านผู้รู้วิเศษอย่างไรได้**

ต่อนั้น ฝ่ายคณะสงฆ์จังหวัดกาฬสินธุ์ มีท่านพระครูสังฆปาโมกขทวาจารย์ เป็นประธานกักตัวของอาตมาภาพแล้วยื่นคำร้องมาเรียน ***พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมมุนี** เมื่อท่านดำรงค์สมณศักดิ์เป็นพระโพธิวงศาจารย์อยู่จังหวัดนครราชสีมา หาว่าอาตมาภาพดูหมิ่นผู้ประพฤติพุทธศานาทั่วไปในสังฆมณฑล ตกลงเวลานั้นถูกกักพร้อมทั้งการไต่สวนอยู่ที่นั้น ๑ เดือนกับ ๑๔ วัน พระสงฆ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์อุทธรณ์ ๒ ครั้ง หมายว่าจะให้ฉิบหายจากศาสนาเลย ทั้งบังคับให้สึก ขู่เข็ญหลายอย่างหลายประการ อาตมาภาพปฏิญาณตนว่า เมื่อชีวิตนี้ยังอยู่ตราบใด จะไม่เปลื้องผ้า

---

*คือสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

กาสาวพัสตร์ออกจากกาย หากท่านทั้งหลายจะสึกผมแล้วจงทำศีรษะของผมให้ขาดออกจากร่างกายนี้เป็น ๒ ท่อนก่อนจึงค่อยเปลื้องผ้าเหลืองออก จึงจะเป็นอันสึก หากดวงชีวิตนี้ยังอยู่ อย่าเลยท่านทั้งหลายเอ๋ย ในชีวิตนี้เป็นไปไม่ได้เสียแล้วในการสึกของผม ถึงไหนถึงกัน หากจะล้างผลาญชีวิตของผมให้ตายลงวันนี้ก็ยอมตาย หากจะให้สึกไม่ยอมสึกเป็นอันขาด ในชีวิตนี้ ท่านทั้งหลายต้องการอย่างไรทำไปเถิด หากผมไม่ได้มอบชีวิตนี้ถวายแก่พรหมจรรย์แล้ว ที่ไหนผมจะมาแสดงในข้อว่าท่านทั้งหลายประพฤติค่อนข้างเป็นอลัชชีท่านทั้งหลายจงฟังดูเถิด คำพูดอันนี้เป็นคำดูหมิ่นพระอลัชชีโดยตรงอยู่แล้ว ท่านทั้งหลายเห็นใครอื่นเขาพูดกันไหมเพราะเขากลัวผิดกลัวตายกันอยู่ จึงช่วยนิยมความประพฤติผิดพระธรรมวินัยเป็นถูกนิยมกันอยู่เท่านั้น ส่วนผมเล่าเอาเถอะ ในชีวิตนี้จะตายลงวันไหนก็ตาม ขอแต่ได้ประพฤติธรรมวินัยให้เป็นไปอยู่และได้นำความจริงของศาสนามาประกาศตามเป็นจริงอยู่เช่นนี้ ผมมิได้ห่วงในชีวิตอันทำกิจของพรหมจรรย์ให้เป็นไปอยู่ เพราะผมได้มอบชีวิตแล้วแก่พรหมจรรย์อย่างแน่นแฟ้น เรื่องของศาสนานี้ ผมมิได้หวาดหวั่นแล้ว อย่าหาว่าแต่ท่านทั้งหลายจะมาขู่ให้ผมสึก หรือให้เห็นตามข้อประพฤติที่ผิด ๆ ของท่านทั้งหลายมิได้มี และท่านทั้งหลายเอ๋ยคนเช่นผม ถ้าไม่แน่นอนในใจแล้วทั้งไม่ประพฤติ ทั้งไม่พูดในเรื่องนั้น ๆ ถ้าประพฤติหรือพูดลงแล้ว ยอมสละชีวิตลง

แทนคำพูดและความประพฤติของตนอย่างเด็ดหัวตัวขาดทีเดียว คำพูดทั้งหมดที่ผมแสดงไปว่า พระทั้งหลายเป็นอลัชชี โยมทั้งหลายกลายเป็นเดียรถีย์ ข้อนี้นั้นผมเผดียงหาตัวพระอลัชชีเท่านั้น มิใช่ผมพูดด้วยความเห่อเหิมของคนนับถือเท่านั้น บัดนี้ ผมขอประกาศอีกเป็นครั้งที่ ๒ ว่า ตัวผมเองได้มองเห็นมลทินของศาสนา คือ พระเณรประพฤติไม่เป็นธรรมแล้ว แต่ครั้งผมจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำภูผากูดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ จึงได้เที่ยวธุดงค์ออกมาเพื่อประกาศพุทธศาสนา ทั้งเผดียงหาตัวพระอลัชชี พึ่งมาพบเมื่อเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ในจังหวัดกาฬสินธุ์นี้เอง ก็ชอบกลอยู่แล้ว ข้าพเจ้าเกิดก็เกิดเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ตั้งใจจะทำกิจของศาสนาก็มีการอันถึงพร้อม ในกำหนดอันเดียวกัน บางที ต่อไปข้างหน้าหากชีวิตของข้าพเจ้ายังตั้งอยู่ไปนาน อาจจะบริหารพระพุทธศาสนานี้ให้เป็นยุคเป็นธรรมก็อาจเป็นได้

นี้แหละฟังดูเถิดท่านทั้งหลายเอ๋ย ความตั้งใจของผมได้เป็นมาแล้วอย่างนี้ ที่ไหนผมจะหวั่นไหวต่อความกระทบกระทั่งของท่านทั้งหลายด้วยฝีปากเท่านั้น มิได้มีเลยแม้แต่ชีวิตนี้ผมก็ได้สละลงแล้ว เพื่อกิจของศาสนาอันมีคุณานุภาพอันยิ่งใหญ่ไพศาล

ครั้นเมื่ออาตมาภาพหยุดพูดนิ่งอยู่ ฝ่ายคณะสงฆ์ก็เขียนคำร้องอุทธรณ์มาเป็นครั้งที่ ๒ ผลที่สุดพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมมุนีที่อยู่วัดบรมนิวาสทุกวันนี้ จึงตัดสินใจให้

ตัวอาตมาภาพลงไปชำระที่จังหวัดนครราชสีมา อาตมาภาพจึงมีจดหมายไปเรียนท่านอาจารย์สิงห์และอาจารย์มหาปิ่นพร้อมกับท่านพระครูวิเศษสุตคุณ เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่นตกลงท่านอาจารย์สิงห์และอาจารย์มหาปิ่นก็ลงมาแก้ไขช่วยที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมมุนีที่จังหวัดนครราชสีมา ตกลงท่านก็ตัดสินยกเลิกและเรียกเอาตัวของอาตมาภาพกลับไปอบรมปฏิปทาของศาสนาในสำนักของท่านอาจารย์สิงห์และท่านอาจารย์มหาปิ่นอีก ครั้นเมื่อกลับมาถึงสำนักของท่านอาจารย์สิงห์แล้ว ท่านก็แนะนำอุบายให้ว่า บัดนี้คณะปฏิบัติยังไม่มีความกล้าหาญเสมอภาคกัน ยังเริ่มริอยู่ จงปฏิบัติเรื่อย ๆ ไป ต่อเมื่อได้มีกาลอันถึงพร้อมจงทำกัน หากไม่มีโอกาสอันเหมาะแล้ว จงแสวงหาความพ้นทุกข์โดยส่วนตัวนั้นเถิด เพราะเวลานี้พวกปฏิบัติยังอ่อน เท่ากับกำลังหว่านข้าวกล้าลงในนานั่นเอง

ครั้นเมื่ออาตมาภาพได้รับโอวาทของท่านแล้ว จึงขอลาท่านไปจำพรรษาอยู่ที่ภูเขาฝายพญานาคในพรรษานั้นตั้งใจบำเพ็ญความสงบส่วนตัวก็นับว่าได้ความสบายใจ มิได้มีอุปสรรคอันหนึ่งอันใดเลย

ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว เที่ยวธุดงค์ไปทางจังหวัดมหาสารคาม ไปพักอยู่ที่บ้านแห่งหนึ่ง ยังมีคนตระกูลหนึ่งเขาเป็นคนมีทรัพย์พอสมควร เขาก็นิมนต์ให้พักอยู่ที่ป่าช้าได้ ๒๐ วัน แกคนนั้นเป็นคนเข้าออกปฏิบัติทั้งแม่ทั้งลูก ครั้นต่อมาโยม

คนนั้นจึงเล่าความเป็นมาของเขาว่า ผมก็แก่แล้ว การไปมาก็ไม่สะดวก และผมเป็นทุกข์อยู่อย่างหนึ่งคือ หากผมตายลงไป กลัวจะไม่มีใครจะพาลูกของผมอยู่ เพราะผมมีลูกสาวคนเดียวเท่านั้น ทรัพย์สิ่งของก็มากมาย ไม่รู้ว่าใครจะมาช่วยรักษาและพาลูกของผมอยู่กินไปล่วงหน้า คนโดยมากไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม เป็นแต่นักเล่นถั่วเล่นโปและนักเลงสุรา หากจะเอาคนพวกนั้นมาปกครองรักษาทรัพย์ ก็เป็นอันว่าถึงความฉิบหายเท่านั้น ท่านคุณเณรก็ยังดูน้อยยังหนุ่มนัก ขอให้อยู่ไปนาน ๆ ก่อน อย่าได้เที่ยวไปทางอื่นอีก หรือหากจะสึกออกมา พ่อก็จะมอบสมบัติให้ครอบครอง ดังนี้

ต่อไป อาตมาภาพก็นั่งนิ่งมิได้พูดคำหนึ่งคำใด ทำดุจกับว่านั่งสมาธิ ดูเหมือนว่าแกคนนั้นมีความละอายขึ้น แล้วก็ลากลับขึ้นบ้าน ครั้นเมื่อค่ำลงวันนั้นอาตมาภาพจึงพิจารณาต่อไปว่า บัดนี้เรามีอายุเพียง ๒๐ ปีเท่านั้น บัดนี้เราหนุ่มนักจะอยู่ในศาสนาตลอดชีวิตไหม ครั้นพิจารณาเช่นนี้ก็รู้สึกขึ้นทันทีว่า บัดนี้จิตของเราเอนเอียงเป็นไปตามความชักนำของโยมคนนั้น ครั้นระลึกขึ้นได้ทำความประดุจหนึ่งว่าขู่จิตของตนว่าแม้เราปฏิบัติหาทางพ้นทุกข์เป็นเวลา ๗ ปี นี้เรื่องการอะไรหนอจะมาสงสัยกับมาตุคามอยู่เช่นนี้ อย่าเลยนะสถานที่นี้เป็นอัปมงคลแล้ว เราควรหนีเสียเดี๋ยวนี้แหละดีกว่า ครั้นพิจารณาแล้วก็หนีไปในกลางคืนวันนั้น

ครั้นเดินไปตามทางกลางคืน วันนั้นตั้งใจพิจารณาว่า

เจ้าอวิชชาอยู่ลุ่มลึกนัก หากมาทำความวิจิกิจฉาสงสัยขึ้นมิเข้าเรื่องเข้าการ อย่าเลยนะเราจะต้องเข้าป่าช้าเข้ารกเพื่อดัดสันดานความลุ่มหลงตอนนี้ให้แยบคายลงไป

ครั้นเมื่อพิจารณาตกลงเช่นนั้นก็เที่ยวไปหาที่สงบอีก ๕ วัน ถึงแม่น้ำโขงแล้วก็เดินไปตามภูเขา อาศัยบิณฑบาตฉันตามบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยู่ตามชายเขา อีก ๓ วันถึงภูเขาคง แขวงเมืองคำทองก็พักทำความเพียรอยู่ถ้ำแห่งหนึ่งชื่อถ้ำสองห้องและพักจำพรรษาอยู่ที่นั่น ในกลางพรรษานั้นบำเพ็ญทรมานอดข้าว ๗ วัน ฉันหนหนึ่งจนตลอดพรรษา ในเดือนแรกนึกว่าชีวิตนี้จะตั้งอยู่ไม่ตลอด ๓ เดือน เพราะมีอาการเหน็บชาไปทั่วร่างกาย ครั้นถึงวันคำรบ ก็ฉันข้าว ขณะที่ฉันลงไปประมาณครึ่งอิ่ม เกิดอาการอยากนอนขึ้น ครั้นฉันจนอิ่มก็มีอาการมืดหน้ามืดตาถึงจะลืมตาอยู่ก็มองไม่เห็นอะไรมืดไปหมดถึงจะลืมตาดูตะวันก็ไม่เห็นตะวัน เป็นแต่จะนอนเสียให้ได้ นอนอิ่มหนึ่งแล้วตื่นนอนขึ้นมาแล้วจึงมองเห็นอะไรต่ออะไรได้

ครั้นต่อมาเดือนที่ ๒ ก็ทำอย่างนั้นเรื่อยไป คือ ๗ วันฉันหนหนึ่งถึงวันคำรบ ๗ แล้วก็ออกบิณฑบาตมาฉัน ครั้นฉันก็มีรสดี แต่ฉันมากไม่ได้ ถ้าฉันมากอาเจียนเสียหมด แต่ไม่ถึงกับมืดหน้ามืดตาอย่างก่อน ต่อนั้นก็อุตสาห์บำเพ็ญต่อในระหว่าง วันไหนยังไม่ถึงวันกำหนดฉัน ตื่นขึ้นแต่เช้า รู้สึกเหน็บชาขึ้นแต่ปลายเท้าจนถึงหนังศีรษะ ครั้นต่อไปจนตลอด

พรรษา ส่วนร่างกายรู้สึกซีดผอมเหี่ยวแห้งมาก ออกพรรษาแล้วก็กลับฉันทุกวันได้ ๑๖ วัน ปรากฏมีเหงื่อซึมปลายเท้าปลายมือและริมฝีปาก ส่วนผิวหนังยังยุบเหี่ยวเปราะลอกออกได้ยาว ๆ ตามหลังมือหรือศอกแขน ผิวหนังที่ลอกออกมามองส่องตะวันเห็นรูขนเป็นแถว ๆ ได้พิจารณาเป็นอนิจจังว่าดวงชีวิตยังตั้งอยู่ภายในกายนี้ แต่ผิวหนังที่ลอกออกมานี้ เขาตายไปแล้วจากความอยู่แห่งชีวิต ครั้นพิจารณาดังนี้ก็เกิดความสังเวชขึ้น รู้สึกจิตดิ่งลงไปตั้งอยู่ปกติ ต่อไปนั้นก็พิจารณาความสงบอันนั้นให้นิ่งอยู่ นิมิตปรากฏเห็นช้างสารใหญ่ทั้ง ๒ ตัว เข้ามาจับตัวอาตมาภาพขึ้นนั่งบนหลังแล้วพาขึ้นไปบนภูเขาสูง ๆ แล้วคว้าเอาผ้าไตรจีวรมาวางลงตรงไหล่ขวาแห่งอาตมาภาพ แล้วยกลงวางไว้ที่บนก้อนหินที่เป็นยอดภูเขา ต่อนั้นก็รู้สึกตัว ก็ยังนั่งสมาธินิ่งอยู่ที่ก้อนหินต่อนั้นก็พิจารณาต่อไป นี่เรื่องอะไร ได้คำตอบความว่า การอุปสมบทเป็นพระของเราจะเป็นผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายท่านจะโปรดอนุเคราะห์ ต่อนั้นอาตมาก็เที่ยวธุดงค์มาจากเมืองคำทองแดนของฝรั่งเศสเรื่อยมาถึงกรุงเทพฯ นี้ เมื่อเดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ครั้นมาถึงในวันนั้น พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมมุนีจึงเรียกเข้าไปถามว่า “เณรนี้หรือถูกเจ้าคณะแขวง จังหวัดกาฬสินธุ์กักตัว” อาตมาภาพก็รับตามเป็นจริง ท่านจึงจับไปดูลายมือลักษณะที่มีอยู่บนฝ่ามือแล้วท่านก็สั่งว่าจงหัดขานนาคเสีย

พอใกล้อุปสมบทแล้ว ครั้นวันหลัง ท่านก็สั่งไปกับแม่ชี

เป้าว่า เรียนท่านที่วังให้ทราบว่าอาตมาจะบวชพระรูปหนึ่ง หวังว่าคงไม่เหลือวิสัย ต่อนั้น คุณเป้าก็มาเรียนพระเดชพระคุณท่านที่วัง ก็รับอนุเคราะห์จัดการสมณบริขารอุปสมบทอาตมาภาพเป็นภิกษุขึ้นในศาสนา เมื่อเดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ใน พ.ศ. นั้น

ครั้นบวชแล้วก็อยู่ในกรุงเทพฯ นี้ไม่กี่วัน เดือน ๕ ข้างแรม ท่านเจ้าคุณนำตัวของอาตมาภาพกลับที่โคราช อาตมาภาพได้จำพรรษา ที่วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมานั้น

ครั้นออกพรรษาแล้ว อาตมาก็เที่ยวลงมาทางพระบาทสระบุรี เตลิดเข้ามาที่กรุงเทพฯ อยู่ ๘ วัน อาตมาภาพก็ขอเจริญพรลาพระเดชพระคุณ โปรดช่วยอนุเคราะห์ค่าโดยสารรถเสร็จแล้วอาตมาภาพก็กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวันกับอาจารย์สิงห์ที่โคราชอีก ในระหว่างกลางพรรษาที่ ๒ เกิดโรคเหน็บชา อ่อนเพลีย บางวันก็ออกไปบิณฑบาตไม่ได้ บางวันก็ไปได้ นึกว่าหายาที่ไหนมาฉันก็ไม่หาย นึกรำคาญใจขึ้นมา ก็นึกว่าจะไม่ฉันอาหารเสียเลย ให้มันตายเสียดีกว่าจะอยู่เป็นทุกข์ไปหลายวัน ครั้นพิจารณาตกลง

(ยังมีต่อเล่ม ๒ แต่หาต้นฉบับได้แต่เพียงเล่ม ๑ เท่านั้น)

วิธีบำเพ็ญสมาธิเบื้องต้น

โดย...ฐิตวณฺโณ ภิกฺขุ

นักเรียนหรือนักศึกษาผู้มีสุขภาพจิตดี ย่อมเรียนหนังสือได้ดี สามารถทำงานได้มาก และได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสามารถเข้ากับเพื่อน ๆ และช่วยเหลือสังคมได้ดี เพราะผู้มีสุขภาพจิตสูง ย่อมมีความสุข และความสำเร็จในชีวิตได้มากกว่าผู้มีสุขภาพจิตเสื่อมและอ่อนแอ เช่นเดียวกับผู้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ย่อมจะมีความสุขและความก้าวหน้าในชีวิตมากกว่าคนที่มีร่างกายอ่อนแอและเป็นโรค

อันร่างกายจะแข็งแรงมีสุขภาพดีได้ ก็เพราะเจ้าของออกกำลังกาย รู้จักรักษาสุขภาพ เช่น รู้จักบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะ พักผ่อนให้เพียงพอ และได้อากาศบริสุทธิ์ ข้อนี้ฉันใด จิตใจของมนุษย์เราจะมีสุขภาพสมบูรณ์ได้ ก็เพราะเจ้าของได้ฝึกฝนอบรมด้วยวิธีอันถูกต้อง ฉันนั้นเหมือนกัน และเป็นความจริงที่ว่าคนบางคนแม้จะมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแต่มีจิตใจอ่อนแอ เช่น ขี้โกรธ ขี้กลัว ตกใจง่าย หรือเป็นโรคประสาท เป็นต้น ก็ไม่อาจจะพบความสุขที่สมบูรณ์ได้ แม้เขาจะมีเงินทองทรัพย์สมบัติมากและมีเกียรติยศชื่อเสียงก็ตาม

ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีวิธีฝึกจิต เพราะจิตที่ฝึกได้ดีแล้ว ย่อมมีคุณภาพสูง ทั้งก่อให้เกิดความสงบสุขแก่เจ้าของและสังคมโดยส่วนรวมได้

ความสนใจในการฝึกจิตของชาวโลกปัจจุบัน

ในปัจจุบัน วิทยาการสมัยใหม่ ได้เจริญก้าวหน้าล้ำความเจริญทางด้านจิตใจไปเป็นอันมาก ซึ่งต่างจากสมัยก่อนที่ความเจริญทางด้านจิตใจของคนเราเหนือความเจริญทางด้านวัตถุ. จิตใจของคนในปัจจุบันนี้ จึงเกิดการพิการขึ้น เช่น เกิดโรคจิต โรคประสาทเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ของโลก เกิดสังคมพิการขึ้นทั่วไปและเกิดปัญหาสลับซับซ้อนมากขึ้นในสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัวและปัญหาเศรษฐกิจเป็นต้น ฉะนั้น มนุษย์เราจึงหาทางออกโดยการหันมาสนใจความเจริญทางด้านจิตใจ กล่าวคือการฝึกจิตตามหลักทางศาสนา โดยเฉพาะการฝึกจิตตามหลักพุทธศาสนาที่เรียกกันว่า **การทำสมาธิ** หรือ **การทำกรรมฐาน** นั้น มีผู้หันมาสนใจกันมากเป็นพิเศษทั่วโลก ชาวต่างประเทศที่หันมาสนใจพระพุทธศาสนานั้น เขาจะสนใจการฝึกกรรมฐานเป็นพิเศษ ถึงกับมีสำนักฝึกกรรมฐานขึ้นทั่วทุกแห่งที่พระพุทธศาสนาแผ่ไปถึง. แม้ในประเทศไทยเรา

เอง ปัจจุบันนี้ ก็มีคนมาสนใจด้านกรรมฐานกันมากกว่าแต่ก่อน และมีทุกเพศทุกวัย

ส่วนประเทศทางตะวันตกในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกามีประชาชนหนุ่มสาว นักศึกษาหันมาฝึกสมาธิกันมากเป็นพิเศษ และสมาธิที่เขาฝึกกันมากก็คือ TRANSCENDENTAL MEDITATION หรือที่เรียกโดยย่อว่า T.M. ซึ่งมหาฤาษีมเหศจากอินเดียได้นำเข้าไปเผยแผ่ไว้ในสหรัฐเมื่อประมาณ ๓๐ ปีมาแล้ว ต้องเสียเงินค่าเล่าเรียน. ขณะนี้มีศูนย์ฝึก T.M. อยู่ทั่วโลกประมาณ ๓๖๐ แห่ง. แม้แต่ประเทศไทยเราก็มีศูนย์ T.M. เช่นกัน เพราะมีนักศึกษาไทยที่เคยเข้าไปเรียนอยู่ในสหรัฐอเมริกานำเข้ามาเผยแผ่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเขาได้รับผลดีจากการฝึก T.M. มาแล้ว. สมาธิแบบ T.M. นี้ก็คล้ายกับสมาธิในพระพุทธศาสนามาก แต่ก็ไม่เหมือนกันทีเดียว ถ้าเทียบกันแล้ว ก็เป็นสมาธิขั้นต้นในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เขาฝึกกันเป็นประจำทุกวัน ๆ ละ ๒ เวลา ติดต่อกันเป็นปี ๆ เขาจึงทำกันได้ผลมาก. สมาธิในพระพุทธศาสนาถ้าเราได้ฝึกกันอย่างจริงจังและใช้เวลาฝึกติดต่อกันเป็นปี ๆ เช่นนี้ ก็ย่อมได้รับผลเช่นกัน และมีผลเหนือกว่าด้วย เพราะเป็นสมาธิที่พระพุทธเจ้าทรงทดสอบได้ผลเป็นอย่างดีมาแล้ว

ประโยชน์ของการฝึกจิต

การฝึกจิตนั้น มีคุณค่าต่อชีวิตมาก เพราะทำตนให้เป็นผู้ประเสริฐขึ้น ดังนั้น ผู้ที่ฝึกจิตได้ถูกต้อง แม้เพียงขั้นสมาธิก็ย่อมได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าเป็นนักเรียนนักศึกษาก็สามารถเรียนหนังสือได้ผลดีเพิ่มขึ้น ได้คะแนนสูง เพราะมีจิตใจสงบ จึงทำให้มีความจำแม่นยำและดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

๒. ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะมีสติสมบูรณ์ขึ้น

๓. สามารถทำงานได้มากขึ้นและได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ทำให้โรคภัยไข้เจ็บบางอย่างหายไปได้

๕. ทำให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็น มีความสุขใจได้มาก มีผิวพรรณผ่องใส มีจิตใจเบิกบาน และมีอายุยืน

๖. ทำให้อยู่ในสังคมอย่างปกติสุข เช่น ถ้าอยู่ในโรงเรียนก็ทำให้เพื่อน ๆ และครูพลอยได้รับความสุข ถ้าหากอยู่ในบ้านก็ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข ถ้าอยู่ในที่ทำงานก็ทำให้เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชาพลอยได้รับความสุขไปด้วย

๗. สามารถเผชิญต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างใจเย็น รวมทั้งสามารถแก้ไขความยุ่งยากและความเดือดร้อนวุ่นวายในชีวิตได้ด้วยวิธีอันถูกต้อง

๘. สามารถกำจัดนิวรณ์ที่รบกวนจิตใจลงได้ หรืออย่างน้อยก็ทำให้เบาบางลงได้

๙. ถ้าทำได้ถึงขั้นสูงก็ย่อมได้รับความสุขอันเลิศยิ่ง และอาจสามารถได้อำนาจจิตพิเศษ เช่น รู้ใจคนอื่น เป็นต้น

๑๐. ทำให้เป็นพื้นฐานโดยตรงในการเจริญวิปัสสนา

ความสุข ๒ อย่าง

ทุกคนที่เกิดมาล้วนรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น และความสุขที่มนุษย์ต้องการนั้นมี ๒ อย่าง คือ

๑. ความสุขทางกาย

๒. ความสุขทางใจ

ความสุขทั้ง ๒ อย่างนี้ต้องอาศัยกันและกัน คือ ถ้ากายเป็นสุขแล้วก็จะทำให้ใจเป็นสุขด้วย หรือ ถ้าใจเป็นสุขแล้วก็จะทำให้กายมีความสุขด้วย เช่นเดียวกับเรื่องความทุกข์ เพราะกายกับจิตมีความเกี่ยวเนื่องกัน แม้พระพุทธศาสนาจะยอมรับความสุขทั้ง ๒ อย่างนี้ แต่ก็ยกย่องจิตว่าประเสริฐกว่ากาย เพราะกายนั้น (รวมทั้งสมอง) เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งของ

จิต. จิตเป็นผู้นำ และยกย่องความสุขทางใจว่าดีกว่าความสุขทุกชนิด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"ความสุขอย่างอื่นที่จะยิ่งไปกว่าความสงบไม่มี *(นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ)*"**. และความสุขที่แท้จริงนั้น เราไม่อาจจะหาได้จากทรัพย์สินสมบัติ จากอำนาจ จากกามสุข หรือแม้จากเกียรติยศชื่อเสียง ดังเราจะเห็นได้ว่า มีคนร่ำรวย มีชื่อเสียง และมีตำแหน่งฐานะดีเป็นจำนวนมาก ที่ไม่อาจมีความสุขได้จากสิ่งที่ตนมี เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่บ่อเกิดแห่งความสุขที่แท้จริง ซ้ำก่อให้เกิดความทุกข์จากสิ่งที่ตนมีเสียอีก แต่ความสุขที่แท้จริงนั้นจะหาได้จากจิตอันอยู่ในตัวเรานี้เอง. และคนที่จะได้รับความสุขชนิดนี้นั้นก็จะต้องฝึกจิตของตนตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและพิสูจน์มาแล้ว.

กรรมฐาน

การฝึกจิตในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ***ภาวนา-การอบรมจิต*** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ***กรรมฐาน*** คือ ***งานที่ทำใจให้สูงขึ้นให้ประเสริฐขึ้น*** ไม่ปล่อยให้ใจว่างงาน เพราะถ้าปล่อยให้ใจว่างงานก็จะก่อให้เกิดความยุ่งยาก เป็นทางของกิเลสที่กลุ้มรุมใจ จึงควรฝึกจิตไม่ให้ว่างงาน ด้วยการให้จิตอยู่ในกรรมฐาน.

กรรมฐานในพระพุทธศาสนามี ๒ ชนิด คือ :-

๑. *สมถกรรมฐาน* คือ การทำใจให้สงบจากกิเลสประเภทนิวรณ์ที่กลุ้มรุมใจ ได้แก่ *การทำสมาธินั่นเอง*

๒. *วิปัสสนากรรมฐาน* คือ การฝึกจิตให้รู้แจ้งเห็นจริง จนทำลายกิเลสได้ และวิปัสสนากรรมฐานนี้มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

อานาปานสติสมาธิ

ในที่นี้ จะแสดงวิธีฝึกจิตประเภทแรก คือ การทำสมาธิโดยใช้หลักสมถกรรมฐาน. วิธีทำสมาธิในพุทธศาสนามีถึง ๔๐ วิธี ทั้งนี้ก็เพื่อให้เหมาะกับอุปนิสัยของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน เพื่อผู้ปฏิบัติได้เอาไปใช้ให้เหมาะกับอุปนิสัยของตน เหมือนยาที่มีหลายขนานก็เพื่อให้เหมาะกับโรคของคนไข้แต่ละคน แต่ในที่นี้จะได้อธิบายถึงการฝึกจิต โดยการกำหนดลมหายใจเข้าออก ที่เรียกกันว่า ***อานาปานสติภาวนา*** หรือ ***อานาปานสติสมาธิ*** อันเป็นวิธีฝึกจิตอย่างหนึ่ง ในจำนวนหลักการฝึกสมาธิ ๔๐ วิธี ในพระพุทธศาสนา เพราะการฝึกจิตด้วยการกำหนดลมหายใจนี้ เหมาะสำหรับนักเรียนนักศึกษาและคนทั่วไปมาก ทั้งเป็นกรรมฐานที่ทำได้ด้วยกัน

ทุกคน และทำได้ไม่ยากด้วย เพราะทุกคนมีลมหายใจอยู่แล้ว และในประเทศไทยเราก็นิยมฝึกจิตด้วยอานาปานสติมากที่สุด

วิธีฝึก

ในที่นี้จะนำวิธีฝึกอานาปานสติ มากล่าวไว้แต่โดยย่อ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับท่านผู้สนใจจะได้นำไปใช้ได้โดยสะดวก

ขั้นเตรียมการก่อนลงมือปฏิบัติ

ผู้ฝึกจิตตามหลักพระพุทธศาสนา ในเบื้องต้นจะต้องทำสิ่งดังต่อไปนี้ :-

๑. **สมาทานศีล** การสมาทานศีลนี้ อย่างน้อยให้สมาทานศีล ๕ โดยขอรับศีลจากภิกษุสามเณรก็ได้ หรือตั้งวิรัติ คือ งดเว้นเอาด้วยตนเองก็ได้ ถ้าหากข้อใดขาดก็อธิษฐานงดเว้นเอาเองใหม่ ก็เป็นผู้มีศีลขึ้นตามเดิม เพราะศีลนี้เป็นรากฐานสำคัญมากในการทำสมาธิ

๒. **ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย** คือให้ประณมมือขึ้นแล้วตั้งจิตน้อมระลึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ยึดถือเป็นที่พึ่งที่ระลึก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและสร้างความผ่องใสให้แก่ใจ

๓. **แผ่เมตตา** คือ แผ่ความปรารถนาดีไปยังมนุษย์และสัตว์ทุกจำพวก โดยปรารถนาให้มนุษย์และสัตว์ทั้งปวง

ปราศจากทุกข์และเป็นสุขโดยทั่วกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ปลอดภัยจากศัตรู และจากการพยาบาทจองเวร

๔. **ตัดกังวล** คือ เมื่อเริ่มจะทำสมาธินั้น ให้ตัดความกังวลต่าง ๆ ออกเสีย เช่นกังวลเรื่องงาน การเรียน ญาติพี่น้องและอื่น ๆ ให้ออกไปจากใจเสียชั่วคราวในเวลาที่เราทำสมาธิ ไม่คิดถึงเรื่องในอดีตที่ผ่านมาแล้ว ไม่คิดถึงเรื่องอนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่ให้คิดถึงปัจจุบัน คืออารมณ์ของกรรมฐานเท่านั้นซึ่งในที่นี้ก็คือ *ลมหายใจเข้า-ออก.* กำหนดจะนั่งสักกี่นาที เช่น ๑๐ นาที ๑๕ นาที หรือ ๓๐ นาที ก็ขอให้ตัดความกังวลใจต่าง ๆ ออก ไปตามกำหนดเวลานั้น โดยตั้งจิตอธิษฐานว่าจะคิดถึงแต่อารมณ์ในปัจจุบันคือ *ลมหายใจเข้า-ออกเท่านั้น* ทั้งนี้ก็เพื่อกันไม่ให้ใจลอย ไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในขณะทำสมาธิ

๕. **กำหนดเวลาในการฝึก** เวลาในการฝึกสมาธิที่ดีที่สุดก็คือเวลาก่อนนอน หลังจากไหว้พระสวดมนต์แล้ว หรือเวลาตื่นนอน โดยใช้เวลาทำสมาธิแต่ละครั้ง ๒๐-๓๐ นาที ถ้าทำได้วันละ ๒ ครั้ง ก็จะดีมาก แต่ถ้าทำในห้องเรียนหรือในห้องฝึกสมาธิ สำหรับนักเรียนแล้ว ควรใช้เวลาอย่างน้อย ๑๐-๑๕ นาที ในการฝึกแต่ละครั้ง

ขั้นลงมือฝึก

ก. **การนั่ง** การนั่งทำสมาธินั้น จะนั่งบนพื้นหรือบนเก้าอี้ก็ได้ แล้วแต่ความสะดวกกับสถานที่นั้น ๆ หรือความ

ถนัดของแต่ละคน แต่สำหรับนักเรียนที่ฝึกในห้องเรียนก็ควรนั่งเก้าอี้ เพราะห้องเรียนอำนวยและการนั่งเก้าอี้ก็สะดวกกว่าการนั่งกับพื้นสำหรับผู้ฝึกใหม่ แต่อย่าพิงพนักเก้าอี้ เพราะจะทำให้ง่วงได้ง่าย

ถ้านั่งกับพื้น ผู้ชายนั่งขัดสมาธิ ผู้หญิงนั่งพับเพียบก็ได้ตามแต่ถนัด โดยให้นั่งเหมือนพระพุทธรูปปางสมาธิ คือนั่งเอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย เอามือขวาทับมือซ้าย นั่งตัวตรงเพื่อให้ลมหายใจเดินสะดวก กำหนดสติไว้ให้มั่นคง เพราะสติจำเป็นอย่างที่สุดในการทำสมาธิ ควบคุมใจไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในภายนอก พร้อมกับมีคำบริกรรมกำกับเพื่อให้ใจมีเครื่องยึดคือภาวนาว่า **พุท** เมื่อหายใจเข้า และภาวนาว่า **โธ** เมื่อหายใจออก หรือใครจะกำหนดลมหายใจโดยไม่มีคำบริกรรมก็ได้

การนั่ง ควรนั่งหลับตา เพื่อกันไม่ให้จิตฟุ้งซ่านออกไปทางตา แต่ถ้าผู้ใดนั่งหลับตา มักจะง่วง ก็ให้นั่งลืมตามองเฉพาะที่ปลายจมูกของตน จนไม่เห็นสิ่งอื่น จะเห็นหรือไม่เห็นอะไรก็ตาม ขอให้จ้องมองเท่านั้น พอชินเข้าจะได้ผลดีกว่าหลับตา ทำไปเรื่อย ๆ จนตาหลับไปเอง

ข. กำหนดลมหายใจ การกำหนดลมหายใจนั้น ให้ทำตามลำดับ ดังนี้ :-

๑. ***ขั้นวิ่งตามลม*** คือ เมื่อเริ่มกำหนดลมหายใจก็สูดลมหายใจเข้าให้แรงจนเต็มปอดประมาณ ๓ ครั้ง เพื่อ

จะกำหนดการเข้า-ออกได้สะดวก ต่อจากนั้นก็ปล่อยลมหายใจเข้า-ออกตามสบาย อย่าบังคับลมหายใจ ปล่อยให้เข้า-ออกตามธรรมชาติ ทำใจให้สบาย เข้าก็ให้รู้ว่าเข้า ออกก็ให้รู้ว่าออก ยาวก็ให้รู้ว่ายาว สั้นก็ให้รู้ว่าสั้น ดึงไปดึงมาเหมือนคนเลื่อยไม้ อย่าเกร็งตัว หายใจเข้าพร้อมกับภาวนาว่า **"พุท"** หายใจออกพร้อมกับภาวนาว่า **"โธ"** โดยส่งใจกำหนดวิ่งตามลมไปตามจุดกำหนดทั้ง ๓ จุด คือ **ปลายจมูก ๑ ท่ามกลางอก ๑ ที่ท้อง ๑**

ปลายจมูก เป็นต้นลมของลมหายใจเข้า กลางอกเป็นท่ามกลาง ท้องเป็นที่สุดของลมเข้า และเมื่อลมออก ท้องเป็นต้นลมของลมหายใจออก กลางอกเป็นท่ามกลาง ปลายจมูกเป็นที่สุดของลมหายใจออก. หรือจะกำหนดเพียง ๒ จุดก็ได้ คือ ปลายจมูกกับที่ท้อง แล้วติดตามลมไปจนสุดปลายทั้ง ๒ คอยระวังใจ (สติ) ให้จับอยู่ที่ลมหายใจเท่านั้น ให้เหมือนคนไกวเปลเฝ้าดูเด็ก ต้องคอยจ้องตามเปลที่แกว่งไปสุดข้างทั้ง ๒ แต่ละข้าง เพื่อคอยดูไม่ให้เด็กดิ้นหลุดตกลงมาจากเปล และเพื่อให้หลับในที่สุด. ผู้ฝึกจิตก็เช่นเดียวกัน ต้องคอยควบคุมจิตใจไม่ให้ดิ้นไปข้างนอก และคอยควบคุมให้มันสงบลงในที่สุด โดยใช้เปลคือลมหายใจเป็นเครื่องกล่อม

เมื่อสามารถตามลมได้ตลอดเวลา จนจิตไม่ฟุ้งซ่านออกไปข้างนอกแล้ว *ก็ชื่อว่าทำสำเร็จในขั้นที่หนึ่ง*

๒. *ขั้นกำหนดอยู่ที่จุดแห่งหนึ่ง* เมื่อกำหนดลมหายใจเข้า-ออก โดยคอยตามลมไปจนจิตไม่ฟุ้งซ่านไปภายนอกแล้ว ก็ให้เปลี่ยนมากำหนดจิตไว้เฉพาะจุดหนึ่ง ในจุดทั้ง ๓ คือ **ที่ปลายจมูก ท่ามกลางอก และที่ท้อง** ตามที่จะกำหนดได้ถนัด ไม่ต้องวิ่งตามลมเหมือนขั้นแรก. แต่ที่นิยมกันส่วนมากให้กำหนดอยู่เฉพาะที่ปลายจมูก อันเป็นทางเข้า-ออกของลม ซึ่งง่ายกว่าการกำหนดที่จุดอื่น คือคอยจับอยู่เฉพาะที่ปลายจมูกเท่านั้น เหมือนกับนายโคบาล (คนเลี้ยงวัว) ที่ฉลาดเมื่อปล่อยวัวออกจากคอกแต่เช้าแล้ว ก็ไม่ต้องตามหลังมันอยู่ตลอดเวลา แต่ไปนั่งรออยู่ที่ท่าน้ำหรือแหล่งน้ำที่วัวจะต้องลงกินในเวลาเย็นทุกวัน แล้วก็จับต้อนเข้าคอกได้โดยสะดวก ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยเสียเวลาที่ต้องคอยตามหลังวัวอยู่ตลอดเวลา. ผู้ฝึกจิตก็เช่นเดียวกัน กำหนดอยู่ที่ปลายจมูกไม่ไปไหน คอยจับอยู่ที่จมูกเพียงแห่งเดียว เพราะเมื่อลมหายใจเข้าแล้วก็ต้องออกทางนี้แน่นอน ทำอยู่อย่างนี้เรื่อยไป. หรือผู้ใดเห็นว่าในขั้นตามลมนั้นตนชำนาญแล้วก็ข้ามมาขั้นสองนี้เลย

เมื่อกำหนดจิตอยู่เฉพาะปลายจมูก ไม่ฟุ้งซ่านไปข้างนอกแล้ว *ชื่อว่าสำเร็จในขั้นที่สอง.* ขั้นวิ่งตามลมในขั้นที่หนึ่งนั้นลมหายใจยังหยาบอยู่ แต่ในขั้นที่สองนี้ ลมหายใจจะละเอียดมาก จนบางครั้งไม่รู้ว่ามีลมกระทบส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายเลย เหมือนกับไม่มีลมหายใจ อันแสดงว่าจิตเริ่ม

สงบมากแล้ว แต่ต้องพยายามกำหนดในขณะหายใจเข้า-ออกให้ได้ตลอดเวลา ก็จะเพิ่มความสงบสุขและพลังให้แก่จิตได้มากทีเดียว

ถ้าทำได้ถึงขั้นนี้ก็นับว่าได้สมาธิดีพอสมควร ส่วนขั้นสูงขึ้นไปกว่านี้ ผู้สนใจจะศึกษาได้จากอาจารย์กรรมฐานหรือหนังสือกรรมฐานทั่วไป

การกำหนดลมหายใจด้วยการนับ

หากท่านผู้ใด ฝึกสมาธิด้วยวิธีข้างต้นไม่ได้ผลดี หรือสามารถทำได้ดีแล้ว แต่ต้องการจะหาวิธีใหม่บ้าง ก็ลองหันมากำหนดลมหายใจด้วยการนับ ก็อาจจะได้ผลดี หรือได้ผลเพิ่มขึ้น เพราะอุปนิสัยของแต่ละคนถนัดไม่เหมือนกัน

การกำหนดลมหายใจด้วยการนับนี้ เรียกว่า *คณนา-การนับ* โดยส่งใจไปกำหนดนับอยู่ที่ปลายจมูกแห่งเดียว หายใจเข้าก็ให้รู้ว่าหายใจเข้า หายใจออกก็ให้รู้ว่าหายใจออก คณนามีอยู่ ๒ วิธี คือ :-

๑. ***การนับอย่างช้า***

๒. ***การนับอย่างเร็ว***

การนับอย่างช้า คือ เมื่อผู้ฝึกได้เตรียมการเบื้องต้นต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว และเข้านั่งประจำที่ในการฝึกพร้อมแล้ว

ก็ให้เริ่มนับ (นับแต่เพียงในใจ) โดยนับเป็นคู่ ๆ ดังนี้ :-

รอบที่หนึ่ง

หายใจเข้า	นับว่า	หนึ่ง	หายใจออก	นับว่า	หนึ่ง
"	"	สอง	"	"	สอง
"	"	สาม	"	"	สาม
"	"	สี่	"	"	สี่
"	"	ห้า	"	"	ห้า

แล้วเริ่มนับถอยมาจาก ห้า-ห้า จนถึง หนึ่ง-หนึ่ง ใหม่ ดังนี้ :-

หายใจเข้า	นับว่า	ห้า	หายใจออก	นับว่า	ห้า
"	"	สี่	"	"	สี่
"	"	สาม	"	"	สาม
"	"	สอง	"	"	สอง
"	"	หนึ่ง	"	"	หนึ่ง

รอบที่สอง เริ่มนับจาก หนึ่ง-หนึ่ง ไปจนถึง หก-หก แล้วย้อนกลับใหม่ โดยนับจาก หก-หก มาจนถึง หนึ่ง-หนึ่งอีก

รอบที่สาม เริ่มนับจาก หนึ่ง-หนึ่ง ไปจนถึง เจ็ด-เจ็ด แล้วย้อนกลับมาใหม่ โดยนับจาก เจ็ด-เจ็ด มาจนถึง หนึ่ง-หนึ่งอีก

รอบที่สี่ เริ่มนับจาก หนึ่ง-หนึ่ง ไปจนถึง แปด-แปด แล้วย้อนกลับใหม่ โดยนับจาก แปด-แปด มาจนถึง หนึ่ง-หนึ่ง

อีก

รอบที่ห้า เริ่มนับจาก หนึ่ง-หนึ่ง ไปจนถึง เก้า-เก้า แล้วย้อนกลับใหม่ โดยนับจาก เก้า-เก้า มาจนถึง หนึ่ง-หนึ่งอีก

รอบที่หก เริ่มนับจาก หนึ่ง-หนึ่ง ไปจนถึง สิบ-สิบ แล้วย้อนกลับใหม่ โดยนับจาก สิบ-สิบ มาจนถึง หนึ่ง-หนึ่งอีก

เมื่อนับครบทุกรอบแล้ว ให้กลับมานับตั้งรอบที่หนึ่งอีก นับเรื่อยไปอยู่อย่างนี้จนการนับไม่หลงลืมและไม่ข้ามลำดับ ถ้ารอบใดนับผิดก็ให้นับใหม่ในรอบนั้น จนนับได้คล่องแคล่ว ลมหายใจเข้าออกปรากฏชัด ทำให้จิตสงบดีขึ้น ก็จะได้ผลดีในการฝึกจิตในเบื้องต้น

นับอย่างเร็ว

เมื่อสามารถฝึกจิตด้วยการนับอย่างช้าจนลมหายใจเข้า-ออกปรากฏชัดแล้ว ต่อจากนั้นก็ให้เปลี่ยนมาเป็นการนับอย่างเร็ว โดยไม่ใส่ใจหรือไม่คำนึงถึงลมหายใจเข้า-ออก คอยกำหนดเฉพาะลมหายใจที่มากระทบจมูกเพียงแห่งเดียว ไม่ต้องนับเป็นคู่ แต่นับเรียงลำดับไปตามตัวเลข อย่างน้อย ๑-๕ อย่างมาก ๑-๑๐ ดังนี้

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ [เข้า-ออก]

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ [เข้า-ออก]

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ [เข้า-ออก]

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ [เข้า-ออก]

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ [เข้า-ออก]

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ [เข้า-ออก]

เมื่อนับถึง ๑๐ แล้ว ก็ให้กลับมาตั้งรอบที่หนึ่งอีก นับเรื่อยไปอยู่อย่างนี้ จนการนับไม่หลงลืม ไม่ข้ามลำดับ เป็นไปคล่องไม่สับสน จนกระทั่ง จิตสงบลงไปได้ไม่ฟุ้งซ่าน หรือสามารถรวมเข้าดีแล้วก็เลิกนับมากำหนดรู้เฉพาะลมหายใจเข้าออกอยู่ที่ปลายจมูกหรือริมฝีปากข้างบนเท่านั้น *จึงนับว่าสำเร็จในขั้นนี้*

อนึ่ง ในการนับนี้ มีกฎอยู่ว่า *ไม่ควรนับให้ต่ำกว่า ๕ ไม่ควรนับให้เกินกว่า ๑๐ และไม่ควรนับให้ข้ามลำดับ* ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้านับต่ำกว่า ๕ ใจจะกระวนกระวายอยู่ในวงที่แคบเหมือนฝูงโคที่แออัดอยู่ในคอกที่คับแคบ ถ้านับเกินกว่า ๑๐ ใจก็จะมุ่งแต่การนับมากกว่ากำหนดลมหายใจ และถ้านับข้ามลำดับ ใจก็จะคิดกังวลไปว่ากรรมฐานถึงที่สุดแล้วหรือยังไม่ถึง ซึ่งจะทำให้ใจฟุ้งซ่านได้ ***ฉะนั้น*** *ผู้ปฏิบัติควรจะเว้นข้อห้ามดังกล่าวเสีย*

การฝึกจิตด้วยการนับนี้ เป็นการฝึกจิตให้สงบได้วิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีฝึกจิตที่ได้ผลอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ขอแนะนำว่า การฝึกสมาธิที่จะได้ผลดีนั้น จะต้องมีอาจารย์เป็นผู้คอยแนะนำควบคุม เพราะการฝึกโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา หรือโดยไม่มี

อาจารย์ควบคุมแนะนำนั้น อาจจะได้ผลน้อยหรือไม่ได้ผลเลย หรืออาจจะเกิดผลเสียก็ได้ ฉะนั้น อาจารย์ผู้สอนจึงมีความสำคัญมากสำหรับผู้ฝึกสมาธิ และการฝึกนั้นก็ต้องค่อยทำค่อยไป อย่าฝึกด้วยความหักโหม และควรฝึกเป็นประจำทุกวัน เช่นเดียวกับการออกกำลังกาย จึงจะได้ผลดี

คำสอนของพระพุทธเจ้านั้นต้องพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติ จึงจะเข้าใจได้ซาบซึ้ง ไม่ใช่เพียงแต่การคิดเอา ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว พระธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ก็ย่อมจะรักษาผู้ประพฤติธรรมให้มีความสุขความเจริญได้อย่างแน่นอน.

หลัก ๗ ประการที่จำเป็น ในการเจริญอานาปานสติ

๑. **ต้องนั่งตัวตรง** *คือ อกยืด ไหล่ตรง และคอตรง*

๒. **อย่านั่งเกร็งตัว** *ให้คลายเครียดทั้งร่างกายและจิตใจ โดยทำใจให้สบายและเบิกบาน เพราะการเกร็งตัวจะทำให้ปวดเมื่อย และมึนศีรษะได้ง่าย*

๓. **จงให้สัญญาแก่ตัวเองว่า จะนั่งให้ได้ตามกำหนดเวลาที่ตั้งไว้** *จะไม่ส่งจิตออกนอกกาย หรือเลิกปฏิบัติก่อนถึงเวลาที่กำหนดไว้ โดยมีใจเด็ดเดี่ยวในการบำเพ็ญ*

๔. **จงตั้งจิตอธิษฐาน อ้างคุณพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง** *เพื่อให้เกิดความสวัสดีในการบำเพ็ญ พร้อมกับกล่าวคำว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ ทุกครั้งที่เริ่มบำเพ็ญ เพื่อสร้างศรัทธาให้ใจมั่นคง หนักแน่น และเกิดการคุ้มครองในขณะนั่งสมาธิ*

๕. **จงตัดความกังวลหรือความห่วงใยทุกประเภทให้หมดในขณะนั่งสมาธิ** *เพื่อป้องกันการใจลอย*

๖. **อย่าบังคับลมหายใจให้สั้นหรือยาว ให้เข้าหรือออก**

เพราะจะทำให้มึนงงศีรษะได้ แต่ปล่อยลมหายใจไปตามธรรมชาติ โดยมีสติจับอยู่ที่ลมหายใจตลอดเวลา

๗. **อย่าส่งจิตออกนอกกายไปคิดถึงเรื่องอดีต หรือเรื่อง** *อนาคต แต่จะมีสติจับอยู่ที่ปัจจุบันคือลมหายใจเข้าออกเท่านั้น เพราะปัจจุบันสำคัญมากในการฝึกจิต*

อิริยาบถสี่ของพระกรรมฐาน
ผู้เจริญอานาปานสติกรรมฐาน

๑. ท่ายืนทำสมาธิ

วิธียืน ยืนท่าสงบ สายตาทอดลง โดยยืนตัวตรง เอามือซ้ายวางลงบนหน้าท้อง แล้วเอามือขวาทับลงมือซ้าย แล้วเริ่มกำหนดลมหายใจเข้าออก เมื่อหายใจเข้า ภาวนาว่า พุท

เมื่อหายใจออก ภาวนาว่า โธ และภาวนาว่า พุท–โธ, พุท–โธ, พุท–โธ, เรื่อยไปจนกว่าจะเปลี่ยนอิริยาบถใหม่.

๒. ท่าเดินจงกรม

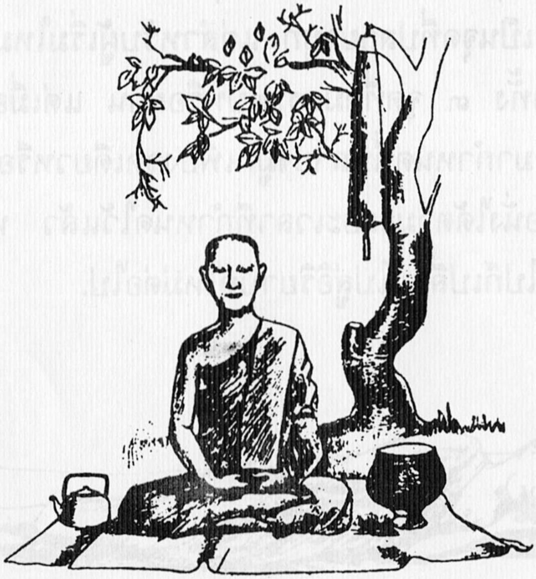
วิธีเดิน เริ่มด้วยการยืนท่าสงบก่อน ก้มไปข้างหน้านิดหนึ่ง มือซ้ายเอาวางบนหน้าท้องแล้วเอามือขวาทับลงบนมือซ้าย เดินทอดสายตาลงไปข้างหน้าประมาณ ๑ วา ก้าวไปแต่พอดี คืออย่าให้ช้านัก อย่าให้เร็วนัก อย่าให้ยาวนัก อย่าให้สั้นนัก ก้าวเท้าขวาไปก่อนพร้อมกับภาวนาว่า **พุท** แล้ว

ก้าวเท้าซ้ายไปพร้อมกับภาวนาว่า โธ โดยส่งใจไปกำหนดอยู่ที่การก้าวของขาหรือที่เหยียบลงกับพื้น แล้วเดินภาวนาว่า พุท–โธ, พุท–โธ, พุท–โธ, เรื่อยไป โดยใช้ระยะทางสำหรับเดินจงกรมอย่างสั้นไม่น้อยกว่า ๒๕ ก้าว อย่างยาวไม่เกิน ๕๐ ก้าว แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย จะสั้นกว่า ๒๕ ก้าว ก็ได้ พอเดินถึงปลายสุดด้านหนึ่งของสถานที่จงกรมอย่าเพิ่งด่วนหมุนตัวกลับ ต้องยืนก่อน แล้วจึงค่อย ๆ หมุนตัวไปทางขวา (ขณะยืนให้กำหนดรู้ตัวว่า เรากำลังยืนหรือจะกำหนดลมหายใจเข้าออกก็ได้ และขณะเลี้ยวก็ให้กำหนดว่า เรากำลังเลี้ยว หรือเมื่อหมุนเท้าขวาไปก็ให้ภาวนาว่า พุท หมุนเท้าซ้ายไปก็ให้ภาวนาว่า โธ ก็ได้) ก่อนจะเดินต่อไปให้ยืนกำหนดลมหายใจอยู่ครั้งหนึ่ง คือกำหนดพร้อมด้วยภาวนาว่า พุท–โธ ครั้งหนึ่ง แล้วจึงก้าวเดินต่อไป โดยกำหนดการก้าวของขาพร้อมกับภาวนาว่า พุท–โธ, พุท–โธ, พุท–โธ, เรื่อยไป โดยใช้เวลา ๑๕ นาที ถึง ๓๐ นาที หรือถึง ๑ ชั่วโมง หรือตามความต้องการจนกว่าจะเปลี่ยนอิริยาบถใหม่.

๓. ท่านั่งสมาธิ

ภาพแสดงจุดหรือฐานที่ลมกระทบ ๓ จุด คือ ปลายจมูกหรือริมฝีปากบน ท่ามกลางอก และที่ท้อง ขณะที่นั่งเจริญอานาปานสติกรรมฐาน

ท่านั่งสมาธิ

วิธีนั่ง นั่งเหมือนพระพุทธรูปปางสมาธิ คือนั่งเอาเท้าขวาทับเท้าซ้าย เอามือซ้ายวางบนหน้าตัก และเอามือขวาทับมือซ้าย นั่งตัวตรงดำรงสติไว้ให้มั่น ควบคุมมิให้ใจฟุ้งซ่านไปภายนอก แล้วกำหนดลมหายใจเข้าออก ปล่อยให้เข้าออกตามสบาย พร้อมกับภาวนาว่า **พุท** เมื่อหายใจเข้า และภาวนาว่า **โธ** เมื่อหายใจออก โดยกำหนดจุดหรือฐานที่ลมกระทบ ๓

จุด คือปลายจมูก หรือริมฝีปากบน ๑ ท่ามกลางอก ๑ ที่ท้อง ๑ ใน ๓ จุดนี้ จุดใดกำหนดได้ง่ายที่สุด ท่านให้ถือเอาจุดนั้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นจุดที่ปลายจมูก แต่สำหรับผู้เริ่มใหม่ ๆ นั้นจะต้องกำหนดทั้ง ๓ จุดที่ลมกระทบหรือผ่าน แต่เมื่อกำหนดได้คล่องแล้วก็มากำหนดที่ปลายจมูกเพียงจุดเดียวหรือตามถนัด

เมื่อนั่งได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้ว หรือรู้สึกว่านั่งนานเกินไปก็เปลี่ยนไปสู่อิริยาบถใหม่ต่อไป.

๔. ท่านอนทำสมาธิ

วิธีนอน นอนด้วยอาการอันสงบแบบสีหไสยาสน์ คือนอนตะแคงขวา **มือขวาวางไว้ที่ข้างแก้ม** มือซ้ายวางราบไปตามตัว ขาซ้ายทับขาขวาให้พอเหมาะพอดี อย่าคู้หรือเหยียดเกินไป แล้วกำหนดลมหายใจเข้าออกที่ปลายจมูกหรือตามแต่ถนัด เมื่อหายใจเข้า ภาวนาว่า **พุท** เมื่อหายใจออกภาวนาว่า โธ จนพอแก่ความต้องการ หรือกำหนดรับรู้กองลมจนหลับไป ตื่นขึ้นมาก็กำหนดอีก จนกว่าจะลุกขึ้นเปลี่ยนอิริยาบถใหม่.

การฝึกจิตกับการฝึกลูกโค

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านเปรียบพระโยคาวจรผู้มีจิตเหมือนกับคนฝึกลูกโคไว้ว่า

"ยถา ถมฺเภ นิพนฺเธยฺย วจฺฉํ ทมํ นโร อิธ
พนฺเธยฺเยวํ สกํ จิตฺตํ สติยารมฺมเณ ทฬฺหํ.
นรชนในโลกนี้ เมื่อฝึกลูกโค พึงผูก (ลูกโคนั้น) ไว้ที่หลัก (ด้วยเชือก) ฉันใด ท่านผู้ฝึกจิตก็พึงผูกจิตของตนไว้ที่อารมณ์ ให้มั่นด้วยสติ ฉันนั้น"

ในคาถาข้างต้นนี้ ท่านเปรียบจิตเหมือนลูกโค สติเหมือนเชือก อารมณ์คือลมหายใจเหมือนหลัก และพระโยคาวจรคือท่านผู้ฝึกจิตเหมือนคนผู้ฝึกลูกโค

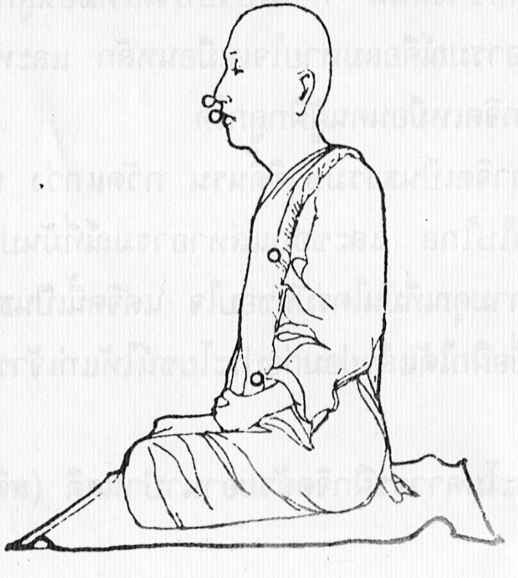
ธรรมดาจิตเป็นธรรมชาติดิ้นรน กวัดแกว่ง ห้ามยาก ฝึกยาก เที่ยวไปไกล และชอบแส่หาอารมณ์ที่มันปรารถนา คือชอบตกไปสู่กามคุณที่มันใคร่มันชอบใจ แต่จิตนี้เป็นธรรมชาติที่ฝึกได้ และเมื่อฝึกได้แล้วย่อมก่อประโยชน์ให้แก่เจ้าของอย่างมหาศาล

เมื่อพระโยคาวจรฝึกจิตด้วยอานาปานสติ (สติกำหนด

ลมหายใจเข้าออก) ด้วยการใช้เชือกคือสติ ผูกจิตไว้ที่หลักคือลมหายใจ เมื่อฝึกใหม่ ๆ จิตจะดิ้นรนมาก เชือกคือสติก็จะขาดบ่อย ๆ แต่เมื่อพระโยคาวจรไม่ละความเพียรก็ย่อมฝึกจิตของตนให้หายพยศได้ในที่สุด

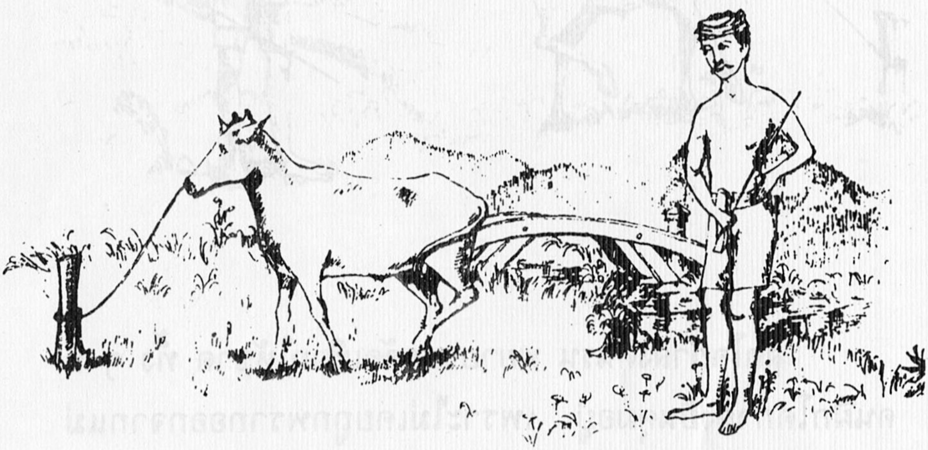
ธรรมดาว่าลูกโครุ่นหนุ่ม ที่เจ้าของยังไม่เคยฝึกนำมาใช้งาน เป็นสัตว์วัยคะนอง ชอบวิ่งติดตามฝูงหรือตามแม่ของมันอยู่เสมอ เมื่อเจ้าของนำมาฝึกเพื่อใช้ลากเกวียนหรือไถนาก็มักจะสลัดแอกหรือสลัดเชือกให้ขาดเสียบ่อย ๆ แต่เมื่อเจ้าของไม่ยอมลดความพยายาม ฝึกจนโคนั้นเชื่อง หายพยศแล้วนำไปใช้การงานได้ในที่สุด

รูปที่หนึ่ง พระโยคาวจรกำลังฝึกจิต

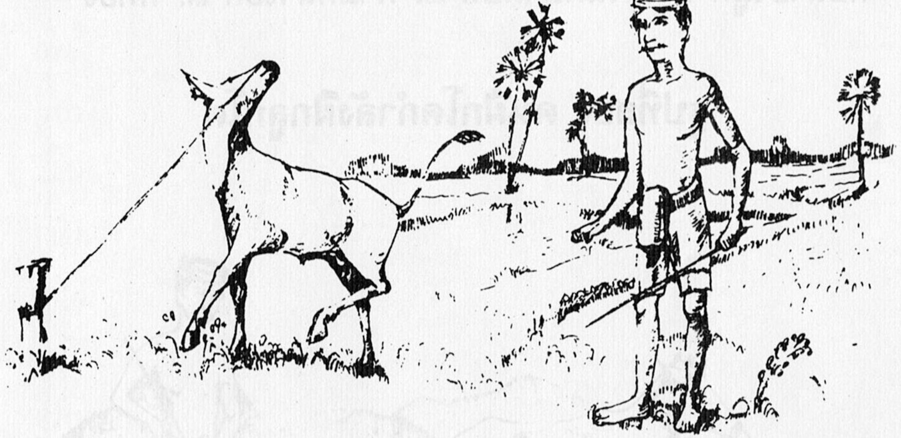
พระโยคาวจร กำลังนั่งฝึกจิตของตน ด้วยอานาปานสติกรรมฐาน โดยใช้เชือกคือสติ ผูกลูกโคคือจิตไว้ที่หลักคือลมหายใจ มีฐานหรือจุดที่ลมกระทบ (จุดกลม) อยู่ ๓ จุด คือ ๑. ที่ปลายจมูก หรือ ริมฝีปากบน ๒. ท่ามกลางอก ๓. ที่ท้อง

รูปที่สอง คนฝึกโคกำลังฝึกลูกโค

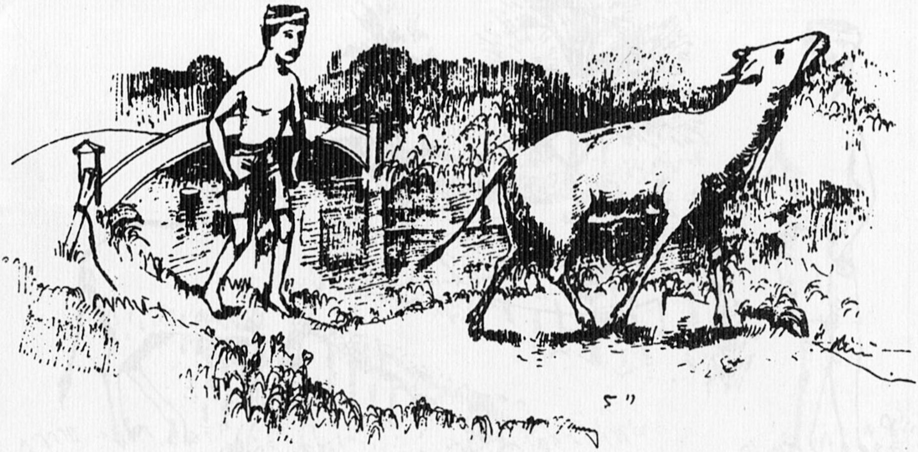
คนฝึกโค กำลังผูกลูกโคไว้ที่หลัก เพื่อฝึกไว้ใช้งาน ลูกโคมีอาการตื่น เพราะไม่เคยได้รับการฝึกมาก่อน เหมือนกับจิตที่เริ่มฝึกใหม่ มีลักษณะดิ้นรน ไม่อาจจะควบคุมให้สงบอยู่กับลมหายใจได้

รูปที่สาม ลูกโคกำลังพยศ

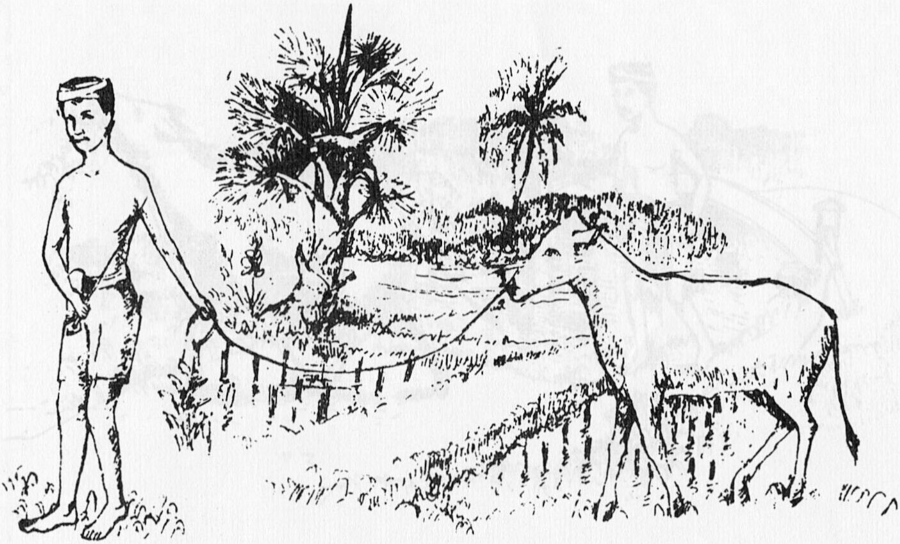
ลูกโคกำลังดิ้นรน พยายามสลัดเชือกให้ขาด ทั้ง ๆ ที่คนฝึกโคกำลังยืนคุมอยู่ เพราะไม่เคยถูกพรากออกจากแม่หรือจากฝูงของตน และไม่เคยถูกนำมาผูกกับหลักเช่นนี้มาก่อน เช่นเดียวกับจิตที่ถูกควบคุมไว้ที่หลักคือลมหายใจด้วยเชือกคือสติ ย่อมดิ้นรนกวัดแกว่ง ยากที่จะควบคุมให้อยู่กับที่ได้ เพราะมันไม่เคยถูกควบคุมเช่นนี้มาก่อน มันชอบเที่ยวไปหาอารมณ์ภายนอกที่มันปรารถนา แม้พระโยคาวจรผู้ฝึกจิตจะคอยควบคุมอยู่ก็ตาม

รูปที่สี่ ลูกโคกำลังหนีจากที่ควบคุม

ลูกโคซึ่งสลัดเชือกขาดแล้ว กำหลังหนีไปจากที่ควบคุม โลดแล่นไปด้วยความคะนอง วิ่งไปสู่ที่ที่มันปรารถนา โดยมีคนฝึกโคไล่ตามหลังไปอย่างกระชั้นชิด เพื่อจับผูกไว้ที่หลักตามเดิม เหมือนกับจิตที่สลัดเชือกคือสติขาดแล้ว หนีออกจากหลักที่ควบคุมมันอยู่คือลมหายใจ แล้วแล่นไปหาอารมณ์ภายนอกตามที่มันปรารถนา คือ คิดถึงเรื่องภายนอกที่ไม่ใช่อารมณ์กรรมฐาน ทั้ง ๆ ที่พระโยคาวจรผู้ฝึกจิตกำลังคอยระวังอยู่ แต่พอเผลอสติ (เชือกคือสติขาด) มันก็โลดแล่นไปภายนอกในทันทีและอย่างรวดเร็ว

รูปที่ห้า คนฝึกโคกำลังจูงลูกโคมาผูกที่หลัก

แม้ลูกโคจะสลัดเชือกหนีไปจากหลักที่ควบคุมได้ แต่คนฝึกโคก็ไม่ละความพยายาม ได้ใช้เชือกที่ขาดมาต่อเข้าแล้วผูกลูกโคตัวพยศนั้นจูงมาฝึกที่หลักอีก ไม่ว่าลูกโคตัวนั้นจะสลัดเชือกขาดไปกี่ครั้งก็ตาม ก็ไม่ละความพยายามในการฝึก เหมือนพระโยคาวจรผู้ฝึกจิตแม้ว่าจิตจะสลัดออกจากการควบคุมของสติหนีออกไปจากหลักคือลมหายใจ สักกี่ร้อยกี่พันครั้งก็ตาม ก็ไม่ละความเพียร และไม่ว่าจะต้องใช้เวลาฝึกนานสักเท่าไร ก็ไม่ยอมละความพยายาม

รูปที่หก ลูกโคกำลังหมอบอยู่ใกล้หลัก

ลูกโคซึ่งได้รับการฝึกจนหายพยศแล้วกำลังหมอบอยู่ใกล้หลัก เป็นโคเชื่อง และพร้อมเสมอที่จะใช้งาน เพราะได้รับการฝึกเรียบร้อยแล้ว คนฝึกโคผู้เป็นเจ้าของก็มีความพอใจมาก รู้สึกเบิกบานใจ โล่งใจที่ฝึกลูกโคตัวพยศได้สำเร็จ จึงลงนั่งเอนกายเป่าขลุ่ยอยู่ใต้ต้นไม้ริมลำธาร ณ ชายป่าแห่งหนึ่งด้วยความเบิกบานใจ ทำนองเดียวกับพระโยคาวจรผู้ฝึกจิตได้แล้ว เมื่อจิตของตนหมอบอยู่กับหลักคือลมหายใจ ไม่ไปไหน

นิ่งอยู่กับที่ มีอารมณ์เป็นหนึ่ง เพราะหายพยศแล้ว ก็มีความสบายใจ เบิกบานใจ ทั้งผิวพรรณก็ผ่องใส เพราะได้เสวยสุขที่เกิดจากสมาธิ อันเป็นความสุขที่เลิศยิ่ง เหนือกว่าโลกิยสุขใด ๆ ในโลก และถ้าหากฝึกจนสามารถกำจัดกิเลสออกไปจากจิตได้หมด ก็จะได้เสวยความสุขอย่างยิ่งอันเกิดจากพระนิพพานเป็นบรมสุข.

ข้อที่ควรทราบในการฝึกอบรมจิต

ข้อที่ควรเว้นสำหรับผู้ฝึกอบรมจิต

๑. ความกังวล
๒. คนที่มีจิตใจไม่มั่นคง
๓. การอ่านหนังสือที่ทำให้จิตใจห่างความสงบ
๔. การงานหรืออาชีพที่ทำใจให้ห่างความสงบ
๕. ป่วยหนัก
๖. ร่างกายกระวนกระวาย
๗. หิวหรือกระหายมากเกินไป
๘. อิ่มมากเกินไป
๙. ง่วงมากเกินไป
๑๐. สถานที่อยู่ร้อนมาก หรือ หนาวมากเกินไป
๑๑. สถานที่อยู่มีเสียงอึกทึกมากเกินไป
๑๒. สถานที่บำเพ็ญมีคนพูดคุยกัน
๑๓. เกียจคร้าน
๑๔. ไม่ตั้งใจจริง
๑๕. ทำผิดวิธี
๑๖. การไม่ยึดอารมณ์ปัจจุบัน

๑๗. ความเพียรมากเกินไป

๑๘. ใจลอย

๑๙. การงานมากเกินไป

๒๐. แก่มากเกินไป